

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Eusebiu Tu Pamphilu Ekklesiastikē Istorìa

Eusebius <Caesariensis>

Mogvntiae, 1672

Evsebii Pamphili De Vita Beatissimi Imperatoris Constantini, Liber
Secundus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14478

ΕΥΣΕΒΙΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ,ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ
ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
τῆ βασιλείας,
Λόγος β΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ακίνη διαμείας λαθραίας, ἐπισκόπους ἀναγκάσαντες ἐν
Λίμασεια τῆ Πόντι.

Ως μὲν οὖν ὁ δηλωθεὶς ἐπὶ τὸν τῷ Θεομάχων βυθὸν κατεκρημνίσθη ὅσων ὀφθαλμοῖς ἐπέδεδεγμένος ἐπὶ τῆς δυσσεβείας ὀλέθρου, τῶν τὸν ζῆλον ἐπὶ κακῶν αὐτῶ μετῶν, τὸν κτ' χριστιανῶν διωγμὸν, ὡς ἔρ τινά παλαι κατεβέβησμένῳ πυρὸς ἀκμὴν ἀνερίπτε. δεινότεραν ἢ οἱ πρὸς θεὸν τῆς δυσσεβείας ὀξυπνοῦ φλόγα. κ. δὴ οἶα τις εἴη δεινός, ἢ σκολιὸς ὄφεις περὶ αὐτὸν ἰδρωσάμενος, συμπερικελευθῆς Θεομάχων πνεύματι, ἐπὶ μὲν ἐν Ἐπρωφάνει δια τὸν Κωνσταντίνου φόβον, ταῖς ἰσχυρῶν ἐκκλησιῶν τῶ Θεῷ πολέμῳ ἐτόλμα, κρύπτων δὲ τῆς κακίας τὸν ἴον, λαθραίας κ. μερικῶς ἐποιεῖτο τὰς κατὰ τῶν Ἐπισκόπων συσκευὰς. ἀνηρείτο τε δι' ἐπιβουλῆς τῶν κατ' ἐθνοὺς δεχόντων, τὰς τῶν δοκιμασίας κ. ὁ τρόπος ἢ καὶ αὐτῶν φόβου, ξενίζων πρὸς ἡμᾶς, ὅθεν ἐδὲ πάσι γε γνωσθῆναι. ταῦτ' οὖν ἀμφὶ τὴν Ἀμασειαν Ἐπὶ τὴν Πόντι κατεργασθέντα, πᾶσαν ὑπεβολὴν ὁμότητος ὑπερῆκόντι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Καθαρίσεις ἐκκλησιῶν, κ. Ἐπισκόπων κρηρῆται.

Εὐθα τῶν ἐκκλησιῶν, αἱ μὲν δὲ ὑψὲς εἰς ἑδάφος τῆτο δεύτερον μὲν τὰς πρώτας καθήρηντο πολιορκίας. τὰς δ' ἀπέλειπον οἱ κτ' τοπικῶς ἡγεμόνες, ὡς ἀν μὴ συνάγοιτο τις τῶν εἰσθότων, μὴ ἢ τῷ Θεῷ τὰς ἐνθέσμεναι ἀποδὲ ὠφελείας. συντελεῖται γὰρ ἔχ ἡγεῖτο ὑπὲρ αὐτὰ ταῦτα ὁ τὰ τοιαῦτα πρὸς ἀτίμων.

EUSEBII
PAMPHILIDE VITA BEATISSIMI
IMPERATORIS
CONSTANTINI,
LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Occulta persecutio Licinii, & caedes Episcoporum apud Amasiam urbem Ponti.

AD hunc modum supradictus Licinius in impiorum barathrum praecipit ruit: & quorum ob res impie gestas exitium suis ipse oculis aspexerat, eorum exemplum in suam ipsius perniciam amulatus, persecutionem Christianorum, quasi flammam quandam jam sopitam denuò excitavit; & multò gravius quàm priores impietatis conflagavit incendium. Ac primum quidem tanquam mala bestia, & tortuosus quidam serpens in seipsum convolutus, & furorem atque hostiles adversus Deum minas spiritans, Ecclesiis Dei sub Imperio suo constitutis bellum palam inferre, ob Constantini metum minimè ausus est: sed improbitatis virus abscondens, occultas insidias certis duntaxat in locis adversus Episcopos comparavit; & ex his probatissimum quemque, compositis per provinciarum Rectores calumniis interfecit. Porro caedis illorum modus, novus nec unquam antea cognitus fuit. Certè quæ apud Amasiam gesta sunt, omnem crudelitatis modum transcendunt.

CAPUT II.

Ecclesia diruta, & Episcopi trucidati.

Quam in urbe Ecclesiæ Dei, alia iterum post priorem illam expugnationem aquata sunt solo: alia clausæ à Praefidibus provinciarum; ne quisquam eorum qui eas adire consueverant, eo conveniret, nève solemnem cultum Deo exhiberet. Neq; enim qui hæc jurebat, preces illic pro se fieri opinabatur; scelerū scilicet conscientia in

cam opinionem adductus. Sed nos pro Constantino cuncta agere, ac divino Numini supplicare sibi persuaserat. At Praefides utpote assentatores atq; adulatores, cum rem gratam Imperatori facere se pro certo haberent, optimos quosque Ecclesiarum Antistites capitali supplicio addixerunt. Itaque viri qui nihil mali commiserant, absq; ulla causa abducebantur, & puniebantur perinde ac sicarii. Nonnulli novum quoddam mortis genus pertulerunt, corpore in multas partes frustatim conciso; & post atrox illud omnique tragico figmento horribilius spectaculum, ut piscibus cibum praeberent, in altissimum mare projecti. Posthac Dei cultores fugam denuo inire ceperunt. Iterum agrorum solitudines famulos Dei suscipere. Quae dum ad hunc modum tyranno succederent, deinceps persecutionem adversus omnes Christianos excitare in animum induxit. Ac procul dubio voti sui compos exstitisset, nec ei quicquam obstitisset quominus rem ad exitum perduceret, nisi famulorum suorum Propugnator Deus, id quod futurum erat celerrime praeveniens, Constantinum famulum suum tanquam splendidum lucis jubar, in profunda caligine & in obscurissima nocte subito ostendisset, cumque quasi manu apprehensum has in partes perduxisset.

C A P U T III.

Quomodo Constantinus Christianorum causa quos Licinius persequi parabat, commotus sit.

Qui cum hujusmodi rerum nuntium ad aures suas perlatum, non amplius dissimulandum esse intelligeret, sobriae mentis vigorem collegit: & severitatem morum cum innata miscens clementia, iis qui opprimebantur auxilium ferre properavit; primum sanctumque facinus habendum esse judicans, cum uno e medio sublato totum fere hominum genus incolome servatur. Sic enim apud se reputabat; si ipse summa clementia uteretur, & hominis nulla miseratione digni miseretur, illi quidem nihil id profuturum, quippe qui a pravis moribus & institutis nullatenus discederet, quin potius rabiem adversus subditos intenderet: oppressis vero nullam amplius spem salutis relinquere. Haec Imperator cum apud se reputasset, iis qui in extremas calamitates incidissent,

Α σπειρότι φάωλω τῆτο λογιζόμενος ἵνα Κωνσταντίνος πρέσβην πάντα ἡμᾶς, καὶ τοὺς Θεοὺς ἰλεῖσθαι πεπεισοῖ. οἱ δ' αὐτῶς θῶπες οὐκ ἐπὶ κόλακες, τὰ φίλα πρέσβην τῶ δυσταγεί πεισμηροί, τῆς δοκιμωτάτης τῶν ἐκκλησιῶν πατρῶδης κεφαλαιαῖς ὑπέβαλλον τιμωρίας. ἀπήγοιτο ἡ σκολάζοντο ἀπερφεύσαντες τοῖς μαιφύνοις ὁμοίως, οἱ καὶ ἀ μὴ εἰ κἄν κότες ἦδη δέτινες καινοτέραν ὑπὲρ τῶν βίβ τελευτήν, ξίφει τὸ σῶμα εἰς πολλὰ καὶ ταχέως ἐγγέμηροι τμήματα. καὶ μὴ τὴν ἀπὸ τῶν ταύτων καὶ πάσης τραχηλῆς ἀκοῆς φεμετα τῶν κόλασιν, θαλασσίους βυβοῖς, ἐχθροῖς βορῶν ῥιπήμηροι. φυλαὶ δὲ ἀνδρῶν ἔπι τοῖς ὡσπερ δὴ καὶ μικρὰ πρῶτερον τῶν θεοῦ ἐὼν ἐγίνοντο ἀνδρῶν καὶ πάλιν ἀγεῖν καὶ παρ' ἐρημιαστῆς τῆς Θεῶς θεραπόδας ὑπέβαλλον. ἐπεὶ ἡ ταύτα τῆτον πρῶτος ἔπειτα τῶν τυράννων, λοιπὸν τὸν τῆτων ἀνακίεθ' ὁ μόνον ἔπι διανοίαν ἐβάλλετο ἑκάστης τετραμης καὶ εἰς ἐν ἐμποδῶν ἡ αὐτῶν μὴ ἐχθρῶν ἦδη χωρεῖν, εἰ μὴ φθάσας τὸ μέλλον ὁ τῶν κείων ὑπέμαχθη, ὡς ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ φωδρατῆ φωσῆρα μέγαν ἐξέλαμψετο αὐτῶν θεραπόντα Κωνσταντῖνον, ἐπὶ ταύτῃς χεραγωγίσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ὅπως Κωνσταντῖνος ἵνα ἐξ ἰστανῶν διώκῃς μὴδὲν ἐκινῆθαι.

Οσδοκῆτ' ἀνεκτόν εἶνα σπειρότι τὴν εἰρημηρῶν ἀκολούθῳ σώφρανα σωμαλογισμὸν καὶ τὸ σερρόν τῆ τετραπῆ συμφύτω φιλανδρπία κερασάμηρος, ἐπὶ τῆ ἀμμων τῶν κατὰ πονημηρῶν ἐσθδεδε κεραι δεῖν εἶνα εἰσσεῖδες καὶ ὅσον, ἐκποδῶν εἰνα πωσαμενον, τὸ πλείστον τῶν ἀνδρῶν ἀνασασαδς ἡθ' πολλῆ ἡ ἀπὸ χρωμένη φιανδρωπία, καὶ τὸν συμπαθείας ἀνάξιον ἐκείνῳ τῶ μὲν μὴδὲν γίνεσθαι πλέον, τῆς τῶν κακῶν ἔπιτηδύσεως μὴδ' αὐτῶς ἀπαλαπτεμένη ἐπαύξοντι ἡ μᾶλλον τὴν κατὰ τῶν ὑποχρεῖων λύσαν. τοῖς δ' ὑπὸ αὐτῶν κεραι μωρῶν μὴδ' ἐμῖαν ἐπὶ σωτηρίας ἐλπῖδα κεραι ταύτ' ἐνοήσας ὁ βασιλεὺς, ἀνοπέθειας δεξίαν ὀρέγειν σωτήριον τοῖς εἰς ἐχθρὰ κακῶν

ἐπιλαχόν ἄρματα. τῆς μὲν οὖν στρατιωτικῆς
ἐπιπέσειας τὴν σωτηρίαν ἑξασκούν ἐποιεῖτο.
ἔπειτα ὅτε αὐτὰ πᾶσα φάλαγγες ἔζετο καὶ
ἰππικὸν τάγματος ἤγειτο δ' ἐπὶ πάντων, τὰ
τῆς ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀγαθῆς ἐλπίδος, διὰ τῆς
προεχθέντος σημείων, σύμβολα.

A absq; ulla dilatione salutarem dextram
porrigere decrevit. Et militarium qui-
dem copiarum atque armorum ingen-
tem apparatus coëgit. Jamque aderant
universa tam equitum quam peditum
agmina in unum congregata. Cunctis
verò præibat insignia fiduciæ in Deum;
signum videlicet illud quod supra me-
moravimus.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

CAPUT IV.

Ὅτι Κωνσταντῖνος μὴ παρῆκεν ἑξῆς μετ' ἐνχοῦν Λικίνιον
δὲ μὴ μαντεῶν εἰς πόλεμον.

Quod Constantinus cum precibus, Licinius verò
cum vaticiniis se ad bellum parabat.

Εὐχῶν δ' εἶποτε καὶ κατὰ δειδῶ καλῶς
ἐπὶ τῶν Θεῶν, τῆς τῆς Θεῶν ἰστέρας ἐπὶ
γενοσυνεῖναι τ' αὐτῶν καὶ παρεῖναι διαπαλῶς,
ὡσπερ τῆς ψυχῆς ἀθάνατος Φύλακας τέρας
δὲ ἐν ἡμέρῃ. ἐνθεν εἰκότως ὁ τὴν τυραννίδα
προβέβλημεν, πυθόμενος Κωνσταντῖνον, τὰς
καὶ ἐχθρῶν νίκας μὴ δ' ἄλλως ἢ τῆς Θεῶν συμ-
πρασίῃ ποιεῖσθαι. συνεῖναι τ' αὐτῶν καὶ
παρεῖναι διαπαλῶς τῆς εἰρημένως. καὶ τό γε
τῆς σωτηρίας πάθος σύμβολον αὐτῶν τε καὶ τῆς
πυθῶν καὶ ἡγήσασθαι στρατῶν ταῦτα μὲν γέ-
νηται ἄξια ὑπελάμβανεν, ἅμα χυδαίων
αὐτῶν καὶ βλασφημίας διασύρων λόγοις. αὐ-
τῶν τε θεοπροπίων καὶ μαντεῶν Αἰγυπτίων, Φαρ-
μακείων καὶ γόητων, ἵππων τε καὶ προφήτων ὧν
ἤγειτο θεῶν, ἀειδαυτὸν ἐποιεῖ κάπειτα θυ-
σιαι ἕως δὲ ἐν ὧσιν Θεῶν μελλοσόμενος, δι-
κῶν ἄπῃ αὐτῶν τὰ τ' ἐκβάσεως τῆς πολέμου
χρηστέων. οἱ δ' ἀδελφῶν ἐχθρῶν νικητῆν ἐσε-
δῶν καὶ τῆς πολέμου κρατῶν συμφώνως εἶπον.
μακρῶν ἐπὶ τῶν καλλιπέριαις τῶν ἀπαυχῶ
χρηστέων τῆς προῖχομένων ὄνειροπόλοι δ'
διὰ τῆς τῶν ὀρνίθων πτήσεως σημαίνεσθαι αὐ-
τῶν τὰ αἰτία πρὸς ἑαυτοὺς. καὶ ἵππων τὰ ὅμοια
τῆς τῶν ἀπῆλων αἰνίτῃ δακύνειν ἐδήλυν.
ἐπαρθεῖς δὲ τὰ ταῖς τέτων ἀπαυχῶν ἐπαυ-
γελίας, σὺ πολλὰ θράσει προῖχει ταῖς πα-
ρεμολαῖς, οἷός τε ἦν ἑξασκούντων.

B CUmque precationibus, si unquam
antea, sese tunc maxime indigere
intelligeret, Sacerdotes Dei secum du-
xit: eos velut optimos animæ custodes
adesse coram & secum versari debere
existimans. Unde cum tyrannus audisset,
Constantinum non aliter quam di-
vino auxiliante Numine victoriam de
hostibus parare; & eos quos dixi ei per-
petuò adesse unaque versari; salutaris
quoque passionis signum, & ipsum &
universum ejus exercitum antecedere;
hæc utpote impius risu digna esse cense-
bat, Constantinum sublannans & con-
tumeliosus appetens verbis. Ipse verò
divinos & vates Ægyptiorum, venefi-
cos & impostores; sacrificulos denique
ac prophetas falforum quos colebat
Deorum sibi adjunxit. Deinde sacrifi-
ciis placans illos quos existimabat
Deos, sciscitabatur ex illis quemnam
belli exitum esset habiturus. At illi sine
controverfia victorem hostium, & su-
periozem in bello fore responderunt;
cunctis ubique oraculis uno consensu
hæc illi per prolixa & elegantia carmina
promittentibus. Sed & somniorum in-
terpretes per somnia; & auspices per
viscerum motum similia portendi affir-
mabant. Horum itaque fallacibus sol-
licitationibus inflatus, cum ingenti fi-
ducia progressus est ad castra, seque ad
pugnam ineundam instruxit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

CAPUT V.

Ὅσα Λικίνιος ἐν τῇ ἀλαίᾳ θυῶν, εἶπε περὶ τῶν εἰδῶλων
καὶ τῶν Χριστῶν.

Quid de simulacris & de Christo Licinius dixit,
vix, dum in loco sacrificaret.

Μελλῶν δ' ἐγεῖτο πολέμου καταρχῆν, τῶν
ἀμφοῖν αὐτῶν ὑπαυχῶν, τῶν τε τελ-
μημένων φίλων τῆς ἐκείνων, εἰς τινὰ τῶν αὐ-
τοῖς νενομισμένων ἱερῶν συνεκάλεσε. ἄλλος δ'

CUm verò bellum jam orturus esset,
ex Protectoribus & honoratioribus
amicis lectissimos quosq; in quendam
locum qui ab ipsis sacer habebatur, coë-
git. Lucus hic erat irriguus & opacus,

in quo plurimæ statuæ eorum quos ille Deos putabat, sculptæ ex lapide visebantur. His cum cereos accendisset & solemnî ritu sacrificasset, hujusmodi verba habuisse dicitur: Viri amici & commilitones; hi quidem quos colimus & quos ab ultimis usque majoribus colendos accepimus, Dii sunt patrum. Ille vero qui adversarum nobis partium copias ducit, moribus institutisque maiorum violatis, ad impiam nullos credentium Deos opinionem descivit; peregrinum quemdam nescio unde quaesitum temerè amplectens Deû. Quinetiam turpissimo eius signo exercitum suum dehonestat. Eoq; confusus, non tam adversus nos quàm adversus ipsos quos violavit Deos, armatus procedit. Præfens igitur dies manifestè arguet, uter nostrum cæco errore ducatur: & de Diis qui apud nos aut qui ab adversarum partium hominibus coluntur, iudicium feret. Aut enim concessa nobis victoria, Deos nostros verè servatores atque auxiliores esse iure merito declarabit. Aut si Diis nostris qui quàm plurimi sunt, & multitudine nunc utique antecellunt, unus ille nescio unde profectus Constantini Deus superior exstiterit, nemo posthæc in dubium revocet quisnâ colendus sit Deus: sed ad potiorem accedat, eique victoriæ præmium deferat. Ac si quidem peregrininus ille quem nunc ludibrio habemus, victor esse videbitur, nos quoq; illum agnoscere & colere oportebit: procul abire ac valere posthac iussis iis quibus cereos frustra accendimus. Sin vero nostri superiores exstiterint, quod quidem nemini dubium esse potest: post partam hoc loco victoriam impiis Deorum contemptoribus bellum inferre aggrediemur. Et Licinius quidem ante exordium pugnæ, ad circumstantes hujusmodi verba fecit: Nobis verò qui hæc scribimus, ipsi illi qui orationi ejus interfuerant, non multò post eam retulerunt. Hujusmodi igitur oratione facta, jussit militibus ut prælium inirent.

CAPUT VI.

Spectra in urbibus qua Licinio parebant visa, Constantini militum Licinianos persequentium.

Quæ dum geruntur, spectrum quoddam prorsus mirabile in urbibus tyranni illius dominationi subiectis apparuisse ferunt. Varia enim Constantini militum agmina per meridiem visa, que

Α ἰὼ Ἐπιφύλον καὶ ἀμφιλαφές· παλαιὰ δὲ τῶν γλυφῶν λίθων ἀγάλματα τῶν ἡρώων θεῶν ἰδούσθ. οἷς κηρὸς ἐξάλας καὶ τὰ σωματὶ δυσάμφορος τοῖόνδε λόγον διὰ δὲ ἐπιφύλον ἀνδρῶν φίλοι καὶ σύμμαχοι. πάντες οὖν μὲν οἱ θεοὶ, ἔς ἐκ ἀστρογόνων τῶν ἀνεκαθεν παρεῖν. Φότες σέβειν, ἡμῶν δὲ ὅ τῆς ἐναντίας καὶ ἐξ ἀρχῶν ἀθάταξέως, τὰ πάτερα ἀπονομήσας, τὴν ἀθεον εἰλεῖο δόξαν. οὐκ οἶδ' ὅποθεν ξένον τινα πεπλατημένως ἀθεῖται Θεὸν αἰχρῶ τε τὰτα σημεῖω τὸν οἰκόν καὶ ταιχρῶν ἐραλὸν ὅ πεποιθῶς, ὀρμάτω ἔπειτ' ἡμᾶς. πολὺ δὲ πρότερον πρὸς αὐτὰς ἔς παρ' ἐν Θεῶς, ἀράμεν ὁ τὰ ὄπλα. ὁ δὲ ὅσω πρῶτον ἐλέγξει καιρὸς, τὸν τῆ δόξῃ πεπλατημένον. θεοὶ τοῖς παρ' ἡμῶν καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς μερῆς ἡμῶν ἐραλῶν, βραβεύων. ἢ γὰρ ἡμᾶς διὰ δειξῶς νικῆας, δικαιοτάτα τὰς ἡμετέρας Θεῶς. Ἐπιφύλον καὶ βοηθῶν ἀληθεῖς δὴ δόξαν ἢ εἰ κρατήσῃ τῶν ἡμετέρων πλείων γέστω καὶ τῶς τῶ πληθεῖ πλεονεκτέντων, εἴτις οὐκ οἶδ' ὅποθεν ἄρμημένον ὁ Κωνσταντῖνος Θεὸν μὴ εἰς λοιπὸν ἐν ἀμφιλόλω ἰδεῖσθαι. ἡμᾶς δὲ Θεὸν σέβειν, ἀστρογόνων τῶν κρατῶν καὶ τῶν τῆ νίκης πῦλαι τὰ βραβεῖα. καὶ εἰ μὲν ὅξῃ ὁ ἐν νῦν γελῶμεν ὁ ἡμῶν, κρείττων φανῆσθαι καὶ ἡμᾶς αὐτὸν γνωρίζων τε καὶ τιμᾶν, μακρὰ χαίρειν ἔτιως εἰπόμενος οἷς μάττω τὰς κηρὸς ἐξάπομεν εἰ δὲ οἱ ἡμέτεροι κρατήσῃ, ὁ δὲ ἐκ ἀμφιβάλλει. καὶ τὴν ἐνταυτοῖς νίκῃς ἐπὶ τὸν καὶ τῶν ἀθεῶν πόλεμον ὀρμῶμεν. ὁ μὲν δὲ τοῖς παρῶσι ταῦτα ἀστροειδέσθαι ἡμῶν τοῖς εἰς ταύτῃ κεκλημένοις τὴν γραφὴν τῶν λόγων αὐτήκοοι τῆς τέτων μικροῖς ὕστερ' ἡμετέρας εἰδούσας γράσεως. ἔδῃ τοιαύτας διέξῃ δὲ τῶν λόγων, ἢ γὰρ εἰδὲ τὴν συμβολῆς παρῶν τὰ στρατιωτικὰ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Φαντασία κατὰ τὰς ἐσοπὸν Λικίνιον πόλεις, ἢ τῶν Κωνσταντῖνος στρατευμάτων διέξῃτων.

Τούτων δὲ πραττομένων, φάσμα τιδὸν κρείττων ἀμφὶ τὰς ὑπὸ κηρὸς τῶν πόλεως ὄφθαι φασὶν ὀπλιτῶν γὰρ τῶν ἐν Κωνσταντῖνον ὄραν ἐδόκεν διάφορα τῶν

μετα, εν αυταις μεσαις ημεραις διερχόμενα
 τας πόλεις, ώσαντι κεκρήνηκότες τής μαχης
 η ταυτ' εδέλεπετο, μηδενός περ τή αληθεία μη-
 δαμύ φαινομένη. θεοτότερα δ' η και κρείττονι δυ-
 ναμει, τ' φανείσης οφειώς το μέλλον εσοδαυ
 σφραγίσσης. επεί δ' τα εραληωικά συμβο-
 λως ηπίετο, ως εκάθηχε ε πολέμω ο τας φι-
 λικας διαρρήξας σιωθήκας: ενταυθα δ' η
 Κωνσταντίνω Θεόν σωτήρα τον επ' πάντων
 επαλασο αμφο, σιωθημά τε τετο δ' ες τ' ος
 αμφ' αυτον οπλίταις, πρώτης ενεργείας σφρα-
 γίσσης: εϊτ' εσκήεις μακρον δευτέρας συμβο-
 λως κρείττονι ω. και κρείττονων ηδ' η νικηθελων
 εσφραγισ, ε σωθεις τροπαίς προπομπεύον-
 τες τ' αμφ' αυτον φάλαγγω.

A tanquam partâ victoriâ per urbes tranf-
 irent. Atque hæc cernebantur, reipsa
 quidem nemine usquam comparente:
 sed divinâ potentiâ per visionem illam
 quæ oculis subijcebatur, id quod futu-
 rum erat præmonstrante. Porro cum
 exercitus congregari jam pararent, is qui
 concordia fœdera ruperat, primus pug-
 nam exortus est. Tunc vero Constantinus
 Servatore ac supremo omnium
 Deo in auxilium vocato, atque hoc sig-
 no militibus suis dato: hostes primo
 prælio fudit. Nec multo post alterâ
 commissâ pugná, iterum superior dif-
 cessit, & longè majorem victoriam re-
 tulit; cum salutare crucis tropæum ex-
 ercitus ipsius antecederet.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Οτι εν πολέμω, οπερ εσφραγισθησιν σημειον παρην, εκου τ' α' ε
 νικης ηγνηε.

ΕΝθα δ' αυ ανεφάνη τετο, φυγή μὲν
 ετων εναγών ενγινετο. διώξις δ' τή κρα-
 τήτων ο δησσιδων ο βασιλευς, ε οικείας
 εραδ' εϊπε πταγμα κεκμηκός εαρα, οιοει π
 κρηκτον αλεξιφάσμακον ενταυθοι το σω-
 τηριον τροπακον παρεναυ διεκελεύετο ω πα-
 ρεμπκα σιωνάφαινε νικη. αλλης και Ρώ-
 μης σιωθία πη μοίρα δυναμείσης τας α-
 γωνιζομένους.

CAPUT VII.

Ubi cumque in praeliis crucis signum adfuit,
 partam esse victoriam.

Certe ubicumque hoc signum con-
 spectum fuerat, continuo fuga ho-
 stium, victoribus terga illorum pre-
 mentibus, sequebatur. Quo Imperator
 comperto, sicubi agmen aliquod
 exercitus sui premi animadverteret, il-
 lico salutare tropæum tanquam effica-
 cissimum quoddam ad parandam vi-
 ctoriam amuletum inferri jubebat.
 Quo facto, statim victoria sequebatur;
 divina utique virtute animos virisque
 pugnantium confirmante.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Οτι πντήκοινα τ' εσφραγισθησιν φερον εβλήθησαν.

Διό δ' η τή αμφ' αυτον ισασις των τοις
 κ' σώματι ω ισχύι και ψυχής δεσπτή και
 θεοσεβείας τροποις ελκείτοις, μόνη τή ε ση-
 μεία διακονία προσηκαλεσεσιν εκελδυσεν ησαν
 δ' ανδρες τον δευτερον εχ' ητες πενήκοντα. οίς
 εδεν ετερον ην μόνον, η κυκλιν και σφραγισ
 δευτεροια το σημειον. αμοιβαίως εκάστω αν-
 το επ' των ωμων φεροντος. ταυτα βασιλευς
 αυτος, τοις την γραφην ποιούμενοις, επι και ε
 γολής μακρο τών πραγμάτων υσερον υφθι-
 γετα. προσηθείς και π μνημονοδθηναι αξιον
 τω δηγηματι.

CAPUT VIII.

Quod quinquaginta viri electi sunt qui crucem
 portarent.

Itaque lectis ex Protectorum nume-
 ro quotquot corporis viribus & ani-
 mi fortitudine ac vera religionis insti-
 tutis præstare videbantur, unum hoc
 munus imposuit, ut signi hujus assidue
 curam gererent. Erant omnes quinquaginta
 viri: quorum nullum aliud erat of-
 ficium quam circumstare & satellitio
 suo custodire signum; quod singuli hu-
 meris suis alternatim gestabant. Hæc
 Imperator ipse nobis qui hanc histo-
 riam scribimus, dum in otio ageret,
 narravit, longo post tempore quam hæc
 contigerant: simulque rem quandam
 adjecit memoratu dignissimam.

4017

CAPI T IX.

Quod ex cruciferis is quidem qui fugit interfe-
ctus est: qui vero fideliter permanserat,
incolumis evasit.

NAm cum forte, inquit, interpu-
gnandum ingens strepitus exerci-
tum conturbasset: is qui hoc signum hu-
meris ferebat, metu percutus, alteri ge-
standum tradidit, ut ipse discrimen eva-
deret. Vix alter ille signum gestandum
susceperat, cum ecce is qui se subri-
piens custodiam signi deseruerat, telo
in ventre percussus occubuit. Et hic
quidem ignaviae atque infidelitatis suae
pœnas persolvens, ibidem jacuit exa-
nimis. At salutare crucis tropæum, ei
qui ipsum sublime gestabat incolumita-
tem praestitit. In quem cum tela undiq;
jacerentur, signifer quidem ipse salvus
evasit: hasta vero salutaris tropæi, missi-
lia exceperit. Erat id spectaculum omni
miraculo majus, cum cuncta hostium
tela in brevissimum illum hastæ ambi-
tum caderent. *Quæ* cum in hastam im-
pacta defigerentur, signifer servabatur
incolumis: adeo ut nullo unquam jacu-
lo ferirentur, quicumque hoc ministe-
riumi obibant. Neque porro hæc nostra
est oratio, sed ipsius Imperatoris, qui in-
ter reliqua id etiam nobis commemo-
ravit. Qui cum priores victorias Dei
omnipotentis auxilio retulisset, post-
hæc acie instructa exercitum movens,
ulterius processit.

CAPI T X.

Varia pugna, & Constantini victoria.

Porro adversarum partium antefi-
gnani cum primum ejus impetum
sustinere non potuissent, abjectis armis
sefe ad Imperatoris pedes prostrave-
runt. At ille cunctos incolumes serva-
vit, magnam ex salute hominum perci-
piens voluptatem. Alii vero qui sub ar-
mis remanserant, sefe ad pugnam para-
bant. Quos Imperator ad deditionem
invitans, cum amicis compellationibus
nullatenus inflecti videret, exercitum
in eos immisit. Illi continuo terga dan-
tes, in fugam vertuntur. Quorum alii
comprehensi inter fugiendum, jure
belli caesi. Alii in se mutuo impingen-
tes, suismet gladiis obruncati sunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

ὅτι τὸ σαυροφόρον ἀνηρέθη μὴν ὁ συζων. ἔδρα τὸ ἐπισημα-
μαίνας, ἐσώθη.

ΕΦη γὰρ ποτ' ἐν μέσῃ τῇ ἔ πολέμου
βολῇ, κτύπε κ' ἑσθλῆς ἀδρός δ' αὐτοῦ
ἐξῆς τὸ στρατιωτικὸν, ἰὸν ἑπιτῶν ὀμιλῶν
τα τὸ σημεῖον ὑπὸ δειλίας ἐν ἀγῶνι ἠρώδῃ
κάπετα μετασφάδ' ἐναυ αὐτὸ ἐτέρευ. ἐπὶ
διαφύγοι τὸν πόλεμον. ὡς δ' ὁ μὲν ὑπὸ
δεκτῶ, ὁ δ' ὑπὸ βίας, ἐκτὸς ἐγγυέσθης ἔσπευ
φυλακῆς, βέλως ἀκονιδεῖν αὐτῶ κ' ἠρώδῃ
β' πῆγλιαι κ' τὴν ζωὴν ἀφαιρέται αὐτῶ. αὐ-
αὐτὸς μὲν δειλίας κ' ἀπιστίας δίκην ἐπιπύ-
ἐνταυβοὶ νεκρὸς ἐκεῖ. τῆ δ' ἑτε' ἑσθλῆς
παιον αἰωρεῖται, ζωῆς ἐγένετο φυλακῆς
ὡς πολλακίς βελῶν κατ' αὐτῶ πεμπτομα-
τὸν μὲν φέρειν διασώζειται. τὸ δ' ἑσθλῆς
δόρυ δ' ἐχεῖται τὰ βαλλόμενα. καὶ ἦν γε τῶ
παντὸς ἐπέκεινα θαύματος, πῶς ἐν βρα-
τάτῃ ἀειφερέα τῶ δόρυ ἐκ' ἰσχυρῶν
τῶ πολέμιων βέλη, ἐν αὐτῶ μὲν πηρῶν
κατεπέρετο. ἠλδύβερε ἢ θανάτῃ τῶ φέρει
C ὡς μηδὲν ἀπειθεῖ τῶν ταυτην ποιουμένων τῶ
διακονίαν πῶποτε. ἐχ' ἡμέτερον δ' ὁ λόγος
ἀλλ' αὐτῶ πάλιν βασιλέως, εἰς ἡμετέρας
ἀκοῆς πρὸς ἐτέρας κ' ἑτέρον δ' ἰσχυρῶν
σαῖται. ὅς ἐπειδὴ Θεὸς διωάμετος πρῶτος
ἡρατονίκας, ἑπιτῶ πρὸς ὧ λοιπῶ τῶ αὐ-
τὸ στρατιωτικὸν ἐν τάξει κινήσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Συμβολαὶ διάφοροι, κ' Κοιραντίνος νίκη.

Τούτε δ' τὴν πρώτῃν ὁμιλίαν οἱ τ' ἐπι-
πύσας πρὸς ἀρχόντες λήξεως ἐχ' ἑσθλῆς
D πάντες, ταῖν χερσῶν ῥίψαντες τὰ ὄπλα, πρὸς
σεχωρεῖν τοῖς βασιλέως ποσὶν ὁ δ' ἑσθλῆς
σῶως ὑπεδέχετο, τῆ τῶν ἀνδρῶν ἀσμεῖται
σῶσθαι. ἄλλοι δ' ἑπιτῶ τοῖς ὄπλοις μεμῶνται
ἐνεχείραν τῇ ἔ πολέμου συμβολῇ. οἱ ἐπιπύ-
πρὸς φιλικῆς κλήσεως πρὸς ἰσχυρῶν βασι-
λέως, ἐπειθεμένως ἐγνώ, τὸν στρατὸν ἠρώδῃ
δ' αὐτίκανῶτα δόντες, εἰς φυγὴν ἐσφάδῃ
εἶδ' οἱ μὲν αὐτῶν νόμῳ πολέμου ἐκείνου
ταλαμβανόμενοι. οἱ δ' ἐπ' ἀλλήλους πῶποτε
τοῖς οἰκείους κατεβάλλοντο ἑξίφρον.

ΚΕΦΑ-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Φυγή Λικίνιου ἐξ ὀπιστίας.

Επὶ τούτοις ὁ τέτων δεσάρχων, ἐπειδὴ τῆς
 πατρῴων οικειῶν βοήθειας στερηθέντα συ-
 νιδεν ἑαυτὸν, φρεσὸν τ' ἦν αὐτῷ τὸ πλῆθος
 ἠστυελεμένης αὐτῶν στρατείας τε καὶ συμμα-
 χίας. ἠτε τῶν ἁπλοῦν Θεῶν ἐλπὶς τὸ μὴδὲν πεί-
 ρασθαι ἀπὸ τῶν ἐπιπέδων. τῶν καὶ δὲ δρασμον αἰχμῶν
 ἔπιπτε. Φεύγων δ' ἤτα διέδραμεν, ὡς ἀσφα-
 λῆτ' ἐγίνετο. Ἐθεοφιλέας μὲν καὶ πόδας διώ-
 κων τοῖς οικείοις ἐκελευσθη, ὡς ἀντύχοι
 Σωτηρίας ὁ Φεύγων. ἠλπίξε γὰρ ποτε αὐτὸν Β
 σωματώδηρον οἰκακῶν ἀνείη, λῆξαι μὲν τῆς
 μακροδράστου. Ἐπὶ τὸν κρίσιονα δὲ
 λογισμὸν μεταβαλέσθαι τὴν γνώμην. ἀλλ' ὁ
 μὲν Φιλανθρωπίας ὑπέβληε ταῦτα διανοεῖ-
 σθαι, ἀνεξικακῶν τε ἠθέλεε, καὶ νέμεν τὰ μὴ ἀξίω
 συγνώμην. ὁ δ' ἐκ ἀπέχου μοχθηρίας κα-
 καὶ δ' ἐπὶ κακοῖς Σωτηρίων, χειρόνων ἠπείετο τολ-
 μημάτων καὶ δὴ πάλιν γούτων κακοτέχνους
 ἠπτιδύμασιν ἐγχερῶν ἐθροισυῖστο. ἠ δὲ
 καὶ ἐπ' αὐτῷ, ὡς ἀρα ὁ Θεὸς ἐσκήρυξε τὴν
 μαρτυρίαν αὐτῷ, παλαιῶν τυραννῶν ὡσαύτη
 τῶν Φαίαν.

A

CAPUT XI.

Fuga & magice artes Licinii.

Illorum vero Princeps, cum se mini-
 strorum suorum auxilio destitutum
 esse, & quas collegerat copias tam mili-
 tum quam auxiliarium, omnes evanuis-
 se cerneret; spemque in Diis quos cole-
 bat prorsus inanem esse res ipsa convin-
 ceret, fugam turpissimam inivit. Atque
 hoc modo elapsus, semet discrimine ex-
 emit: cum Imperator Dei amantissimus,
 suos confestim sequi & fugientis
 terga premere noluisse; quo scilicet
 fugiens posset evadere. Sperabat enim
 fore ut Licinius cognito tandem rerum
 suarum infelicissimo statu, à pristina au-
 dacia atque infania discederet, & ad sa-
 niozem mentem rediret. Verum Con-
 stantinus quidem pro eximia qua præ-
 ditus erat humanitate, hæc ita existima-
 bat: & injurias patienter ferre, ac licet
 non merenti veniam dare, in animum
 induxerat. At Licinius tantum abest ut
 à pristina improbitate destiterit: quin
 potius mala malis exaggerans, pejora
 in dies aggrediebatur. Quinciam ad
 magorum detestandas artes denuo
 confugiens, efferrè insolentius cepit.
 Ac de illo idem merito dici poterat
 quod de vetere illo tyranno; cor scilicet
 ipsius à Deo induratum fuisse.

C

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄

Ὅπως Κωνσταντῖνος ἐν σκηνῇ προσευχόμενος ἐνείκα.

Ἀλλ' ὁ μὲν τοῖς τοῖς ἐμπλέκων ἑαυτὸν, καὶ
 βαρῶν ἀπωλείας ὡθεὶ βασιλεὺς
 δὲ ἐπὶ ἑώρα δεινῆρας αὐτῷ δεῖσθαι πολέμου
 ἀπὸ τῆς αὐτῆς σωτηρίας τὴν χολὴν ἀνε-
 τίθη. Ἐμὲν εὐαρετῶ τὴν σκηνὴν ἐκτός καὶ πορ-
 ρωτάτω πηξάμνος ἀγνή δ' ἐν αὐτοῖς χρωμέ-
 νος καὶ καθαρὰ διαίτη, τῷ τε Θεῷ τὰς ἐν-
 χὰς ἀπαίδες, καὶ αὐτὸν ἐκείνον τὸν πα-
 λαιὸν τῷ Θεῷ προσφώνη. ὃν τῆς παρεμβο-
 λῆς ἐκτός πηξάσθαι τὴν σκηνὴν, τὰ θεῖα
 πιστεύει λόγια. προσεκαρτέρει δὲ αὐτῷ
 βραχεῖς, οἱ πίσει καὶ θεοσεβείας εὐνοία παρ'
 αὐτῷ δεδουκίμασμένοι. τῆτο δ' αὐτῷ σὺν-
 ἦες ἦν πράπειν, καὶ εἴποτε ἀλλοτε ὡσαύτα
 ἐν πολέμῳ ὡσημάτο συμβαλεῖν. βραδύς
 μὲν γὰρ ἦν δι' ἀσφάλειαν. Θεὸς ὁ βελή πάν-
 τα πράττειν ἠξίω. Ἐπὶ χολῆς ὁ τῷ αὐτῷ
 Θεῷ τὰς ἐκείνης ποιόμενος, πάντως περὶ
 καὶ

CAPUT XII.

Quomodo Constantinus orans in tabernaculo, victoriam adeptus est.

Licinius igitur hujusmodi scelerum
 vinculis sese ipse constringens, in
 exitii barathrum precipitè dedit. Con-
 stantinus vero cum altero prælio sibi
 opus esse cerneret, Servatoris sui cultui
 diligenter vacavit. Et crucis quidem ta-
 bernaculum fixit extra castra: ubi purè
 & castè degens, preces ad ðeum funde-
 bat; exemplo veteris illius Prophetæ,
 quem extra castra tabernaculum cõsti-
 tuisse divina testantur oracula. Aderant
 autem assidui unà cum ipso pauci qui-
 dam, fidei, pietatis ac benevolentie pro-
 bè compertæ. Atque id semper facere
 consueverat, quotiescumque certamen
 esset initurus. Neq; enim præceps erat,
 quippe qui tutiora semper eligeret. Ad-
 hæc Dei consilio cuncta gerere solitus
 erat. Porro cum sedulo atque impensè
 Deo suo supplicaret, semper Deus ei
 presentiam suam exhibere dignatus est.

D

LII

Exinde velut diviniore actus impulsu, profilire ex tabernaculo solebat: & signo ad proficiscendum dato, statim militibus imperabat ut absq; mora gladios stringerent. Qui confestim impetu in hostem facto, obvios omnes sine ullo ætatis discrimine obruncabant; donec exiguo temporis momento partâ victoriâ, tropæa de victis hostibus crexissent.

A Θεοφανείας ἐτύγχανεν εἶθ' ὥσπερ θεοὶ κινηθεὶς ἐμπνεύσει, τ' σκηνῆς ἀναπηδῆσαι ἀεὶ αἰφνης κινεῖν αὐτὰ τὰ στρατώνα καὶ μέλλειν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ὥρας ἐπιφῶν ἀπὸ τοῦ παρεκελεύετο. οἱ δ' ἀδρόως Ἰππόμετροι, ἰσχυροὶ ἔκοπιον, ἐς' ἂν τὴν νίκην ἐν ὥρας ἀκαρεῖ τὴν δόλοαβόντες, τρέπαια καὶ ἔχθρῶν αὐτῶν Ἰππικία.

CAPUT XIII.

Constantini humanitas in milites captos.

Hoc modo Imperator ante pugna conflictum, & seipsum gerere, & exercitum suum instituere, etiam antea solitus erat: quippe qui Deum vitæ suæ seper anteponebat, cunctaq; ejus nutu & consilio agere studere; & multorum hominum cædem facere religioni duceret. Quocircâ non minus hostium quàm militum suorum consulebat salutem. Itaque suis victoriam adeptis præcipiebat, ut victis parcerent; utque homines nati, communis hominum naturæ meminissent. Quod si fortè militum animos obstinatos ad cædem videret, auri largitione eos reprimebat; jubens ut qui hostem vivum cepisset, certo auri pondere donaretur. Atque hanc illecebram ad salutem hominum conservandam Imperatoris excogitavit solertia. Adeo ut plurimi ex ipsis etiam Barbaris servati sint, cum Imperatoris aurum vitam ipsorum redemisset.

CAPUT XIV.

Iterum de oratione in tabernaculo.

Hæc & alia plurima horum similia, Imperator etiam aliàs facitare consueverat. Tunc temporis verò antequam prælium confereret, seorsum in tabernaculo positus, orationibus, ut solebat, vacavit: ab omni quidem joco & delicatiori vitæ cultu abstinens: jejuniis verò aliisque hujusmodi exercitationibus corpus fatigans, & supplicationibus ac precibus ita Deum placans, ut benignum illum ac propitium suarum partium adjutorem haberet, eaque ageret quæ ille menti suæ suggestisset. Et Constantinus quidem Reipublicæ pervigilem curam gerebat; non magis pro suorum quàm pro hostium salute vota faciens.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

B Φίλαθροπία πρὸς τὸς συλλαμβανόμενους στρατιώτας.

Οὕτω μὲν δὴ βασιλεὺς ἀγεν εἰς τὴν μάχην, καὶ τὸν αὐτὸν στρατὸν ἐν ταῖς τῶν πολεμίων ἀδελφείαις, καὶ πάλαι παρ' ἑτέρων εἰσθεῖν. ταῦτα αὐτῷ Θεῷ παρ' ἑὐχῆς αἰεὶ Ἰππόμετροι. ταῖς αὐτῶν βελαῖς πάντα πρᾶττεν ἐβέλων. ἐνλαβείας τε πῆμμετρον τὸν τῶν πολεμίων στρατὸν. ἔθεν ἔμαλλον τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἐχθρῶν πρὸς σὴν σῶσιν. διὸ καὶ κραίστατος μάχῃ τοῖς οἰκείοις, τῶν ἀλλοτρίων φερόμενος διαπαρήνει. μὴ δ' ἀνδράπευε ὄψας, τῆς ἐχθρῶν φύσεως ἐν λήθη γίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν ὀπιτιῶν τὰς θυμὸς ἀκαρεῖς εἴη, καὶ σὲ δόσει τέτες ἐχάλιν. τὸν ζωροῦτα πολεμίων, ὡς ἐμμετρον πρᾶττεν ἰσχυροὶ καὶ τῶν δέλεαρ ἀνδράπευον. Ἰππικίας ἢ βασιλείας ἐνεσθαι σῶσιν. ὡς ἔδειξεν δὴ μυελοὶ καὶ αὐτῶν ἐσθ' ὅσο Βασιλεῦσιν: καὶ σὲ βασιλείας τὴν ζωὴν αὐτοῖς ὄψασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Επιπρὸς τὸν ἐκ σκηνῆς προσευχῶν.

Τὰτα μὲν αὖ καὶ τῶτοις ἀδελφοῖς καὶ φίλοις, Φίλαθρῶν πρᾶττεν βασιλεὺς καὶ καὶ καὶ παρ' ἑὐχῆς ἐπιπρὸς τὸν ἐκ σκηνῆς προσευχῶν, ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν εὐχαῖς τὴν εὐχὴν ἀνεπίθει. ραζῶν μὲν αὐτοῦ καὶ περὶ φηλῆς διαίτης ἀλλοσεμμετρον πρᾶττεν ἢ κακῶσαι ἐσώματι πρὸς τὸν Θεὸν ταύτη τε τὸν Θεὸν ἐκείνη καὶ ἰσχυροὶ εἰσθεῖν, ὡς ἂν δέξιόν αὐτὸν καὶ βροπόμετρον πρᾶττεν ταῦτα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμμετρον τῆς διανοίας. ἀλλ' ὁ μὲν αὐτοῖς ἐποίητο τῶν περὶ τῶν κοινῶν φρονητῶν. ἔμαλλον τῶν οἰκείων, ἢ τῶν πολεμίων ὑπὲρ ἐχθρῶν σῶσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Λικίνιου περί φιλίας διόλου, ἢ εἰδωλολατρεία.

Ἐπειδὴ ὁ μικρῶν προσόδων Φυγάς, εἰρωνεῖα καθυπεκρινέτο, φιλικῶς αὐτοῦ ἀνιβολῶν σπείσασθαι δεξιάς. ἢ ταύτας ἀπὸ παρέχειν ἡξίεσθαι σωθηκῶν ὄρεσι βιωφελῶς καὶ τῶν παντὶ λυσιτελῶς θεωρηνομένων. ταῖς μὲν οὖν σωθηκῶν προσδύμωσιν ὑπακίεον ὁ δηλωθεὶς ὑπεκομιζέτο, ὄρκοις βεβαιῶν τὴν πίσιν λαβράϊαν δ' αὐτοῦ ὀπλιτῶν σωτήριε ᾤδασκόδουν. καὶ πάλιν πολέμου καὶ μάχης καθήκεν, βαρβαροὺς τ' ἀνδραγαθῶν ἀνεκαλεῖτο συμμαχίας. Θεοὺς τε ζητῶν παρῆναι ἑτέροις, ὡς ἂν ἐπὶ τοῖς περὶ τὴν ἡπαλιμύθησιν καὶ τῶν αὐτῶν μικρῶν Θεῶν ὀμιληθέντων, εἰδὲ μίαν ἐν νῶν καθ' ἑαυτὸν μνήμην. εἰδὲ τὸν ὑπέρμαχον Κωνσταντῖνος Θεὸν γνωρίζειν ἠθέλει. πλείους δ' αὐτῶν καὶ κατώτεροι γελοῖως ἀνεζητῶντο.

CAPUT XV.

Licini simulata amicitia, & idolorum cultus.

Quoniam vero Licinius qui paulo ante fugam inierat, simulatione utens, iterum amicitiam ac foedera renovari poscebat; Imperator id e Republica esse, & generi humano conducere ratus, pacem illi sub certis conditionibus indulgere non recusavit. At Licinius, specie quidem ipsa fingebat, leges se libenter amplecti, & fidem iurando firmabat. Verum occulte militarem apparatus instruebat; atque iterum bellum inferre, iterum pugnam instaurare meditabatur. Sed & Barbarorum auxilia undique conquirebat; & novos circumquaque; investigabat Deos: utpote a prioribus in fraudem inductus. Nec memoria repetebat, quae paulo ante de iis in concione dixisset. Nec Deum qui pro Constantino propugnasset, agnoscere volebat: sed multo plures ac recentiores Deos non sine risu ac ludibrio coepit conquirere.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ΄.

Ὅπως μάλιστα πολὺ μὲν τῶν σαυρῶν Λικίνιος παρήναι τοῖς στρατιώταις.

Ἐγὼ ἔργῳ μαθὼν ὁπόση τις ἦν θεῖκή καὶ χυρῆρησθαι ἐν τῶν σωτηρίῳ τροπῶν δυνάμει, διότι ὁ Κωνσταντῖνος ἔμαθε στρατιῶν κρατῶν, τοῖς ἀμφοῖν αὐτὸν ὀπλίταις παρήναι, μηδ' ἀμῶς δεξιαντίας ἐναγέτω, μηδ' ὡς ἐτύχεν ἀπεμνηστικῶς ὄραν ἐπ' αὐτῶν. δεινὸν γὰρ ἐναγέτω, αὐτῶν τε ἐχθρῶν καὶ πολέμων. διὸ χεῖρας φυλάττωσθαι τὴν πρὸς αὐτὸ συμβολήν. καὶ δὴ ταῦτα σωλαίμηνσθαι, τῶν διὰ Φιλανθρωπίαν ὀκνηθῆναι τὸν κατ' αὐτῶν θάνατον ἀναβαλλομένων, μάχην συμβαλεῖν ὡς ματο. οἱ δὲ μὲν οὖν πολυπληθεῖα Θεῶν θαρρῆντες, σὺ πολλῇ δυνάμει χεῖρας στρατιωτικῆς ἐπήεσαν, νεκρῶν εἰδωλολατῶν ἐν ἀλύχοις ἀγαλμασι περὶ ἐβεληθῆσοι. ἢ δὲ εὐσεβείας θώρακι παρῆναισθαι, τὸ σωτήριον καὶ ζωοποιὸν σημεῖον, ὡς περὶ τὸ φόβησον τῶν κακῶν ἀμυντήριον, τῶν πληθει τῶν ἐναντίων παρέταπτε. καὶ τέως μὲν ἐπέχε. Φειδοὶ χεῖραςσθαι τὰ πρῶτα, ὡς ἂν μὴ πρῶτονσθαι κατὰρχοι τῶν ἐναντίων πεποιήτο σωθηκῶν ἐνεκα.

CAPUT XVI.

Quomodo Licinius militibus praeceperit, ne adversus crucis signum impetum facerent.

Posthaec cum re ipsa didicisset arcanam quandam ac divinam potentiam in salutari tropaeo inesse, cuius ope Constantini exercitus victoriam referre consuevisset, milites suos admonuit, ne ex adverso illi congregerentur, neve in illud temere ac fortuito oculos conjicerent. Quippe illud signum incredibili vi pollere, ac sibi privatim infestum adversumque esse aiebat, atque idcirco cavendum esse, ne adversus ipsum pugna iniretur. His ita compositis, adversus illum qui pro innata clementia cunctabatur, & qui imminens ipsi exitium differebat, praefecti constituit. Et Liciniani quidem Deorum multitudinem confisi, cum ingentibus copiis progrediebantur; nescio quae mortuorum simulacra & statuas inanimes praesidii causa praeferebant. Constantinus vero pietatis torica contactus, salutare & vivificum crucis signum, velut terriculamentum quoddam & potentissimum ad depellenda mala munimentum, hostium multitudini objecit. Ac principio quidem sustinebat, parcens interim ferro, ne videretur prior pugnam iniisse, idque ob foederum quae pepigerat religionem.

CAPIUT XVII.

Constantini victoria.

Sed posteaquam hostes obstinato animo perflare, jamque gladios distringere animadvertit: indignatione commotus, solo clamore ac minimo temporis momento cunctas hostium copias in fugam vertit, & de demonibus pariter atque hostibus victoriam reportavit.

CAPIUT XVIII.

Licini cades & triumphus de illo acti.

Posthæc ipsum Dei hostem eiusque familiares belli jure diudicatos, congruo supplicio affecit. Abducebantur itaque unâ cum tyranno, & debitas capitis pœnas dabant, quicumque bellum adversus Deum gerere ei suavisent. Et qui paulò ante vana spe elati erant, re ipsa Constantini Deum amplectebantur, eumque unum ac verum Deum agnoscere se tunc demùm profitebantur.

CAPIUT XIX.

Publica lætitia ac festivitas.

Impiis igitur è medio sublati, puri deinceps ac liquidi Solis radii cernebantur, quasi nubilo tyrannicæ dominationis depulso. Cunctæque Imperii Romani partes in unum corpus coaluerunt: Orientalibus Provinciis cum Occidente coniunctis: unòque omnium Principe tanquam capite quodam, totum Imperii corpus refulgebat: unius dominatione cunctos homines complectente. Et qui prius in tenebris & in umbra mortis sedebant, iis tunc splendidissimi pietatis radii latos dies præstabant. Nec præteritorum malorum ulla iam supererat recordatio, cum omnes ubique victorem laudibus celebrarent, ejusque Servatorem Deum solum se agnoscere profiterentur. Noster verò omni genere pietatis excellens Constantinus victor (hoc enim convenientissimum sibi cognomen comparavit ob victorias de hostibus & inimicis ipsi à Deo ubiq; concessas) Orientem recepit, & Imperium Romanum solidum sicut olim fuerat, & coadunatum, sub suam unius potestatem redegit. Ac Dei quidem unius dominationem primus omnibus prædicavit: ipse vero singulare quoque Imperium or-

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Νίκη Κωνσταντίνου.

Ὡς δ' Ἰημόνος ἔχοντας τὰς ἰσχυρὰς καὶ ἀπομύχνας ἐσθλὰς τιμαὶ διαγανακλήσας, βοήθη μὲν καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ἐναντίων ἐπεσπέτο δυνάμειν ὁμῆτε τὰς καὶ ἐχθρῶν καὶ δαμονίων ἀποφύρετονίνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Λικίνου θάνατος, & ἐπιτύχια πειρῶν.

Ἐἰτ' αὐτὸν τὸν θεομισθὴν τὰς ἀμφοτέρων πόλεμον διακρίνας, τὴν πεσπέτην ἐσπέτο δυνάμειν ἀπὸ τῆς τῶν ἐναντίων καὶ ἀπώλλυτο, τὴν πεσπέτην ἰσχυρὰς δύνανται, οἱ δὲ θεομαχίας σύμβουλοι οἱ τε μὲν κρῶν ὑπερον τῆ τῶν μαλαίων ἐλπίδι μετεβιβάλλοντες, ἐργῶ τὸν Κωνσταντίνου Θεοῦ παραλαβάνον, καὶ τῶν ἀρετῶν Θεοῦ ἀληθῆ καὶ μακρογνώριζον ἀνομολόγησαν.

C

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Φαιδρόπαιτες καὶ παινη ὕμνος.

Καὶ δὴ τῶν διασεβῶν ἀνδρῶν ὁμοθυμῶν κληρώων, καθαραὶ λοιπὸν ἦσαν ἡλικίαι ἀγαθῶν ἐπισημῶν διωασίας, σιωπῆς τὸ πᾶσα ὅση περὶ Ῥωμαίους ἐτύχχανε μετὰ τῆ καὶ τῶν ἑῶν ἐθνῶν ἐνεμύχων, ἀπὸ τῆς μέρει μὲν τε τῆ τῆ παντός δεχθῆ, ἀπὸ τῆ κεφαλῆ τὸ πᾶν κατεκοσμεῖτο σάμα, καὶ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς διὰ πάντων ἡκέρως λαμβάνοντες τὸ φῶτος ἐυσεβείας μαρμαρυγῶν, τῶν πρὶν καθήμενοις ἐν σκότῳ καὶ σιωπῆ θανάτου Φαιδρῶν παρέιχον ἡμέρας. Ἐδ' ἦν καὶ ἐπισημῶν μνήμη κακῶν, ἀπαλλαγῆ πάντων τῶν νικητῶν ἀνυμνῶν, μόνον τε τῆ τῆ σιωπῆ Θεοῦ ὁμολογῆντων γινώσκων, ὁ δὲ δεξιᾶ πᾶση θεοσεβείας ἐκπρέπων νικητῆς βασιλευς, ταύτην γὰρ αὐτὸς τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ ἐπισημῶν τὴν ἐπισημῶν ἐυσεβείας ἐκ Θεοῦ δομένης αὐτῷ κατὰ πάντων ἐχθρῶν τῶν πολεμίων νίκης ἕνεκα, τὴν ἑσθλὰν ἀπελάμβανεν καὶ μίαν σιωπημένῳ καὶ τὸ παλαιὸν τῶν Ῥωμαίων δεχθῆ ὑφ' ἐμύχων ἐποιεῖτο, μακρογνώριζον μὲν δεξιᾶν Θεοῦ κηρύγματος τῶν πᾶσι μοναρχία ἢ καὶ αὐτὸς Ῥωμαίων κη-

της τὸν σύμπαντα πηδαλιωχὸν βίον ἀφῆ-
 ρήσθε πάντες δέ θ' τῶν πρὶν πεζόντων τὰς πάν-
 τας κακῶν μειδιῶσιν τε προσώποις, ὁμμασί-
 τε φαιδρῶσι, οἱ πρὶν κατηφῆς ἀλλήλους ἐνέ-
 ελεπον χορῆ δ' αὐτοῖς κ' ὕμνοι τὸν παμβα-
 σιλέα Θεὸν πρώτιστα πάντων ὄντα δὴ τέτον
 ἐδίδασκον. κατέβα τὸν καλλίνικον, παῖδας τ'
 αὐτῶν κοσμιωτάτας κ' θεοφιλεῖς Καίσαρας,
 Φωναῖς ἀγέτοις ἐγχεαιρον κακῶν παλαιῶν
 καὶ δυοσεβείας ἀπάσης λήθη. παρόντων δ'
 ἀγαθῶν δόξαυσις, καὶ προσέτι μελλόντων
 προσδοκία.

A bis Romani tenens, universum genus
 humanum gubernavit. Omnis iam me-
 tus malorum quibus cuncti homines
 oppressi fuerant, penitus exciderat. Et
 qui prius moesti fuissent, tunc hilari vul-
 tu lætisque oculis sese mutuo intuebantur.
 Choris præterea & hymnis, pri-
 mum quidem Deum omnium Regem,
 prout instituti fuerant; deinde victo-
 rem Augustum, & modestissimos Deo-
 que carissimos ejus liberos Cæsares, sine
 ulla intermissione celebrabant. Nulla
 jam præteritarum calamitatum, nulla
 impietatis memoria suppetebat: sed
 præsentium bonorum fructus cum futu-
 rorum spe atque expectatione percipie-
 batur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

Ἐπί τῆς ἱερολογητῶν ἐπομῆτις Κωνσταντίνου.

Ἦλθεν ὃ καὶ παρ' ἡμῖν ὡσαύτως καὶ
 ἡπρότερον πρὸς τοὺς ἴσχυρον μέρθ' τῆς
 οἰκουμένης λαχῶσι, βασιλέως Φιλανθρωπίας
 ἐμπλεῖς διατάξεις νόμοι τε πρὸς τὸν Θεὸν
 ὁσίας πνεύνης, παντοίας παρέχον ἀγαθῶν
 ἐπαγγελίας. τοῖς μὲν καὶ ἔθνο' ἐπαρχεῶ-
 ταις, τὰ πρόσφορα καὶ λυσιτέλη δωρεμένοι.
 ταῖς δ' ἐκκλησίαις ἔ' Θεῶ τὰ κατὰλληλα
 διαγορευόντες. ἀνεκαλεῖτο γὰρ ἐκείνους πρῶ-
 τιστα πάντων, ὅτι ἔ' μὴ εἰδωλολατρησυχά-
 ρου, καὶ τῶν καὶ ἔθνο' ἠγχιμένων Ἰσθόριας ἔ'
 μετακίνας ὑπέμειναν κατέβα τὰς βελευθη-
 ρίας ἐγκληθέντας τ' αὐτῆς ἐνεκεν αἰτίας, ἠλθ-
 ῖν τῶν λειτουργημάτων. καὶ τοῖς ἀφηρημέ-
 νοις ὃ τὰς ἰσθίας, ἀναλαμβάνειν ταύτας ἐγ-
 κληθῶν μοῖροι οἱ τ' ἐν καιρῶ ἔ' ἀγῶνος καρτερία
 ἡσυχῆς διὰ Θεὸν λαμπροῦ μοῖροι, μέγαλλοις
 τε κατοπαθεῖν πρὸς ἀθένητες, ἢ ἰσθίας οἰκείν
 κληθέντες, ἢ δημοσίοις ἐργοῖς δ' ἐλευθερὸν κατη-
 νακασμένοι, τῶν ἀθρόως ἀπάντων ἐλθ-
 θερίας ἀπὸ λαῶν καὶ τὰς στρατιωτικῆς δ' ἀξίας
 δι' ἐνστάση θεοσεβείας ἀποβλήτες χρομένους,
 ἀνεκαλεῖτο τ' ὑπερῶς ἢ βασιλικῆ δωρεά. ἐπε-
 ξασίας αἰεσιν παρέχουσα, ἢ τὰς οἰκίας ἀπο-
 ταμῶν, καὶ διατρέπειν τοῖς προτέροις αὐ-
 τῶν ἀξιώμασιν. ἢ ἀγαπῶντας τὸν εὐσαλῆ
 βίον, πάντων λειτουργημάτων ἀνεπηρέαστος
 διατελεῖν ἔ' τὰς γυναικείοις δ' ἐργοῖς ἐφ'
 ὑπερῶς ἔ' ἀτιμία δ' ἐλευθερὸν κληθέντας, ὁμοίως
 τοῖς λοιποῖς ἠλθῶντες.

CAPUT XX.

Quomodo pro Confessoribus Constantinus
 leges sanxerit.

Tunc etiam apud nos, sicut antea
 apud illos qui alteram orbis partem
 incolunt, proposita sunt Imperatoris e-
 dicta plena humanitatis: & leges quæ
 sinceram ac religiosam Dei observan-
 tiam spirarent, varia cujusque generis bo-
 na haud dubia spe pollicebantur, cum &
 Provincialibus largirentur quæ ad ipso-
 rum utilitatem spectabant; & Ecclesiis
 Dei congrua & convenientia statueret.
 Ac primum quidem eos qui propterea
 quod idolis sacrificare noluerant, à Re-
 gibus provinciarum relegati, & ex
 patria migrare compulsi erant, domum
 revocarunt. Eos deinde qui eandem ob
 causam curiis addicti fuerant, publicis
 functionibus liberarunt: & qui facultati-
 bus spoliati fuissent, iis bona sua resti-
 tuti præceperunt. Præterea qui persecu-
 tionis tempore divina virtute roborati,
 fortitudinis & constantiæ illustre speci-
 men ediderant; aut ad metalla damnati,
 ut continuo labore ibi divexarentur; aut
 in insulam deportati; aut publicis operi-
 bus mancipati fuerant, his omnibus sub-
 bito soluti molestiis libertatem adepti
 sunt. Sed & quicumque ob egregiam in-
 retinenda religione constantiam hono-
 re militiæ spoliati erant, eos Imperato-
 ris munificentia ab hac ignominia re-
 vocavit; ipsorum arbitrio ac voluntati
 permittens, ut vel propria recuperarent
 officia, & pristino honoris gradu frue-
 rētur; vel si quietam vitam degere mal-
 lent, ab omnibus deinceps functionibus
 immunes permanerent. Denique quot-
 quot ignominie causa gynæciis manci-
 pati fuerant, eos Imperator perinde ac
 ceteros, libertate donavit.

LII. iij

CAPUT XXI.

Quomodo etiam pro martyribus & pro Ecclesiis legibus praelegit.

ET haec quidem de iis qui ista perpessi essent, Imperator scriptis legibus constituit. De bonis autem eorum, lege Imperatoris plenissime cautum est. Nam sanctorum Dei martyrum bona qui in ipsa confessione mortem obiisset, ad proximos eorum devolvi iussit. Quod si nullus genere ipsis conjunctus reperiretur, hereditatem eorum Ecclesiis deferri. Bona item quae ex fisco vel per venditionem, vel per donationem ad alios translata fuerant; aut quae penes fiscum remanserant, dominis restitui debere, indulgentiae Imperialis epistola praecipiebat. Et huiusmodi quidem beneficia in Ecclesiam Dei contulit benignitas Principis, legibus per omnes provincias missis.

CAPUT XXII.

Quomodo etiam populos recreaverit.

POPULIS vero à fide nostra alienis & majora donavit Principis munificentia. Proinde omnes nostrarum partium incolae, qui prius audientes ea quae in altera parte Imperii Romani gererentur, beatos praedicabant illos qui tantis afficerentur beneficiis; & qui ardentibus votis optabant, ut iisdem bonis ipsi quoque aliquando fruerentur: haec oculis suis spectantes, seipsos iam felices praedicare non dubitabant; novum quoddam miraculum & quale nulla unquam sub caelo vidisset aetas, tantum scilicet Imperatorem humano generi affulsisse testantes. Atque hi quidem ita sentiebant.

CAPUT XXIII.

Quod Deum bonorum auctorem praedicavit: & de legibus eiusdem.

IMPERATOR autem ipse, ubi cuncta Dei Servatoris virtute sub ditionem suam redegit; cum qui haec ipsi bona praestitisset, omnibus palam fecit; illumque victoriarum auctorem fuisse non autem seipsum, professus est. Idque literis tum Latino tum Graeco sermone scriptis & ad omnes provincias missis, praedicavit. Porro orationis vim ac virtutem facile cognoscet, quisquis epistolas ipsas per-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

Ὅπως ἐξ ἐπιμαρτύρων ἐκκλησιαστικῶν προμάτων.

ΚΑΙ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ταύτ' ἱσχυρῶν τῶν βασιλέως ἐνομοθέτου γενομένων, ἡ βασιλείως ἐπιτελεῖται διὰ τῶν νόμων. τῶν τε ἁγίων τῶ Θεοῦ μαρτύρων τῶ ἐν ὁμολογιατικῇ τελευτῇ δοθέντων τῶ βίβ, τὰς ἐκείνων ἐκείνων τῶν ἀποστολικῶν ἀπολαμβάνειν, εἰ ἢ μὴ τῶν τῶ εἶν, τὰς ἐκκλησιαστικῶν ἀποδέχων τῶν κληρικών. καὶ τὰ ἐκταμείκ ἢ πρῶτον ἐτέρον κτ' πρῶτον, ἢ κτ' δωρεὰν ἐκ ποιηθέντα, τὰ ἐν αὐτῶ καταληφθέντα, εἰς τῶν πίσω ἀποδοθέντων τοῖς δεωπῶταις ἀποδοθέντα, τοῖς δὲ ἐξ αὐτῶν γράμμα διεκελεύετο. Ὅσαῦτα μὲν τῶ ἐκκλησιαστικῶ Θεοῦ αἰ ἀπολαμβάνειν ἀποδοθέντων παρῶν παρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

Ὅπως ἐξ τῶν δ' ἡμῶν ἀνικητῶν.

ΔΗΜΟΙΣ τε τοῖς ἐκ τῶν ἡμῶν ἐθνεσιν, τῶν ἑτέρων ὑπερβαλλόντα τῶν πᾶσι, ἡ βασιλείως ἐδωρεῖτο μεγαλοψυχία, ἐφ' ἣν ἅπαντες οἱ καὶ ἡμᾶς, ὅσα τὸ πρὶν ἀπὸ πτωχάνομοιο ἐν πατρίῳ μέρει τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς γηνομόνη, τῶν ἐν πάσῃσι ἐμαρτυροῦντων, εὐχην τιθέμενοι τῶν ἰσῶν ἀποδοθέντων αὐτοῖ ποτε ταύτ' ὑποψέσιν ὁρῶντες, ἡδὺν σφᾶς ἐνδαμνοῦντες ἡξίον. ἔξενον τῶν χρημάτων οἷον ὁ πᾶς αἰὼν ὑφ' ἡλίας ἀνγαῖς ἐδὲ πᾶσι ἐρησεν, ὅπλα μὲν αὐτῶ ἐπιτῶν ἡμῶν τῶν τῶν ὁμολογοῦντες βασιλεία, ἀλλ' οἱ μὲν οὐκ ἐφρονεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Ὅτι οἷον τῶν ἀγαθῶν αἰτίων ἐκέρυτται ἐξ ἐπιμαρτύρων νόμων.

ΕΠΕΙ δὲ πάντ' ὑποτέτακτο βασιλεῦς Θεοῦ σωτήρῳ δωρεῖται, τὸν τῶν ἀγαθῶν αὐτῶ παρῶν τοῖς πᾶσι σωφροσύνην ποιεῖ καὶ κείνον τῶν νικητῶν αἰτίων, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν νομίζειν διεμαρτυροῦν τῶν αὐτῶ ἀνεκέρυτται, διὰ χαρᾶν ἡμῶν Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων τε Φωνῆς, εἰς ἕκαστον ἐθνος ἐν γενομένη διαπεμφθείσης. μάλιστα δὲ τῶ λόγῳ τῶν δέσποιν, αὐτοῖς ἀποδοθέντων

τοῖς γράμμασι δύο δ' ἦν ταῦτα. τὸ μὲν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Θεοῦ. τὸ δ' ἰστορίας μένοι καὶ διαφυλάττοιτο τοῖς μετ' ἡμᾶς, ἢ τὰδε τῶν γραμμάτων ἐκθεσίς, πρὸς τὴν ἀληθείαν καὶ τῶν ἡμετέρων διηγήματων πίσωσιν. εἰληπταὶ δ' ἔξ ἀυθενικῆς παρ' ἡμῶν φυλαττομένη βασιλικῆ νόμος, ὡς καὶ τὸ ἀπὸ δεξιᾶς ἐγραφετο ὑποσημείωσις, τὸ δ' λόγος πίσωσως οἷα τινὶ σφραγίδι κατασημαίνει τὴν μαρτυρίαν.

Alegerit. Sunt autem duæ: altera ad Ecclesias Dei directa; altera ad singularum urbium populos à nostra religione alienos. Quam quidem utpote præsentis argumento convenientissimam, hic inferendam esse duxi; tum ut historiarum monumentis prodita ejus exemplaria, apud posteros perpetuò conserventur; tum ut narrationis nostræ fides ac veritas confirmetur. Descripta autem est ex authentico exemplari legis Imperialis, quod apud nos servatur. Cui Principis manu apposita subscriptio, orationis nostræ veritatem tanquam sigillo quodam altruit.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ'.

Νόμος Κωνσταντίνου πρὸς εἰς Θεὸν ἰουσείας καὶ χριστιανισμοῦ.

Νικητὴς Κωνσταντίνος, Μέγιστος Σεβαστός, ἐπαρχεῶται Παλαιστίνης.

ἮΝ μὲν ἀνωθεν τε καὶ πάλαι ὡσαύτως τοῖς ὀρθοῦς καὶ σωφρονοῦσι πρὸς τὴν κρείττην δοξαζέσθαι, ἐκδηλοῦσθαι διαφορὰ καὶ πᾶσαν ἀνεύρευστα πόρρωθεν ἀμφιβολίαν. ὅσω τῷ μέσῳ δηλατῆν ἢ ὡς τὴν σεβασμιωτάτῳ χριστιανισμῷ θεραπείαν ἀκριβοῦς ὡσαύτησις, ὡσαύτως πρὸς αὐτὴν ἐκπεπολεμημένους τε καὶ καταφρονητικῶς ἐχούσας. νυνὶ δ' καὶ μάλλον ἐπιφανέστεραις πράξεσι καθορθώμασι λαμπροτέροις, τό τε τῆς ἀμφιβολίας ἀλογονδοποδένειαι, καὶ ὁπόση τις ἐστὶν ἡ μεγάλη Θεοῦ δυνάμεις ἠνίκα τοῖς μὲν πιστῶς τὸν σεμνότατον σέβαστι νόμον, καὶ μηδὲν τῷ ὡσαύτη μᾶλλον ὡσαύτην τολμῶσιν, ἀφθονατα ἀλαδὰ πρὸς τὰς ἐγχειρήσας ἰσχυρὴ δρῆσι, καὶ μετ' ἐπιπέδων ἀγαθῶν ἀπαντήσας. τοῖς δ' τὴν ἀσεβῆ λαέσσι γνώμην, πρὸς τὰς πραγμαέσεις ἀκόλαστα δὲ τὰ δόξαίνοντα πρὸς ἀγαθῆ τύχοι τινός, τὸν τῶν ἀγαθῶν αἴτιον Θεὸν ἔτε γινώσκων, ἔτε τὰ πρὸς τὴν ἰουσείας ἐβενέθλων πῖσιν ἢ τὰ ρηθέντι καὶ τὰ ἐργα δίδωσιν.

CAPUT XXIV.

Lex Constantini de pietate in Deum, & de Christiana religione.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Provincialibus Palestina.

Ampridem apud eos qui rectè & sapienter de Deo sentiunt, evidenti discrimine, quo omnis dubitatio removetur, apparuit quantum interesset inter studiosos observatores venerandæ Christianorum religionis, & inter eisdem oppugnatores & contemptores. Nunc verò evidentiore argumentis, & rebus gestis multò illustrioribus, tum dubitationis ipsius absurditas, tum quanta sit summi Dei potentia, declaratur. Quippe his quidem qui venerandam legem fideliter colunt, nullumque ejus præceptum audent dissolvere, omnium bonorum copia, & ad ea quæ aggressi sunt perficienda vires idoneæ cum bona spe ac fiducia suppetunt. His verò qui impiam sententiam amplexi sunt, convenientes rerum eventus contigerunt. Nam quis est, qui cum Deum bonorum Auctorem non agnoscat, eumque debito cultu venerari recuset quicquam boni unquam consequatur? Res certè ipsæ dictis nostris fidem faciunt.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ'.

Τὸ πρῶτον ἐπὶ παλαιῶν χρόνων.

Ἐάν τις εἰς τὰς ἀνωθεν καὶ εἰς δεξιὰ ὡσαύτην ἀναστάσας χρονοῦ ἀναδοξαίωσιν, καὶ τὰς πρῶτον ἡρομένας πράξεις, κατὰ τοῦ λόγου πάλαι ἀν' ἐυροί τας μὲν οἷοι δικαίαν καὶ ἀγαθὴν προκατεβάλλουσι τῶν πραγμα-

CAPUT XXV.

Exemplum à vetustis temporibus.

Quod si quis superiora tempora ad nos usq; deducta cogitatione repetat, & res olim gestas contempletur animo, omninò reperiet; eos quidem qui justitiam ac probitatem fundamentum sibi rerum agendarum constitue-

tunt, felicem consiliorum exitum fortit-
 os esse, & tanquam ex dulci quadam
 radice suavissimum quoq; fructum per-
 cepisse. Illos vero qui injusta facinora
 auli temerario attentarint, & qui ad-
 versus Deum ipsum vefania mentis fue-
 rint elati, nullumque pietatis erga ge-
 nus humanum sensum habuerint; sed
 exilia, infamiam, bonorum publica-
 tiones, caedes & huiusmodi plurima ir-
 rogaverint; qui que nec penitentiam
 egerint unquam, nec ad meliorem fru-
 gem animum suum revocaverint, pa-
 rem quoque mercedem retulisse. At-
 que hæc non absurdè, nec præter ratio-
 nem eveniunt.

CAPI T XXVI.

De iis qui persecutionem passi sunt, & de
persecutoribus.

NAm quicumque cum iusto animi
 proposito adagendum accedunt,
 & timorem Dei perpetuò præ oculis
 habent, constantem erga illum retinen-
 tes fidem; qui que præsentis vitæ minas
 ac pericula, spei futurorum bonorum
 minimè anteponunt: hi quamvis multa
 acerba ac molesta brevi temporis spatio
 experti sint, tamen spe majorum præ-
 miorum quæ sibi recondita esse firmissi-
 mè credunt, ingruentia mala nequa-
 quam agro animo pertulerunt. Sed quo
 graviores experti sunt calamitates, eò
 clariorem gloriam reportarunt. Qui
 vero iustitiam & aequitatem contemp-
 serunt; & qui nec Deum ipsi agnove-
 runt, nec eos qui Deum fideliter cole-
 rent, contumelias ac supplicia acerbis-
 simis afficere dubitarunt: & qui seip-
 sos quidem, qui ob huiusmodi causam ho-
 mines in iudicium adductos præna affi-
 cerent, miseros esse non iudicaverunt; il-
 los vero qui in tantis malis integram er-
 ga Deum pietatem nihilominus con-
 servarent, felices ac beatos esse: horum
 exercitus partim cæsi, partim in fugam
 versi. Cunctis denique præliis victi, ipsi
 tandem succubuerunt.

CAPI T XXVII.

Quòd persecutio bellum gerentibus malorum
causa existuerit.

EX huiusmodi sceleribus orta sunt
 bella gravia, & exitiales vastationes.
 Hinc rerum quidem ad quotidianū vi-
 tæ usum necessariarum penuria; malo-
 rum vero ingruentium copia. Hinc est
 quod tantæ impietatis auctores in extre-

των κρηπίδα, εἰς ἀγαθὸν καὶ περὶ ἀγαθῶν
 τὰς ἐχειρήσας πέρας, καὶ οἶον δὲ τοῦ εὐχόμενου
 ἡδ' εἰίας κομισαμένους καὶ τὸν καρπὸν γλαυκῶν
 τὰς δ' ἀδίκους ἔπιχειρήσαντας τολμῶν, καὶ
 πρὸς τὸ κρείττον ἀνοήτως ἐμμανείας, ἢ πρὸς
 τὸ ἀνθρώπινον γένος λογισμὸν ὅσον εἰς ἀγαθὸν
 ὄντας· ἀλλὰ φυγὰς ἀτιμίας, δημιοσύνης,
 σφαγῶν τοιαῦτα πολλὰ τολμήσαντας, καὶ
 εἰς μέλας μελθρίας πρὸς, εἰς δὲ τὸν νῦν ἔπιπτον
 ψάντας πρὸς τὰ καλλίω, ἴσων καὶ τῆν ἀμει-
 βίων τυχόντας. καὶ ταῦτά γε ὅσα ἀπεκατα-
 εἰδ' ἂν δὲ λόγῳ συμβαίνοι.

B

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς'

Περί διωχθέντων & διωχόντων

Οσοι μὲν γὰρ κατὰ δικαίαν γνώμην ἐπι-
 νῶνας ἐρχομένη πρᾶξις, καὶ τὸν τῆς κρείττο-
 νος φόβον διωκεῖως ἔχουσιν ἐν νῶ, βεβαίως
 τὴν περὶ αὐτὸν φυλάττοντες πίσιν, καὶ τὰς πα-
 ρόντας φόβους τε καὶ κινδύνους ὁδοῦ ἀγαθῶν
 μελλουσῶν ἐκείνων ἐλπίδων πρᾶξις ἀπο-
 κᾶν εἰ πρὸς καιρὸν διυχερῶν τιῶν πειρασμῶν,
 πᾶσι μείζονας ἑαυτοῖς ἀποκείως πιστεύου-
 μάς, εἰς δὲ τὰ πρᾶξις ὄντα βαρέως ἰσχυροῦνται,
 ἀλλὰ τὸν τῶν λαμπερῶν ἐτυχόντων ἐπιπέ-
 ὄσω καὶ βαρύτερων τῶν χαλεπῶν ἐπιπέπτονται,
 οἷσι δὲ ἢ τὸ δίκαιον ἀτιμῶς παρῶν, ἢ τὴν
 κρείττον ὁδοῦ ἐγνωσαν, καὶ τὰς τέτοπις καὶ
 ἰσχύας ὑβρεσι καὶ κολάσειν ἀνηκέστως ἀπο-
 λέν ἐτέλησαν. καὶ ἔχ' ἑαυτὰς μὲν ἀθλιώ-
 οἷς διὰ τὰς τοιαύτας ἐκλόαζον πρᾶξις
 ἔκριναν. εὐδαίμονας δὲ καὶ μακαριστες, τὰς
 μετὰ τῶν τοιούτων τὴν πρᾶξις τὸ κρείττον δι-
 σωζομένων εὐσέβειαν, τέτων πολλὰ μὲν ἐπι-
 πτόν τεραῖαι. πολλὰ δὲ εἰς φυγὴν ἐπέστησαν
 πᾶσα δὲ τέτων πολέμας ὁδοῦ ἀγαθῶν
 τῶν ἐληξεν ἦσαν.

D

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Ὅπως ὁ διωγμὸς αἴτιος κακῶν ὄντων πολέμας
κατ' ἑσπερίαν

Εκ τῶν τοιούτων ἀνεφύοντο πόλεμα βα-
 ρεῖς. ἐκ τῶν τοιούτων πορθήσεις παντῶν
 ἰσχύων ἐντεθθεν ἐλαττώσεις μὲν τῶν πρᾶξις
 χρείας ἀναγκαίων, πληθῶν δὲ τῶν ἐπιπέπτον-
 των κακῶν ἐντεθθεν οἰτῆς τοσαύτης ἀπο-
 δυσεύειαν

δυσσεβείας. ἢ ἀνατλάνας τὰ ἔχρατα, θάνατον
πανώλεθρον ἐδυσύχησαν. ἢ ζωνὴν αἰχρίσιν
διαγώνες, θανάτε ταύτῃ βαρυτέραν ἐπέ-
χρησαν, καὶ οἷον ἰθιμέτρως ταῖς ἀδικίαις τὰς π-
μωείας ἐκομίσατο. τοσούτον γὰρ ἔκαθε εὐ-
ερατο συμφορᾶς, ὅσον τις καὶ καταπολεμήσαι
τοῦ θεοῦ ὡς ἄετὸ νόμον ὑπὸ ἀλογίας παρήχ-
θη ὡς αὐτοῖς μὴ τὰ περὶ τὴν ζωνὴν εἶναι βαρέα
μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὑποδείξις κολαστηρίων χα-
ραπώτατον παρὰ δὲ καὶ τὸν φόβον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ΄.

Ὅτι Θεὸς ἦ καλῶν ὑπερίτω Κωνσταντῖνον
ἐξελέξατο.

Τοιαύτης δὴ καὶ ἐτὼ βαρείας δυσσεβείας
τὰ ἀνθρώπινα καλεχέσσης, καὶ τῆς κοινῶν
οἷον ὑπὸ νόσῃ λοιμώδους τινὸς ἀεθλῶν διαφ-
θαρῆν κινδυνουσίαν, καὶ θεραπείας σωτηρίας
ἐπολλῆς χρηζόντων, τίνα τὸ θεῖον ἔπινοεῖ κη-
φισμον, τίνα τῶν δεινῶν ἀπαλλαγὴν; ἐκείνο δὲ
πάντως ὀνοητέον θεῖον, ὁ μόνον καὶ οὐκ ἔστι, καὶ
διαρκῆ καὶ παντός ἔχει ἔχρονε τῷ διώα-
μιν πάντως δὲ κόμπῃ ἂν εἴη, τὸ τὴν πᾶσι
κρείττον εὐποῖαν ὁμολογεῖν ἅλα σεμνολοεῖ-
σθαι, τὴν ἐμὴν ὑπερησίαν παρὰ τὴν ἐαυτῆ
βύλησιν ἔπιπιδείαν ἐζήτησέ τε καὶ ἐκείνην. ὅς
ἀπὸ τῆς πρὸς Βρεττανίους ἐκείνης θαλάσσης
ἀρξάμενος, καὶ τῶν μερῶν ἐνθα δύνει τὸν ἡ-
λιον ἀνακλιτῆ τεταχθεὶς, κρείττον τῷ διωά-
μα ἀπαθεμερῆ καὶ διασκεδαννὸς τὰ καλέ-
χοντα πάντα δεινά. ἢ ἅμα μὲν ἀνακαλοῖτο
τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὴν ἀειτὸν σεμνότα-
τον νόμον θεραπείαν, τῆ παρ' ἐμῆ παιδουό-
μιμον ὑπεργία ἅμα δὲ ἢ μακαριστὴ πίστις
ἀνξίον ὑποχειραγωγῶ τῷ κρείττον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ΄.

Εὐσεβὴς εἰς Θεὸν Κωνσταντῖνον φωνάζει, καὶ ὁμολογητῶν
ἴσαντο.

Οὐδέποτε γὰρ ἀν' ἀγνώμων περὶ τὴν ὀφει-
λομένην χροίμῳ χάειν. ταύτην δόξιν
διακονίαν, τῆτο κεχαρισμένον ἐμαυτῷ δῶρον
πνεύσας, μέχει καὶ τῶν ἐφῶν πρόσμι χυεῖων.
ἢ βαρυτέρας καλεχόμενα συμφοραῖς, με-
τὰ τὴν παρ' ἡμῶν θεραπείαν ἐπεβοῶτο.

A mas delapsi calamitates, aut funditus
infelici exitu perierunt; aut vitam cum
fummo dedecore ducentes, eam quamvis
morte acerbiorem esse confessi sunt; &
injuste acta paribus quodammodo sup-
plicis rependerunt. Nam unusquisque
eorum eò gravioribus affectus est ma-
lis, quo vehementius divinam expu-
gnare legem, ut quidem sperabat, per
summam dementia instituerat. Ad eò
ut non solum præsentis vitæ mala eis
molesta esse viderentur: verum etiam
suppliciorum quæ apud inferos sunt
metus atque expectatio, multò acer-
bius ipsos torqueret.

B
CAPUT XXVIII.
Quod Deus Constantinum bonorum ministrum
elegit.

Porro cum tanta tamque gravis im-
pictas humanum genus occuparet, &
res publica velut lethali quadam lue gra-
fante, in extremum salutis discrimen ef-
set adducta, atque idcirco magna cura-
tione & salutari ope indigeret; quod-
nam solatium, quod remedium excogi-
tavit tum Deus, ut his nos malis libera-
ret? Deum vero cum dico, illum intel-
ligi oportet qui solus revera est Deus, &
C qui perpetuam omnino ævo obtinet pote-
statem. Neque vero arrogantia fuerit,
eum qui præstita à Deo beneficia fateat-
ur, magnifice loqui. Revera enim Deus
ministerium meum, tanquam idoneum
ad voluntatem suam implendam expe-
tiit, nostraque opera uti decrevit. Qui
ab Oceano illo Britannico, & ab iis re-
gionibus ubi Solem mergi fatalis neces-
sitas jubet, initio ducto; cælesti quadam
virtute, cuncta que orbem terrarum oc-
cupaverant mala expellens ac dissipans,
tum ut humanum genus ministerio no-
stro institutum atque informatum ad
sanctissimæ legis observantiam revoca-
retur; tum ut beatissima fides Deo ma-
nu ducente incrementum acciperet.

CAPUT XXIX.
Vix in Deum voces Constantini, & laus
Confessorum.

NEQUE enim ingratus unquam & col-
lati beneficii immemor fuerim:
cum hoc præstantissimum ministerium
summi muneris loco mihi indultum esse
certo crederem, ad Orientis tandem
partes perveni. Quæ cum gravioribus
calamitatibus vexarentur, majus quoque
M m m

ἀ nobis remedium postulabant. Proflus vero animam totam, & omne quod spirito; quicquid denique in intimis mentis recessibus volvitur, id summo Deo à me deberi firmissimè credo. Equidem probè scio, eos qui spem rerum caelestium rectè ac sincerè consecrati sunt, eamq; in Dei domicilio firmè & peculiariter collocaverunt, hominum benevolentiam minimè indigere: quippe qui eo majoribus potiantur honoribus, quo se longius à mortalitatis vitis ac sceleribus subduxerunt. Nihilotamen minus acerbissimas necessitates ipsis ad tempus impositas, & cruciatus minimè convenientes, ab hominibus omni culpa ac reprehensione vacuis quam longissimè depellere, nostri officii esse ducō. Alioquin absurdissimum fuerit, eorum animi fortitudinem atque constantiam, dum illi quidem qui ob dei cultum ipsos persequi in animum induxerant regnarent, spectatam & cognitam fuisse: Dei autem famulo Imperium administrante, eorundem gloriam ad illustrius ac beatius fastigium non esse protractam.

CAPUT XXX.

Lex solvens ex silio & curia, & bonorum proscriptione.

OMnes igitur, seu qui patriam extraneo solo commutarunt; eo quod Dei cultum ac fidem cui se tota mente dicaverant, proderè noluisse, crudelibus iudicum sententiis quocumque tempore damnati: seu qui in album Curiae relati sunt, cum antea non essent ex numero Curialium; nunc patriis fundis & consueto otio restituti, liberatori omnium Deo gratias referant. Quicumque item bonis spoliati sunt, & omnium facultatum multatione percussi, miseriam hactenus vitam egerunt: & hi quoque pristinis domiciliis ac familiis & facultatibus restituti, Dei beneficentia læti perfruuntur.

CAPUT XXXI.

Item eos qui in insulas erant relegati.

Sed & quotquot inviti in insulis detinentur, huius provisionis beneficium frui præcipimus: ut qui hactenus montium asperitatibus, & circumfusō mari

A πάντως ἢ καὶ ψυχὴν ὄλλω, καὶ πᾶν ὁ, τὴν ἀνέπνεω, καὶ ὅλως εἰ τι τῆς διανοίας ἐνδεδόξατο εἶναι, φέμαι, τὸ ἐπιμεγίστω Θεῷ ὁφείλωται πρὸς ἡμῶν, ἀσφαλῶς πεπεσδυκα. οἶδα μὲν γὰρ ἀκελεύως, ὡς εἰδὲ τῆς παρ' ἀνθρώπων ἐνομιᾶς χερίζοιεν ἀν οἱ τὴν ἐβραϊοὶν ὀρθῶς μετὰ δὲ νόμων ἑλπίδα, καὶ ταύτην ἐξαιρέτον τε καὶ βασιλίδα ἀσφαλῶς ἐπὶ τῶν θείων κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, τοσάτω τε ἡμῶν διπλασιοῦτε μαζόνων, ὅσα πρὸς σφᾶς αὐτῶν τῶν γυναικῶν ἐλάττωμα τῶν καὶ δεινῶν ἐχώρισαν. τὰς ἀνάγκαις ἴσῳ μὲν τὰς πρὸς καίρω ἐπένεχθείσας ἀνάγκαις ἐπὶ τῶν ἐργασίας βασιάνες, δοτῶν τῶν ἐργασίων εἰδὲ ἴσῳ μὲν τῶν ἀνείργειν ἡμᾶς οἰομαι προσήκειν ἢ ἡμῶν ἀτοπώτατον, ἵνα μὲν τοῖς διώξασθε ἀποπληθύνῃτε, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἐνεκα ἐργασίας, τὸ κατ' ἐρεχθὸν καὶ ἐρεθὸν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἱκανῶς διαγνωθῆναι. ἵνα δὲ τῶν ἐργασίων Θεῷ, μὴ ὅσα εἰς λαμπρότερον καὶ μακροτέρω τὴν δόξαν αὐτὸν ἀρθῆναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ.

Νόμος ἀπολύων ἔξοισιν καὶ θύλας καὶ δευτέρω

ΑΠαντες τοίνυν, εἴτε ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἀποπληθύνῃ, εἴτε ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἀποπληθύνῃ, ἐπιμεινόμενοι τῶν παλαιῶν ψυχῶν, σφᾶς αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον ἵσῳ μὲν τῶν δικασίων ἀπηνέσων ἀποβληθέντες, καὶ ἐπιτυχῶν ἕκαστοι χρόνος. εἴτε ἄνθρωποι βυβαρῶν ἠσθενῶν καὶ ἀπληθύνοντων ἀκαλόγοις, τῶν τετοιμῶν κατὰ τὸν νόμον ἐπιπληθύνοντες, εἴτε ἄνθρωποι μετὰ τὸν νόμον ἀποπληθύνοντες, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἐνεκα ἐργασίας, τὸ κατ' ἐρεχθὸν καὶ ἐρεθὸν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἱκανῶς διαγνωθῆναι. ἵνα δὲ τῶν ἐργασίων Θεῷ, μὴ ὅσα εἰς λαμπρότερον καὶ μακροτέρω τὴν δόξαν αὐτὸν ἀρθῆναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ.

Τὸς ἐν νήσοις ἐμείους

ΟΥ μὲν ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐβυβαρῶν ἠσθενῶν καὶ ἀπληθύνοντων ἀκαλόγοις, τῶν τετοιμῶν κατὰ τὸν νόμον ἐπιπληθύνοντες, εἴτε ἄνθρωποι μετὰ τὸν νόμον ἀποπληθύνοντες, καὶ πρὸς τὸ θεῖον ἐνεκα ἐργασίας, τὸ κατ' ἐρεχθὸν καὶ ἐρεθὸν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἱκανῶς διαγνωθῆναι. ἵνα δὲ τῶν ἐργασίων Θεῷ, μὴ ὅσα εἰς λαμπρότερον καὶ μακροτέρω τὴν δόξαν αὐτὸν ἀρθῆναι.

ἄλλοι τε δουρατοῖς καὶ ἀεὶ ῥύτω ἀεὶ κελει-
μῶν θαλάσσης σκυθρωπῆς καὶ ἀπανθρώ-
πι ἐρημίας ἐλευθερωθέντες, τοῖς φιλτατοῖς
σφάσιν αὐτὰς δόποδ' αἶεν, τὸν ἐν κελίῳ πόθον πλη-
ρῶσαντες οἷτε πενήθερα ἐπὶ πολὺν χρόνον ζῶν
μὴ τῶν δόποτοπαῖς ῥύτῃ διήγον, οἷον ἀε-
παῖμα πτωχὸν ἐκάνοδον ποισάμενοι, καὶ τῶν
φροντῶν εἰς τὸ λοιπὸν ἀπληθαίμενοι, μὴ μὲν
φύξω σὺν ἡμῖν βιώωεν. μὲν φύξω γὰρ ἡμῖν
βιώω, οἱ θεοὶ θεράποντες εἶναι αὐχέμεν τε καὶ
πυρροῦ καὶ εἰς ἀκόλῃ ἐλθεῖν μονοῦ εἴη τῶν ἀ-
τοπαίων, μή τι καὶ πρὸς αὐτοῦ. οἱ ἑτάς ἀλλο-
τηρίας ἀμαρτίας διορθῶν πεφύκαμεν.

A. conclusi fuerunt, tristi tandem & inhu-
mana solitudine liberati, seipfos prop-
inquis & amicis restituant, eorumque
vota ac desideria expleant. Et qui in
summa egestate ac squallore miserabili
diutissime vixerūt, reditu tanquam præ-
da quadam ipsis oblata potiti, curisque
in posterum absoluti, absque metu de-
gant nobiscum. Nam cum in eum quem-
quam degere nobis regnantibus, qui
famulos Dei nos esse & gloriamur &
credimus; res est vel auditu ipso absur-
dissima; nedum ut credi possit. Quippe
B ita comparati sumus, ut aliena delicta
emendemus.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ.

Τὸς ἐν μεταλλοῖς καὶ δημοσίοις ἀτιμίας δέντας.
Οἱ μὲν οὖν ἢ μοχθηραῖς μεταλλείαις
ἐμπονεῖν καλεσθῶντες, ἢ τὰς ἀεὶ
τοῖς δημοσίοις ἔργοις ὑπηρεσίας πληρῶν. τῶν
δαρκῶν μόχθων τὴν γλυκείαν χολὴν ἀμει-
ψάμενοι, καὶ φότερον καὶ τῶν μετ' ἄξιας ἡδὴ
βίωτων βίον, τὰς ἀμετρετάς τῶν πόνων ἀνδρίας
εἰς πρᾶξιαν ἀνεσιν καλυψάντες, εἰ δὲ καὶ τὸ κοι-
νῶς παρρησίας δόποτες ὄντες ὑπάρχουσιν ἴνες ἑ-
δουχισαίτες ἀτιμίαν, μετ' ἐνφροσυνῆς τῆς
ἀεὶ πρᾶξις, οἷον δόποδ' ἡμῖα τῶν χρόνων χω-
ματῶσαν τὴν προτέραν εἴξιαν ἀναλαβούσας,
ἐπὶ τὰς αὐτῶν ἐπιχειροῦσαν παρῆξιας.

CAPUT XXXII.
Item eos qui ad metalla & ad publica opera igno-
miniose damnati fuerant.
Quicumque etiam aut ad laborio-
sum opus metallorum, aut ad pu-
blicorum operum ministeria damnati
sunt, hi continuis laboribus cum dulci
otio commutatis, levioem deinceps &
ex animi sui sententia vitam agant, &
C immoderati laboris molestias molli ac
placida quiete concludant. Et tamen
nonnulli eorum communi libertate ex-
ciderint, & infamiam notati sunt; pristi-
nam dignitatem velut diuturna pere-
grinatione ab ipsis sequestratam, eo
quo decet gaudio recuperantes, in suam
patriam redire festinent.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΓ.

Πεὶ ἐμολογητῶν στρατιωμάτων.
Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς δόξια δόξια μὲν ἐπὶ
σεβαστικαῖς ἀξίαις ποτὲ, τῶν δὲ διὰ
τὴν ἀπὸ τῆς καὶ ἀδικον ἀεὶ φασιν ἐκπεσ-
σιν, ὅπ τὸ γνώσκων τὸ κρεῖττον ὁμολογῶντες,
πρᾶξις αὐτῆς εἶχον ἀξίας, αἰρετὸν ἔσω πρὸς
βέλτην, ἢ τὰ σεβαστικὰ ἔργα εἰς ἑφ' ἑφ' ἑφ'
ἦσαν χημῶν μένειν. ἢ μὲν ἀφέσεως ἐντί-
μα ἐλθεῖν ἀγειν χολὴν πρᾶξις ὅδ' ἂν εἴη
καὶ ἀκόλῃ, τὸν τοσαύτῃ μεγαλοψυχίαν καὶ
καρτερίαν πρὸς τὰς ἐπιχειροῦσας κινδύνους
ἐπὶ δὲ ἀμῶν, καὶ χολῆς εἰ βέλτοιο καὶ ἡμῆς
πρὸς τὴν αἰρεσιν δόποδ' αἶεν.

CAPUT XXXIII.
De Confessoribus qui militaverant.
Illis præterea qui militari dignitate
olim decorati, crudeli quodam atque
D iniquo pretextu eâ exciderunt; ideo
scilicet quod cultum Dei profitentes,
dignitati suæ anteponebant; liberum sit
eligere utrum malint, an militiam repe-
tentes in eodem in quo prius fuerant
statu permanere; an cum honesta mis-
sione libere agere. Equum enim & ra-
tioni consentaneum fuerit, ut is qui in
tormentis quæ ipsi illata sunt perferen-
dis, tantam animi magnitudinem &
constantiam declaravit, vel otio vel di-
gnitate pro arbitratu suo potiatur.

CAPUT XXXIV.

De iis qui ad gynæcea vel in servitutem dati erant, liberandis.

Quicumq; item nobilitate sua per vim spoliati, hujuscemodi iudicium sententiam exceperunt, ut in gynæcea aut linyphia contrufi, durum atque ærumnosum laborem perferrent, aut servi fisci haberentur, nihil ipsis proficiente pristino splendore natalium; hi & honorum quibus antea fruebantur, & libertatis prerogativa gaudentes, pristina dignitate recuperata, cum omni deinceps hilaritate vitam traducant. Sed & is qui libertatem servitutē mutavit per injustam ac inhumanam venditoris audaciam; & qui se penumero infueta sibi ministeria deflevit, velut repentina mutatione servum se ex libero factum intelligens, nunc ex præcepto nostro pristinam recuperans libertatem, seipsum parentibus reddat, & labores homine libero dignos obeat: obsequiorum minimè ipsi convenientium quibus antea perfunctus est, memoriâ penitus ex animo deletâ.

CAPUT XXXV.

De successione bonorum Martyrum & Confessorum, & eorum qui relegati fuerant, & quorum bona in fisco sunt relata.

Sed nec de facultatibus, quibus singuli varias ob causas nudati sunt, silere nos convenit. Proinde si qui egregium ac divinum martyrii certamen intrepido ac fidenti animo subeuntes, bonis suis spoliati sunt; aut Confessores effecti, æternorum sibi bonorum spem compararunt: seu qui ex patria migrare compulsi eo quod fidem suam prodeudendo persecutoribus cedere nollent, facultatibus ipsi quoque exuti sunt: denique si qui capitali sententia minimè damnati, bonorum tamen jacturam sustinuerunt: horum omnium hereditatem proximis tribuimus. Porro cum leges difertè præcipiant, ut ex cognatis proximiores hereditatem accipiant, facile est dignoscere cuinam hereditas debeat. Adhæc rationi consentaneum est, ut ii ad successione veniant, qui propinquiore erant futuri si illi sua morte obiissent.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

Απολύσεις τῶν γυναικείων, ἢ εἰς δαλείαν δοθέντων ἐλευθέρων.

ΚΑὶ μὴν ὅτι τῆς εὐχρησίας πρὸς βίαν τῶν κρῆμνοι, τοιούτοισι πῶν γυναικείων ὡς ἐσησαν, ὡς ἐκ τῆς γυναικείων ἡλικίας ἐμβληθέντες, ἀπηνήτε καὶ ἀθλιον ἔσονται κόνον, ἢ οἰκέτα νομιζέσθαι. Ταμίαι, δὲν αὐτοῖς τὸ πρότερον ἐπαρεκεύασθη γυναικείων ἔτοι μὴν τε αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς θεόν, ὅτι τῶν ἐλευθερίας καλοῖς ἐνδύφρανον κρῆμνοι, αἰσῶν λεσάμενοι τὰς σωθήεις ἀξίας, μὴ παρὰ λοιπὸν εὐφροσύνης βιβίων καὶ ὁ δαλείαν τῶν ἐλευθερίας ἀλλαξάμενοι, ἀθεμίτω τῶν ἀπανθρώπων δὴ πε ἀπονοία, πολλὰ κίς τετα ἀθήεις διακοσίας ἀποδράμενοι, καὶ οἱ αὐτοῖς νίδιον οἰκέτην αὐτὸν αὐτῶν ἐλευθερίας πρὸς θεόν, δειρίας τὸ πρὸς θεόν καὶ ἡμέτερον λαβόμενοι πρὸς αἴμα, ἀποδιδότω τε τοῖς χυμνίτοισι αὐτὸν, καὶ πόνε τὰς ἐλευθερίας πρέποντας με τίτω. ἀς πρότερον ἐμόχησεν οὐκ οἰκείας δια κονίας, ἐκβαλὼν τὸ μνήμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ.

Περί κληρονομίας ἡσίων τῶν μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν, καὶ τῶν ταμιευδίντων.

ΠΑρεστέον δὲ εἰδὲ τὸ τῶν ἡσίων ἐκαστοῦ καὶ διαφόρες ἐσερήθησαν παρὰ τῶν ἀλλ' εἰ τέ τινες τὸν αἰεσον ἔσσαντες καὶ τῶν ἀγῶνα ἔμαρτυρεῖς, ἀφόδω τε καὶ ταροσά λεατῆ γνώμη τῶν ὄντων ἐσερήθησαν. εἰς τῶν νεσ ὁμολογητῶν καὶ τῶν ἀσάντες, τῶν αἰώνων ἐπα δα παρεσεύασαν αὐτοῖς, ὅτι τε μετὰ τῶν κατανακας θέντες, ὅτι μὴ τοῖς διακόσιον ἐξου προδόντες τὴν πίσιν, τῶν ὄντων ἐσερῶν καὶ αὐτῶν ἢ εἰ γέ τινες εἰδὲ καταγωγας θέντες ἑαυτῶν ἐσερῶν ἐδυσύχισαν τῶν ὄντων. τεταῖ τῶν πρὸς χῆρας προσνέμεαδ τὰς κλήρας προσάπο μεν. πάντως ἡ διαγοεδόντων τῶν νόμων τῶν ἀγχισίων τὰς ἐχλυτέρας, ῥάδιον διαγοεδόντες οἱ προσήκασιν οἱ κληροῖ. καὶ ὅτι εἰται ἡ λογὸν ὅτι τὴν διαδοχὴν ἐλθοῖεν αὐτῶν, οἱ πρὸς τῶν οἰκειότεροι, καὶ αὐτομάτω χρησαμένωι οὐκ ἔσονται τῶν τέλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣ΄.

Τῶν μὴ ἔχοντων συγγενεῖς κληρονομοῦν εἶναι πᾶσι ἐκκλησίαις καὶ τὰ ἴσα αὐτῶν δωρηθῆναι βίβλαια μένειν.

Εἰ δὲ τῶν ἀγχιέων μηδεὶς ὑπολείποιτο μηδενός τῶν παρορηθῶν καὶ λόγον ἀνγενομένου κληρονομοῦ, μήτε τῶν μαρτύρων ὄντων, μήτε τῶν ὁμολογησάντων, μήτε τῶν μετῶν τῶν ἐπὶ τῆ τοιαύτῃ μετῶν ἀνῶν παρορηθῶν, ἢ κατ' ἐκάστης αἰεὶ τόπως ἐκκλησία διαδέχεσθαι τεταχθῶ τὸν κληρὸν ὅσα ἔσται δὲ τῶ παλαιοῦ καὶ τῶ ἀπελθῶσι βαρῦ, εἴπερ ἦς ἕνα παλαιοῦ ὑπέστησαν πόνους, κληρονομοῦν ἐντυχοῖεν ταύτῃ. παρορηθῶν γεμῶ ἀναγκαῖον καὶ τὸδε ὡς τῶν παρορηθῶν εἴπινες ἐδωρησάντο πᾶσι οἷων οἷς ἐβέβηκε, τῶ τοῖς τὴν δεασοταίαν εὐλογον κυρίαν μῦθιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ΄.

Αποδιδόναι θεῖς καὶ ἄλλοις τὰ τοιαῦτα χωρία, καὶ κήπους καὶ εἰσίας, χωρὶς ὧν ἱεραποσταθῶ.

Ὅπως δὲ μὴ ἡ πλάνη τις ἐμφαίνουτο τῶ παρορηθῶν, ἀλλ' ἔτοιμον ἢ τὸ δίκαιον πάσῃ γνώσκων. ἰδέτωσαν ἀπαίσεις, εἴτε χωρίων, εἴτε οἰκίαν, εἴτε κήπον, εἴτε ἕτερον τιτῶν παρορηθῶν κατέχοιεν, καλὸν καὶ λυσίτελές αὐτοῖς εἶναι καὶ ὁμολογεῖν αὐτοῖς καὶ δότοκα διδύνασιν πᾶσι τῆ ταχυτήτι, εἴ γὰρ καὶ τὰ μάλα φαίνεται τινές ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐδικαίας δεασοταίας πολλὰ καρπώσασθαι, καὶ ἄλλοις τῶ τῶν ἀπαίτησιν ἡμεῖς ἐδικαίαν κεραιμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ΄.

Πῶς ἄριστος δὲ αὐτῶν ἐπιδοθῶν δεήσεις.

Ὅμως γεμῶν αὐτοῖς ὅποσα τε καὶ ὅποθεν συνέλθῃσαν ἐπιτηρόντες, τῶ ἀμαρτήματι τῶ συγχώρησιν ἡμεῶν παρ' ἡμῶν δεηθήτωσαν ὅπως ἅμα μὲν τῆ τοιαύτῃ διορθώσεται ἡ φθάσασα λυθείη πλεονεξία, ἅμα δὲ ὁ μέγιστος Θεός, οἷον ἀπὸ μελαμελείας τινός τῶ προσιμῶν, εὐμενῆς ἐπὶ τοῖς ἀμαρτηθῶσι ἡμῶν. ἐρῶσι μὲν γὰρ ἴσως ἀπὸ ἀπολογίας προσηρόμενοι οἱ τῶν τοιούτων ἐσῶν κατὰ πάντας δεασοταίαν, εἴ γε τῶ κεραιμῶν ἀξίον ἐπ' αὐτῶν ἡ δυνατὸν τὸ παρορηθῶν. ὡς ἐκ ἡν οἷον τῶ ἀπέχεσθαι

A

CAPUT XXXVI.

Ut deficientibus cognatis Ecclesia hereditatem capiat, utque legata firma maneat.

Quod si nullus cognatus superfit qui prout rationi consentaneum est hereditatem capessat eorum quos supra memoravi, Martyrum scilicet & Confessorum, aut illorum qui ob huiusmodi causam, ex patria migraverunt, cujusque loci Ecclesiam hereditatem adire decernimus. Nec defunctis utiq; molestum erit, si cujus gratia nullum non discrimen subierunt, eam ipsis heredem habere contingat. Illud quoque necessarium adijciendum est, ut si qui ex supra memoratis aliquid de bonis suis cuilibet donaverint, ei dominium, prout æquum est, firmum ratumq; permaneat.

B

CAPUT XXXVII.

Ut qui huiusmodi loca, ædes, hortos occupaverint, ea restituant, exceptis fructibus.

Prout ut in præcepto nostro nulla ambages appareat, sed cuilibet in promptu sit id quod juris est pernoscere, omnes intelligant, sive fundum, sive ædes, sive hortum, sive aliud quid ex bonis eorum quos supra memoravi detinent, rectè atq; ordine se esse facturos, si seiplos ultro deferant, & rem absq; ulla dilatione restituant. Ac tamen si nonnulli haudquaquã ex iusta possessionis causa magno fructus earum rerum percipisse videantur, eos tamen fructus ab illis repeti, minimè æquum arbitramur.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo super his libellos dari oporteat.

Verum ipsi unde & quantos fructus collegerint ingenuè profitentes, delicti sui veniam à nobis sibi concedi postulent: ut & pristina avaritia huiusmodi emendatione dissolvatur, & Deus Opt. Max. hanc velut pœnitentiæ cuiusdam loco satisfactionem accipiens, erratis benignus ignoscat. Sed fortasse pro defensione sua prætendentes id dicent qui horum bonorum domini constituti sunt (si tamen hoc nomine censeri aut merentur aut possunt) fieri omnino non potuisse ut ab iis rebus tunc abstinerent, cum omnium cujusq; generis

Mmm ij

malorum multiplex spectaculum ob-
versaretur: cum atrociter expelleren-
tur homines, & absque ulla miseratione
trucidarentur; cum profligata & hac il-
lac temerè dispersa jacerent facultates:
cum crebra innocentum proscriptio-
nes, & inlatibilis persecutionum furor;
& bonorum venditiones cernerentur.
Enimvero si qui fortè hujusmodi ser-
monibus nituntur, & in avaritiæ suæ ex-
cusationibus perseverant, non impune
id sibi fore sentient: præsertim cum hac
potissimum ratione operam nostram ac
ministerium Deo optimo maximo ex-
hibeamus. Quæcumque igitur exitialis
necessitas coëgit accipere, ea nunc re-
tinere periculosum est. Adde quòd in-
latibiles cupiditates, partim ratione,
partim exemplis omnino minuendæ
sunt.

CAPUT XXXIX.

*Ut fiscus fundos, aedes & hortos restituat
Ecclesiis.*

NEquè enim vel fisco concedetur,
si quid eorum quæ supra dixi pos-
sideat, id firmiter retinere. Verùm ad-
versus sacrosanctas Ecclesias nihil oblo-
qui ausus, ea quæ aliquandiu injustè de-
tinuit, Ecclesiis tandem jure restituet.
Omnia ergo quæ ad Ecclesias rectè visa
fuerint pertinere: sive domus ac posses-
sio sit, sive agri, sive horti, seu quæcum-
que alia; nullo jure quod ad dominium
pertinet immunito, sed salvis omnibus
atque integris manentibus, restitui ju-
bémus.

CAPUT XL.

*Ut martyria & cœmeteria Ecclesiis red-
dantur.*

Sed & loca illa quæ martyrum reli-
quias honorata sunt, & quæ gloriosi
illorum interitus memoriam servant,
quis ambigat ad Ecclesias pertinere?
Immo vero quis non id præcipiat?
Quando nec munus ullum præstantius,
nec labor ullus jucundior atque utilior
esse potest, quàm divino Spiritu impel-
lente, harum rerum diligentem curam
gerere; ut quæ improbo quodam præ-
textu ab injustis ac nequissimis homini-
bus ablata sunt, ea justissimè restituta
sanctis Dei Ecclesiis denuo redhibean-
tur.

A τότε, ἡνίκα πολὺτερον ἀπαλίων τῶν δεινῶν ἦν θεία. ὠμῶς ἀπελαυνόμενοι. ἀφείδως πο-
πολλύμενοι. ἀμελῶς ἐρριμμένοι. δημοκρα-
τῶν ἐδὲν αἰτίων συχναί. διώξεις τ' ἀκοροσῶν.
τῶν ὄντων διαπεράσεις εἰδήτοῖς τοῖς τοῖς δι-
χειζόντο λόγοις τινές, καὶ ταῖς ἀπληρο-
δῆμινοιον παρρησίαις, ὅσα ἀπληροσῶν-
αυτοῖς τὸ τοῖτον αἰδήθηται. Ἐμαλῶς ὅσοι-
τε ἔτω τὰ παρ' ἡμῶν τῶ μεγίστῳ διακοροσῶν
Θεῷ. ὅσα γὰρ πρὸς τὸν ἡ ὀλέθηται. Ἐαὶ τῶν
σωλῶν καὶ λαμβάνειν, ταῦτα νῦν καὶ
B χεν ἰσοφαλῆς ὑπάρχει. ἀλλὰ τὸ πᾶν
πρὸς τὴν ἀπλησίαν καὶ λογισμοῖς καὶ παρρη-
μασιν ἐλατῆν ἀναγκαῖον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ΄.

*Ταῖς ἐκκλησίαις ἀποδοῦναι τὸ ταμῆιον, χωρὶς τῶν κτη-
νῶν οἰκίας.*

OΥδὲ γὰρ τὸ ταμῆιον εἴτι καλεῖται τῶ
παρρησιῶν, βεβαίως καλεῖται τῶ
χωρηθήσεται. ἀλλ' οἷον ἐδὲ ἀπληροσῶν
C πρὸς τὰς ἱεράς ἐκκλησίας τολμῶσαι, ὡς ὅτι
χρόνον ἔδαικας κατέχευε, τῶν ὀκροσῶν
δικαίως ταῖς ἐκκλησίαις. ἀπαντα δὲ ὅσα
ταῖς ἐκκλησίαις παρρησίαις ὀκροσῶν
εἴτ' οἰκία τὸ κτήμα τυχεύονεν. εἴτ' ἀπληροσῶν
Ἐκλήποι. εἴτ' ὅποια δὴ ποτε ἕτερα ἄλλα, ἐδὲν
τῶν εἰς τὴν δεσποτείαν ἐλατῆμεν δικαίως
ἀλλ' ἀκεραίων πάντων μενόντων, δεσποσῶν
σαδὲ παρρησίαις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ΄.

*Τὰ μαρτύρια Ἐτὰ κοιμητήρια ταῖς ἐκκλησίαις ἐξῆσαι
πρὸς ἀτῶν.*

ΚΑὶ μὴν καὶ τὰς τόπους αὐτὰς οἰοῖται σῶσαι
σι τῶ μαρτύρων τεπέμνωται. τῶν ὀκροσῶν
χωρήσεως τῆς ἐνδοξῆς ὑπομνήματα καὶ
σαδὲ, πρὸς ἀμφοτέρωθεν μὴ ἔχει ταῖς ἐκκλη-
σίαις προσήκειν, ἢ ἔχει καὶ πρὸς ἀξίαν ἀπληροσῶν
μῆτε δῶρον ἀμεινον, μῆτε κάματ' ὀκροσῶν
σεργῶν Ἐ πλείω ἔχων ὠφέλιαν ἕτερα ἄλλα
χρόνιτο, ἢ τῶ θείῳ πρὸς τὸν ἡ πνεύματ' ὀκροσῶν
τὴν ἀετέτων ποιείας παρρησίαις. καὶ ἀπληροσῶν
τῶν ἀφῆθη πρὸς τὰς ἐκκλησίας ὑπο τῶν ἀπληροσῶν
Ἐ μοχθηροτάτων ἀνδρῶν, δεσποσῶν ἀπληροσῶν
δικαίως, ταῖς ἐναγέσῳ αὐτῶν ἐκκλησίαις
δοσῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

A

CAPUT XLI.

Τῆς ἀγοράσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἢ κατὰ δῶρεν λαβόντας ἀποδύται.

Vi quires Ecclesie emerunt, aut dono acceperunt, eas restituant.

Ἐπεὶ δ' ὀλοκλήρως προνοίας ἀνείη μὴ ὅτι τῶν σιωπῆ παρελθεῖν, ὅτι πρὸς ἡμῶν δι- καίᾳ ἐπέλιτο πᾶσα ἕξ ταμίαι, ἢ κτ' ὄψεσθαι καλέχον συγχωρηθῆν μάτλω, κτ' ἐπιτα τοιαῦτα τὰς ἀπλήγας Ἰπιδυμίας ἐκτείναντες γνω- σάτωσαν, ὡς τοιοῦτοι, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα οἷς ἐτόλμησαν πείρασθαι, ἀλλοτεῖαν τὴν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτὰς ἐπερράθησαν κατὰ τὴν φιλανθρω- πῶν, ὅμως ταύτης εἰς τὸν δῶρατὸν κτ' ἐρέπον- ται τρεῖσιν ἐκ ἀτυχήσεσσι, ταῦτα μὲν οὖν εἰς τοιοῦτον ἀνήχθη.

B

Quoniam verò perfecta & absolutæ providentiæ est, ne illos quidem si- lentio præterire qui emptionis jure ali- quid à filco comparaverint, aut dona- tionis titulo sibi concessum possede- rint, frustra ad hujusmodi bona inexpl- eabilem cupiditatem extendentes: sciant omnes hujusmodi, etiamsi ob ea quæ emere sunt ausi, nostram à se clemen- tiam alienare magnopere studuerunt, nostram tamen benignitatem quoad ejus fieri poterit ac decebit, sibi non de- futuram.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

Σίμων ἡ Θεὸν σπουδαία παρρησίας.

CAPUT XLII.

Sedula exhortatio ad colendum Deum.

Ἐπεὶ δ' ἂν ἀποδείξωσιν ἐναργεστάταις καὶ σαφεστάταις ἕξ ἐφάνη, ληστέητε ἕξ πάντα δῶρατὸ Θεῷ, ἕξ παρρησίας ἀμα καὶ βοη- θείας ἀς ὑπὲρ ἐμῶ συγχρᾶς ἀξιοί ποιείσθαι, τὴν πρῶτον καλέχουσαν πάντα τὰ ἀνθρώπινα ἀναχρᾶσαι ἐκ πάσης ἡδὴ ἐληλάσθαι τῆς ὑφ' ἡ- λωοὶ καθένα τε καὶ οἱ σύμπαντες ὁμῶ ἐσπα- δασυμίας καθορέται φρονήσι, τίς ἐκείνη καθέστηκεν ἡ ἕξ ἐσπία, τίς χάρις, ἢ τῶν μὲν πο- τιστάτων ἕξ μοχθηρῶτων τὸ ὡς εἰπεῖν σπέρ- μα, ἢ φάνιστε ἕξ διέφθερε, τῶν δ' ἀγαθῶν τὴν εὐφροσύνην ἀνακληθεῖσιν, Ἰπιδυμίας ἐκ τῶν τὰς χώρας ἀφθάνως, κτ' αὐτῶν αὐτὸν τε τῶν θεῶν νόμον τὰ εἰκότα μὲν παντὸς σεβάσ- ματ' ἕξ ἐρεπτεύεσθαι, τῶν τε τῶν σφᾶς ἀν- τῶν καθέρωσάντας τὰ προσήκοια σέβειν, ἕξ ἐσπία δίδωσιν ἀπάσαν, οἱ καθάπερ ἐκ ἰως δὲ σκότες βαθέσθαι ἀνακύναντες, καὶ λαμπρῶν τῶν πραγμάτων λαβόντες γνώσιν, τὴν προσή- κουσαν ἕξ λοιπῶ πρὸς αὐτὸν θεράπειαν τε ἕξ ἡ- μῶν εὐσεβῆ καὶ σύμφωνον Ἰπιδυμίας, προτε- θῆται ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀνατολικοῖς μέρεσιν.

C

D

Sed de his hæcenus dixisse sufficiat. Porro cùm evidentissimis ac certissi- mis argumentis declaratum sit; partim omnipotentis Dei vi ac virtute, partim adhortationibus atque adjunctis quæ à me frequenter præstari desiderat, tri- stitiam & acerbiteriam quæ res humanas antea occupabat, nunc ex universo ter- rarum orbe depulsam esse: cuncti simul & singuli diligenti meditatione perspi- citis, quæ & quanta sit potestas & gratia illa, quæ improbissimorum quidem ho- minum stirpem penitus delevit ac sus- tulit; bonorum verò hilaritatem ac læ- titiam restituens, per omnes regiones longè latèque diffundit; & quæ liberam omnibus facultatem permittit, tum ut divinam legem cum debito cultu ite- rum venerentur, tum ut eos qui se hujus legis ministerio consecraverunt, con- gruo honore prosequantur. Qui qui- dem tanquam ex profunda quadam ca- ligrine emergentes, & illustrem rerum notitiam haurientes, debitam deinceps huic legi observantiam, & piam ac con- sentientem reverentiam exhibebunt. Proponatur in Orientalibus partibus nostris.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ.

Ὅπως τὰ νομοθετηθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου, εἰ ἔργων ἐτελείητο.

CAPUT XLIII.

Quomodo Constantinus ea quæ legibus sancerat, factis ipsis confirmavit.

Τὸ μὲν δὴ πρῶτον ὡς ἡμᾶς καταπεμφθέν βασιλέως γράμμα, ταῦτα διατάξωσθαι ἀντίκα ὅτι ἔργων ἐχώρει τὰ πρὸς τὸ νόμου

Hæc quidem, prima Imperatoris epistola ad nos missa constituit. Ce- terùm ea quæ lege sancita fuerant, con-

tinuò executioni mandata sunt: & cuncta iis quæ crudelitas tyrannica præsumperat, contraria gerebantur. Fruebantur Imperatoris beneficentia, hi quibus id lege concessum erat.

CAPUT XLIV.

Quomodo Christianos ad regendas provincias promoverit, & paganos sacrificare prohibuerit.

POSTHÆC Imperator serió manum operi admovit. Ac primùm quidem in singulas provincias eos Præsides ut plurimum misit, qui salutari fidei dicati essent. Quòd si qui eorum Græcæ superstitioni dediti esse viderentur, iis vetitum erat sacrificare. Eadem lex illis etiam imposita est qui dignitate Præsides anteibant, iisque adeò qui summum honorum fastigium & Præfecturæ Prætorianæ potestatem obtinebant. Aut enim siquidem Christiani essent, iis concedebat ut nominis sui appellationi convenientia gererent. Aut si aliter affecti essent, ne simulacris sacrificarent, præcipiebat.

CAPUT XLV.

De legibus quibus sacrificia quidem prohibebantur, Ecclesia verò construi jubebantur.

EXINDE duæ leges uno eodemque tempore sunt emissæ. Altera quæ detestanda idolorum cultus sacrificia, per urbes olim & per agros passim fieri solita, prohibebat; ita ut nullus deinceps nec statuas Deorum erigere, nec divinationes & hujusmodi vanas artes attentare, nec victimas cædere auderet. Altera lex quæ oratoriorum fabricam in sublime erigi, & ecclesias Dei tam latitudine quàm longitudine ampliores effici præcipiebat; perinde ac si universi ut ita dixerim homines insanâ multorum Deorum observantiâ à medio sublata, in posterum accessuri essent ad Deum. Hæc Imperatorem sentire; hæc ad cujusque Provinciæ Præsides scribere, religiosa divini Numinis observantia impellebat. Illud præterea lex continebat, ne pecuniis largiendis parcerent; sed ut ex Imperialibus thesauris sumptus ad ædium sacrarum exstructionem depromerentur. Quinetiam ad cujusque loci Ecclesiarum Antistites istiusmodi literæ scribebantur: cujusmodi etiam ad me scribere dignatus est. Easque primas ad me nominatim literas dedit.

Α διηγορούμενα. καὶ πάντ' ἐπράττειο ταύτων τοῖς μικρὸν ἔμπροσθεν ἰσὸς τ' τυραννικῆς μότητ' τετολημημένοις, ἀπὴλαινοὶ τε βασιλικῶν δωρεῶν, οἷς ταύτα νενομοθέητο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ.

Ὅτι τοῖς ἀρχοῖσι χριστιανῶν προέβηεν, εἰ δὲ καὶ ἄλλοις τῶν τὸ θύειν αὐτοῖς ἀπογοήσιοι.

Μεταδὲς δ' ἐκτέτων βασιλεὺς, πρὸς τῶν ἐνεργῶν ἠπίετο. καὶ πρῶτον τοῖς καὶ ἐπαρχίας διηρημένοις ἐβησεν, ἡγεμόνας καλέεμπε, τῇ σωτηρίῳ πίσει καθύπευθεν μένεις τὰς πλείους. ὅσοι δ' ἐλλυλίζον ἐδὲν τέτοις θύειν ἀπέειχτο. ὁ δ' αὐτὸς ἰὺ νόμοισιν Ἰπὶ τῶν ὑπέκειμμένων τὰς ἡγεμονικὰς χάς ἀξιωματῶν, Ἰπὶ τε τῶν ἀνωτάτων καὶ τῶν ἑπαρχῶν διειληφότων ὄξεσάν. ἢ γὰρ χριστιανοῖς ἔσιν, ἔμπροσθεν ἐδὲν τῇ σωτηρίῳ. ἢ διακειμένοις ἐτέρως, τὸ μὴ εἰδὲν αὐτῶν τρεῖν παρήγγελεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ.

Περί τῶν καλοῦντων μὴ θύσας, οἰκοδομῆν δὲ ἐκκλησιῶν προσαγγίζοντων.

Εἰθ' ἐξῆς δύο καὶ τὸ αὐτὸ ἐπέμπετο ἰσὸς ὁμοῦ εἰργων τὰ μυσσὰ καὶ πλείους χωράς τ' παλαιὸν σπιλεκεμμένης εἰς ἀστυπείας. ὡς μὴ τε ἐγέρσεις ξοάνων ποιῶν τῶν μᾶν, μήτε μαλιέαις καὶ ταῖς ἄλλαις ἀστυγίαις Ἰπὶ χειρῶν, μήτε μὴν θύειν καθύπευθεν δὲνα ὁ ἴτων ἐκκλησιῶν οἰκῶν τὰς οἰκοδομὰς ὑψέν. αὐξέν τε καὶ εἰς πλάτος καὶ μήκος τῶν ἐκκλησιῶν τ' Θεῷ διαγορεύων. ὡς πανεμῶν λόγιων τῶ Θεῷ χερόν εἰπεῖν ἀπάντων αὐτῶν πων τ' λοιπῶν ἀστυγικῶν, τῆς πολυτέλειας μὴ νίας ἐκποδῶν ἡεμμένης. τοιαῦτα γὰρ φερέτω καὶ γράφειν τοῖς καὶ τόπον ἀρχαῖσι, βασιλεὺς ἢ αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν ἐνήγρη ὅσα χερματῶν μὴ φείδεαι δόσεως, ἀλλ' ὅξ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιῶν Ἰπὶ σιλικῶν Ἰπὶ σιλικῶν, τὰς Ἰπὶ σιλικῶν ἀστυγικῶν ἀστυγικῶν ὄνομα. ἐγράφετο ἰὺ τοῖς καὶ ταῦτα τόπον τῶν ἐκκλησιῶν ἀστυγικῶν τοιαῦτα ὅποια καὶ ἡμῖν Ἰπὶ σιλικῶν ἔξεν, πρῶτον τῶν τῶν εἰς ἡμέτερον ἀστυγικῶν γραφῶν ἀστυγικῶν πεμψάμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΣ.

A

CAPUT XLVI.

Epistola Constantini ad Eusebium & reliquos Episcopos de Ecclesiis Praesidum opera adificandis: utque vetusta reficiantur, & ampliores extruantur.

Victor Constantinus Maximus Augustus Eusebio.

Cum usque ad hanc diem impia praesumptio & tyrannica violentia ministris Servatoris nostri sit persecuta, pro certo habeo planeque mihi ipse persuadeo, omnium Ecclesiarum aedificia, aut per incuriam corrupta, aut praeter metu ingruentis temporum iniquitatis minus honorifice excolta esse, Eusebi frater carissime. Nunc vero cum libertas restituta sit, & draco ille providentia quidem Dei optimi maximi, ministerio autem nostro a Republicae administratione submotus; equidem existimo divinam potentiam omnibus clarissime innotuisse; & eos qui seu metu seu incredulitate aliquid peccaverunt, agnito illo qui verè est, ad rectam ac veram vivendi rationem esse redituros. Quotquot igitur Ecclesiis aut ipse praes, aut alios in singulis locis praesidentes Episcopos & presbyteros ac diaconos nostri; cunctos admone, ut in opera Ecclesiarum omni studio ac diligentia incumbant: quod aut reparentur quae adhuc manent, aut augeantur in majus; aut sicubi usus postulerit, nova aedificentur. Quaecumque autem necessaria fuerint, & ipse, & reliqui alii tuo interventu, tum a Praesidibus provinciarum petent, tum ab officio Praefecturae Praetorianae. His enim per literas praecipuum est, ut omni diligentia iis quae tua sanctitas dixerit obsequantur. Divinitas te servet frater carissime. Et hujusmodi quidem epistole per singulas provincias ad Ecclesiarum Antistites sunt missae. Rectoribus quoque provinciarum mandatum est, ut his conventientia exsequerentur. Adeoque cum summa celeritate, legis praeccepta opere ipso adimplebantur.

CAPUT XLVII.

Quod contra idolorum cultum scripserit.

Imperator vero suam erga Deum pietatem atque observantiam quotidie adaugens, ad universos Provinciales orationem misti de errore cultus simulatorum, quo Imperatores Romani antea ipsius etatem involuti fuissent. Et subdi- Nnn

Εὐσεβίου ἢ λοιπῶν Ἐπισκόπων, ἀλλ' τῆς τῶν ἐκκλησιῶν τοιοῦτομιν εἶς, ὥστε τὰς παλαιὰς ἀποκαθάρσιν καὶ μισθῶσι οἰκοδομῆν διὰ τῶν ἀρχόντων.

Νικητῆς Κωνσταντῖνῳ Μεγίστῳ Σεβαστῷ Εὐσεβίῳ.

Εὐσεβίῳ καὶ τυραννίδῳ τῶν ἱερῶν τῶν ἁγίων δὴ ἀποκαθάρσιν, περὶ δὲ καὶ ἀκελεύως ἐμαυτὸν πέπεικα, πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τὰ ἔργα ἢ ἀποκαθάρσιν διεφθάρθαι, ἢ φόβῳ τῆς ἀπειρίας ἀδικίας μὴ ἀξίως γεφυρῆσθαι ἀδελφεῖ περὶ φιλέσσει. νῦν δὲ τῆς ἐλευθερίας ἀποδοθείσης, καὶ τῆς δράκοντος ἐκείνου ἀπὸ τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως, ἢ Θεοῦ ἢ μεγίστου πατρὸς ἡμετέρου ἀποκαθάρσιν ἐν διαφθορῶν, ἢ γέμῃ καὶ πᾶσι φανερῶν γεφυρῆσθαι τῶν θεῶν δυνάμειν, καὶ τῶν ἢ φόβῳ ἢ ἀπειρία ἀμαρτημάτων τιμῶν ἀπεσοῦναι, ἀπὸ τῶν ὄντων ὄν, ἢ εἶναι ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ὀρθῶν τῶν βίβλων κάθασθαι. ὅσων τούτων ἢ αὐτὸς ἀπερίσταται ἐκκλησιῶν, ἢ ἄλλων τῶν τόπων ἀπερίσταται Ἐπισκόπων, Πρεσβυτέρων τε ἢ Διακόνων οἰδοῦναι, ἀποκαθάρσιν ἀπερίσταται τὰ ἔργα τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ ἢ ἐπαγορευθῆναι τὰ ὄντα, ἢ εἰς μέγιστα αὐξάνειν, ἢ εἶναι ἀνὰ χρεία ἀπαιτῆ, καὶ ἢ ποιῆναι αἰτήσεως ἢ ἀντὸς, καὶ διὰ τὸ οἰδοῦναι ἀναγκαῖα ἀπερίσταται τῶν ἡγεμόνων, καὶ τῆς ἐπαρχικῆς τάξεως. τῶν τοῦ γὰρ ἐπέσταθον, πᾶσι ἀπερίσταται ἐξυπηρετήσασθαι τοῖς ὑπὸ τῆς ἀποκαθάρσιν λεγομένοις. ὁ Θεὸς σε διαφυλάξῃ ἀδελφεῖ ἀγαπῆτε. Ταῦτα μὲν ὅσα καὶ ἑκάστον ἐθνῶν ἐγράφετο τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ἀπερίσταται. τὰ ἀκολουθῆσαι τῶν πρῶτων ἢ τῶν ἐθνῶν ἡγεμόνες ἐκτελεῦντο. σὺ πολλῶν τε τάχει, δι' ἔργων ἐχώρει τὰ νενομοθετημένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ.

Οτι κατὰ εὐδολογησίας ἔγραψεν.

Ἐπιτίνας δὲ ἐπὶ μάλλον ὁ βασιλεὺς τὴν ἀποκαθάρσιν πλάνης τῶν πρὸ αὐτῶν κεκατηκτότων τοῖς ἐθνῶν ἐπαρχεῶταις κατέπεμπε. λογιώτερον τῶν ἀρχομένων περὶ

tos suos cum admirabili facundia exhortatus est, ut summum omnium Deum agnoscerent, eiusque Filium Christum sibi Servatorem adfiscerent. Porro has etiam literas manu ipsius scriptas, ex Latino sermone in Græcum transferte, & presenti operi intexere necessarium duxi: ut ipsum quodammodo Imperatorem nobis audire videamur, cunctorum mortalium auribus in hæc verba inclamantem.

C A P U T XLVIII.

Constantini edictum ad Provinciales de falso cultu multorum Deorum. Exordium de virtute & vitio.

Victor Constantinus Maximus Augustus Provincialibus Orientis.

Quæcumque firmissimis naturæ legibus continentur, divinæ providentiæ atque intelligentiæ in cunctis rebus ordinandis sufficientem notitiam omnibus præbent. Nec ulla existit dubitatio quorum mentes recto scientiæ itinere ad eum scopum feruntur, qui sanæ mentis, ipsiusque oculorum visus accurata comprehensio, veræ virtutis eodem vergente atque inclinante natura, ad notitiam Dei perducatur. Quocirca nemo unquam vir prudens animo conturbabitur, cum plerisque homines contraria inter se vitæ instituta sectari animadvertit. Nam virtutis gratia profusus inutilis lateret, nisi improbitas perversam ac desperatam vivendi rationem ex adverso opponeret. Idcirco virtuti quidem corona proposita est: improbitati autem dijudicandæ ac puniendæ præest Deus altissimus. Ego verò de ea spe atque expectatione quam gero rerum futurarum, quoad potero apertissimè vobis differere conabor.

C A P U T XLIX.

De pio ac Dei amatissimo Constantini patre, & de Diocletiano & Maximiano persecutoribus.

Ac superiores quidem Imperatores ob feritatem atque immanitatem morum, alienos semper atque extraneos habui. Solus pater meus lenitati ac mansuetudini studuit, cum admiranda religione Deum Patrem in omnibus suis actibus invocans. Reliqui verò haud quaquam sana mente præditi, immanitatem potius consecrati sunt quam clementiam: eamque mirum in modum

πρέπων, τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν γνωρίζον, αὐτὸν τε τὸν χειρὸν αὐτῶν διαρρήδην ὑπὸ τῆς σωτήριας καὶ ταύτην δὲ τὴν γραφὴν αὐτοῦ φωνῆσαν αὐτῶν, ἐκ τῆς Ῥωμαίων φωνῆς λαβὴν ἀναγκαῖον τῶ παρόντι λόγῳ. ὡς καὶ δοκοῦν αὐτῶ βασιλέως ἐπαχθεῖν, ταῖς πρὸς τῶν ἀνθρώπων ἀκοαῖς τέτον ἐκδιδόντων τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ'

Κωνσταντίνου πρὸς τοὺς ἑπαρχίους περὶ τῆς πολυθεΐας πλάνης παραμάχου φροσῆμον περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας.

Β Νικητῆς Κωνσταντίνου Μεγίστου Σεβαστου ἐπαρχεῶταις ἀνατολικοῖς.

Πάντα μὲν ὅσα τοῖς κυριωτάτοις τῆς φύσεως ἀρεταῖς χεῖλαι νόμοις, τῆς καὶ τῆς διατάξεως σωφροσύνης τε θεωρίας ἰκανῶς ἔσθω ἴσθω τῶν πᾶσι παρέχει. ἔσθω ἔστι τις ἀμφοτέρωθεν οἷς καὶ εὐθεῖαν γνώσεως, ὅσον ἡ διακρίσις ἐπὶ ἐκείνων ἀγγεῖλαι τὸν σκοπὸν, ὡς ἡ τῶν ἡγεμονικῶν καὶ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἡ ἀρετῆς καὶ τῆς ἀληθείας, μιᾶ ῥοπῆ τῆς ἀληθείας δεσπότης ἐστὶ τῆς γνώσεως ἀναφέρει τῶ Θεῷ. διόπερ πᾶς σωφρονιστὴς ἀνὴρ εὐχόμενος ταχθεῖν, τῶν πλάνων ἑναντίας προαιρέσει φερομένης ἀνομιᾶς ἔσθω ἡ τῆς δεσπότης ἐλάττωσε χάρις, ἢ καὶ ταυτικῶς τὸν τῆς διεσραμμένης ἀπονοίας βλαπτικῶς ἡ κακία πρεσβεύησιν. διὸ τῆς μὲν δεσπότης ἐφανέρωσιν προέχει. τῆς δὲ κρίσεως ἀντιθέτως ὑψίστου Θεοῦ. ἐγὼ δ' ὡς ἐνὶ μάστιγι φανερῶς, περὶ τῶν κατ' ἐμαυτὸν ἐλπίδων πρὸς ὑμῖν ὁμολογήσασιν περὶ αἰσθημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ'

Περὶ τῆς φιλοθεῖας πατρὸς Κωνσταντίνου, καὶ περὶ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανῶν τῶ διακρίτων.

Εσχὸν ἐγώ γε τῶν πρὸ τέττονος ἡμετέρου αυτοκράτορος, διὰ τὸ τῶν προσηγορευμένων ἀποκλήρης· μόνος δ' ὁ πατὴρ ὁ ἐμὸς, μετ' ἑσθω ῥότητος ἔργα μετέχειρξεν ἡμετέρου τῆς εὐλαβείας ἐν πάσαις ταῖς ἐσθω πράξεσι τὸν πατέρα Θεὸν ὑπαινέσασιν. ὅσοι δὲ λοιποὶ ἐχ' ὑψαινοῦσιν τῶν φερέων, ἀγριότητος μάλλον ἢ περὶ τῶν ἐπεμελεῖντο. καὶ ταύτῳ ἐπέσθω ἀφῆσιν.

ἄπλητων ἰδίων καιρῶν τὸν ἀληθῆ λόγον διασρέ-
φοίτες τῆς ἡ πονηρίας αὐτοῖς ἢ δεινότης εἰς το-
σοῦτον ἐξήπτετο, ὡς πάντων ὀμῶν θείων τε
καὶ ἀνθρώπων πραγμάτων εἰλωδυμένων,
ἐμφυλίας ἢ ἐκείνων πολέμους ἀναρρί-
πιζέσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν΄.

Ὅτι διὰ πῶς τὸ Ἄπολλον ἔματι τείαν, ὡς μὴ δυνάμειν μα-
τηρῶς διὰ τῆς δικαίας, ὁ δὲ ἰωβὸς ἀνεκινήθη.

Τὸν Ἀπόλλω τὸ τιμωκὰτα ἔφασαν ἐξ
ἀνθρώπων καὶ σκοτίες μυχε, ἔρχι δ' ἐξ ἀν-
θρώπων χεῖται, ὡς ἀρα οἱ ἐπιτῆς γῆς δικαιο
ἐμπόδιον εἶεν ἔ ἀληθεύειν αὐτὸν. καὶ διὰ τῆτο,
ἵενδεῖς τῶν τευπόδων τὰς μανείας ποιῶ-
δαυτῆτο αὐτῆ καληφεῖς τὲς πλοκάμους ἀνεῖ-
ναυ πεποικέ. τῆς μανείας τ' ἐλαυωμένης,
τὸ ἐν ἀνθρώποις κακὸν ἀπαυδύρετο. ἀλλ' ἰδω-
μεν ταυτα εἰς ὁποῖον τέλῃ ἐξώκειλε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ΄.

Ὅτι τῆς ὡς ἐπὶ Κωνσταντίνῃ τῆς δικαίας εἶναι χριστιανὸς ἡκε-
σε, ἐκ τῶ τὰ πρὸς διωκτῶν γὰρ φανῆς.

Σε νῦν τὸν ἕλῃσον Θεὸν καλῶ, ἡ κροῶ μῶν
τότε κομιδῆ παῖς ἰσάεχων, πῶς ὁ κατ'
ἐκείνο καιρὸς ἰσά τοῖς Ρωμαίων ἀυλοκράτορ-
σιν ἔχων τὰ πρῶτεια, δέιλαιος ἀληθῶς δέι-
λαι, πλάνη τὴν ἕλῃσον ἡπάημεν. ἰσά
τῶν δ' ορυφορέων αὐτὸν, τίνες ἀν εἶεν οἱ πρὸς
τῆ γῆ δίκαιοι πολυπραγμονῶν ἐπιωθάνετο
κατῆς τῶν ἀεὶ αὐτὸν ἕλῃσον δ' ορυφορέας,
χριστιανοὶ δ' ἡπερθευ ἐφῆ. ὁ δὲ τὴν ἀπόκρῃσον
ἰσάεπ βροχῆσας μέλι, τὰ κ' τῶν ἀδυνη-
μάτων εὐρεθέντα ξίφη, κ' τῆς ἀνεπιλήπῃς
οσιότητῃ ἐξέτενε. αὐτῆκα δ' ἰσά διατάγ-
μαλα λῦθρων μαιφόνους ὡς εἰπεῖν ἀκωκαῖς
συνεταῆε. τοῖς τε δικασαῖς, τὴν καλὰ φύσιν
ἀλῃσον εἰς εὐρεσιν κολασηρίων δεινοτέρων
ἐκείνων παρεκελεύετο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ΄.

Ὅσα ἰδῆ βασάνων καὶ τιμωριῶν κατὰ χριστιανῶν
ἰστολήθη.

Ἦν τότε ἢ ἰδεῖν μεθ' ὅσας ἐξέσας ἡσεμ-
νότης ἐκείνη τῆς θεοσεβείας, τῆ τῆς ὡμό-
τητῃ συνεχεία, ἔ τὰς τυχεσας ἐφ' ἐκάσῃς
ἡμέρας ὑρεῖς ὑφῆς ἀλο. σωφροσύνη δ' ἢν τῶν

aluerunt, toto Imperii sui tempore ve-
ram doctrinam subvertentes. Porro im-
probitatis ipsorum tantopere furor ex-
arsit, ut cunctis tam divinis quam huma-
nis rebus in summa pace constitutis, ipsi
bella civilia excitarent.

CAPUT L.

Quod ex Apollinis Oraculo qui ob justos homines
responsa amplius edere non poterat,
mota sit persecutio.

Quippe Apollinem tunc temporis
ex antro & tenebroso quodam
specu, non ex hominis ore oraculum
edidisse ferebatur; quo justos viros in
terris degentes ob stare sibi ajebat quo
minus vera praediceret; atque idcirco
falsa ex tripode oracula reddi. Hanc ob
causam ille comam incultam demisit: &
expulsa divinandi arte, tantum inter
homines malum lamentabatur. Sed vi-
deamus quem ista exitum habuerint.

CAPUT LI.

Quomodo Constantinus adhuc adolescens justos
esse Christianos audivit.

TE nunc testem appello Deus atif-
simc. Seis qualiter ego tunc tem-
poris admodum adolescens, illum qui
inter Imperatores Romanos potiore
locum tunc obtinebat, miserum profec-
to miserum, falso mentis errore dece-
ptum; ex Protectoribus suis curiosè sci-
ficantem audierim, quinam illi essent
justi in terris degentes: & quendam ex
sacrificulis qui circa illum erant, respon-
disse; eos esse Christianos. Ille respon-
so hominis quasi melle quodam avidè
absorpto, gladios ad puniendacrimina
paratos, adversus sanctitatem omni re-
prehensione vacuam distinxit. Statim
igitur sanguinolenta edicta cruentis ut
ita dixerim mucronibus scripsit: & ju-
dicibus praecipit, ut ingenii solertiam
sibi à natura insitam, ad acerbiora sup-
plicia excogitanda intenderent.

CAPUT LII.

Quot tormentorum & suppliciorum genera ad-
versus Christianos excogitata sint.

Licuit tunc, licuit, inquam, videre,
quanta cum libertate venerabiles
Dei cultores ob continuam crudelita-
tem gravissimas quotidie contumelias
tolerarent. Quippe modestiam, quam
Nnn ij

nec hostes ipsi ulla unquam affecerunt injuriâ, efferati cives probris omnibus incessere pro nihilo duxerunt. Quodnam incendium, quod cruciatuum & tormentorum genus cuivis corpori & atati absque ullo discrimine admotum non fuit? Eatempestate tellus quidem ipsa procul dubio lacrymas edidit: cælum vero quod universa suo ambitu complectitur, cruore inquinatum ingemuit. Ipsa quoq; dici lux, præ luctu atq; horrore tanti prodigii obscurata est.

Α πολέμιων ἐδείς ἠδίκησε πάποτε, ἀργύρων πολίων πάρεργον ἐγένετο. ποῖον πρόποιον βέλσανοι ποῖον σρεβλωθηνίων εἶδο, ἐχρησάτο σώματι καὶ ἡλικία πάση ἀδακείτως ἀποπέγετο; τὸ τλικαῦτα ἐδάχευε μὲν ἀναμείωλας ἢ γῆ. ὁ δὲ τὰ σύμπαντα ἀδέχεται μὲν, τὰ λυθρὰ χρανώμεν ἀπεκλαίει γε μὴν ἡμέρα αὐτή, τὰ πένθει τὴν δαίματι ἐνεκαλύπτετο.

CAPUT LIII.

Quomodo Barbari Christianos exceperunt.

Sed quid ista commemoro: Glorian- tur ob hæc nunc Barbari, qui homines ex nostris regionibus profugos tunc temporis exceperunt, & captivos humaniter habuerunt: Quippe cum illis non modo salutem, verumetiam religionis suæ cultum integrum apud se retinere permiserint. Itaque perpetuam hanc infamiæ notam Romani nunc gestant, quam Christiani ex orbe Romano per id tempus fugati, & ad Barbaros confugientes, ipsis inusserunt.

B

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ.

Ὅτι Βάρβαροι χριστιανὸς ὑπέδειξαν.

Αλλὰ ἢ ταῦτα. αὐχρῶσι νῦν ἐπὶ ἐκείνων οἱ Βάρβαροι, οἱ τὸς καὶ ἐκείνο καιρὸν ἐμῶν φεύγοντας ὑπέδειξαν, καὶ φιλανθρωποτάτη τηρήσαντες αἰχμαλωσίαν. οἱ μόνον τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς σωτηρίας αὐτοῖς καλίστησαν ἐν ἀσφαλείᾳ ἔχουσαν, νῦν τὸ Ῥωμαίων χρεῖται, κηλῖδα ταύτην διανεκῆ φέρει, ἣν οἱ καὶ ἐκείνο καιρὸν Ῥωμαϊκῆς οἰκκμένης ἐλαυώμενοι χριστιανοὶ καὶ Βαβυλωνίαι ἀποσφύγγοντες ἀποστρέψαντες.

CAPUT LIV.

Quomodo divina ultione puniti sint, qui ex oraculo persecutionem commoverant.

Sed quid opus est lamenta illa & communem totius orbis luctum pluribus verbis commemorare? Illi tanti sceleris auctores, post hæc turpi exitu periire, in Acherontis barathrum ad perpetuos cruciatus detrufi. Nam civilibus inter se collisi bellis, nec nominis, nec generis sui memoriam reliquerunt. Quod profecto nunquam ipsis contigisset, nisi impia illa Apollinis Pythii vaticinatio, fallam quandam & adulterinam vim haberet.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ.

Ποῖα μεταλλὰ δὴ καὶ τὸς διὰ τῶν μαντείων δόξαται.

Αλλὰ τί τῶν θρηόνων ἐκείνων καὶ κατὰ οἰκκμένης πένθους, ἐπὶ πλείον μεμνήσθαι με δεῖ; οἰχοῖται λοιπὸν καὶ ἐκείνοι οἱ τὸ μῦθος αὐθένται, πρὸς διανεκῆ κόλασιν τοῖς ἀργύροις βαράθροις ἐκδοθέντες, σὺν αἰσθητέλει πολέμοις γέμφοῦλοις καλαμῶν καὶ ἔτ' ὄνομα, ἔτε χρεῖται αὐτῶν καλαμῶν οἰκκάν. ὁ δὲ ὅτι ἀν' αὐτοῖς συμβεβήκει, ἐμῆ ἢ ἀνεκῆς ἐκείνη τῶν Ἑπιφάνειαν χρησηθέντων ματιῶν κίβδηλον δυνάμιν ἐχρηκεῖ.

CAPUT LV.

Constantinus Deo gloriam tribuit, signum crucis conficitur, & precatur pro Ecclesiis.

Nunc te Deus Opt. Max. oro atq; obsecro, sis clemens ac propitius erga tuos Orientales: sis erga cunctos Provinciales diuturnis calamitatibus attritos: iisque per me famulum tuum salutem conferre velis. Atque hæc non sine causa abs te postulo, omnium Do-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ.

Δοξολογία Κωνσταντίνου: Θεὸν καὶ ὁμολογία αὐτοῦ τῶν ἁγίων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ λαοῦ.

Σε νῦν τὸν μέγιστον Θεὸν ἀδακείτως, ἡμῶν πρῶτος τε καὶ εὐμενὴς τοῖς σοῖς ἀναδελφοῖς εἴης πᾶσι τοῖς σοῖς ἐπαρχαῖταις, ὑποχρησάτο συμφορᾶς σωτηρεῖσιν. δι' ἐμὲ τὴν σὴν ἀποπόλιος ὀρέων ἰασιν καὶ ταῦτα γὰρ αὐτῶν ἐκ ἀποκότως, ὡς δὲ ἀποστὰ τῶν ὄλων ἁγίε Θεὸς τοῖς σοῖς

ἡ δὲ φησὶ ἐν ἐπιστολῇ σου σωτηριώδη πράξι-
μα κ. δίνουσα. τὴν σὴν σφραγίδα παντα-
χρῆ πρὸς ἀλλοτρίω, καλλιπὴς ἡγήσασθαι
ἐστὶ καὶ περὶ τῶν δημοσίων καλῆ χρεία,
τοῖς αὐτοῖς τῆς ἀρετῆς ἐπόμυθος σωθῆμα-
σι, ἐπιτῆς πολεμικῆς πρὸς ἐμὴν. διὰ ταῦτά τοι
ἀνέθηκα τὴν ἐμαυτῆ ψυχὴν, ἐρωτῶ κ. φόβω
καθαρῶς ἀνακαθίσταν. τὸ μὲν γὰρ ὄνομά σε
ἡρώδης ἀγαπῶ. τὴν δὲ διωκμὴν ἐλαβεῖμαι,
ὡς πολλοὶς τεκμηρίοις ἐδείξας, καὶ τὴν ἐμὴν
πῶς βεβαιωτέραν εἰργάσω. ἐπίγομαι γὰρ κ.
τὰς ὡμὰς ἀποτῶν τῆς ἐμῆς, τὸν ἀγῶ-
νιστὸν οἶκον ἀνασώσω. ὃν οἱ μυσαρῆ
οὐκ ἐνοῖ, ἀσέβησάν, τὴν ἀποπήματι τὴν καθαι-
ρέσειως ἐλυμνήσαντο.

A mine & sancte Deus. Tuo enim ductu
atque auspicio res salutares suscepi atq;
perfecti. Tuum signum ubique præfe-
rens, victorem exercitum duxi. Et quo-
tiscumque publica exigit necessitas;
tuæ virtutis insignia sequens, adversus
hostes progredior. Has ob causas tibi
animum meum dicavi, amore simul ac
timore probè temperatum. Nam no-
men quidem tuum sincerè diligo: po-
tentiam autem quam multis document-
tis declarasti, & quâ fidem meam con-
firmasti, & quâ religiosè formido. Festino ita-
que meos ipse humeros operi suppon-
ens, ut sanctissimam domum tuam,
quam nefarii illi atque impii scelerata e-
vertione vastarunt, denuo instaurem.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΣ΄.

Ὅτι φησὶ ἔχει μὴν χριστιανὸς εἶναι πάντας, ὡς
ἀναβαλεῖ δέ.

Ἐπινοεῖν σε τὸν λαὸν κ. ἀσασίαςον μένειν
ἐπιθυμῶ, ὑπὲρ ἑ κοινῆ τῆς οἰκεμένης κ.
τὰ πάντων ἀνθρώπων χριστιανῶν. ὁμοίαν τοῖς
πιστεύουσιν οἱ πλανώμενοι χαίροντες λαμβά-
νεύσαν εἰρήνης τε καὶ ἡσυχίας ἀπόλαυσιν.
αὐτὴ γὰρ ἡ τῆς κοινωνίας ἐπαύρθησις, καὶ
αὐτῆς τὴν εὐθείαν ἀγαγεῖν ὁδὸν ἰσχύει. μηδεὶς
τὸν ἕτερον παρενοχλεῖτω. ἕκαστος ὅσπερ ἡ ψυ-
χὴν βελθεῖ, τὴν κ. πρὸς ἡμῶν. τὰς δ' εὐφρο-
νίταις πεπεῖσθαι χρεῖ, ὡς ἑτοῖοι μόνοι ἀγῶνι καὶ
καθαρῶς βιώσασθαι, ὡς αὐτὸς καλεῖς ἐπανα-
παύσασθαι τοῖς σοῖς ἀγίοις νόμοις. οἱ δ' ἐαυτῶν
ἀφελκοντες, ἐχόντων βελθῶν τὰ τὴν ψυ-
χῆς ἀσασίας τεμένη ἡμεῖς ἐχομεν τὸν φαιδρό-
τατον τῆς ἀληθείας οἶκον, ὡς κ. φύσιν δέ-
δωκας. τὴν κακεῖνοις ἐνχόμεθα, ἵνα δηλα-
δὴ διὰ τῆς κοινῆς ὁμοιοῦσας καὶ αὐτοὶ τὴν θυμη-
δίαν ἀναφέρωσιν.

C A P U T LVI.

Quomodo omnes quiem Christianos esse opta-
vi, nem nem autem coegit.

Quidem populum tuum pacatè ac
sine ulla seditione degere, pro com-
muni totius orbis & cunctorum morta-
lium utilitate desidero. Qui autem gen-
tilitatis errore implicati sunt, ipsi quoq;
candem cum fidelibus pacis & quietis
oblectationem læti percipiant. Hæc e-
nim communionis ac societatis mutua
reparatio, ad homines in rectam viam
reducendos plurimum valet. Nemo al-
teri molestiam facessat. Quod cuique
libitum fuerit, id agat. Illud tamen a-
pud eos qui rectè sentiunt fixum ratum-
que esse oportet, solos illos sanctè castè-
que esse victuros, quos tu ipse ad hoc
vocavisti, ut sacrosanctis tuis legibus ac-
quiescant. Qui verò seipfos subtrahunt,
habeant sibi mendaciorum delubra,
quando ita volunt. Nos splendidissi-
mam domum veritatis tuæ quam na-
scentibus nobis donasti, retinemus. Id
ipsum illis quoque optamus: ut scilicet
ex communi omnium consensu atque
concordia maximam capiant volupta-
tem.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ΄.

Ἐπεὶ ἔχει τὸν θεὸν δὲ ἡφ' ὧν φησὶσαν τὴν πλανώμενους.

Ὅτι γὰρ ἐστὶ καινὸν ἐδέξιν νεώτερον τὸ καλὸν
ἡμᾶς. ἀλλ' ἔχει τὴν τῶν ὅλων δια-
κόσμου παγίως γεγενηῶν πεπεῖσκαμεν, ὡς
ἐπεί ποτὸς σε σεβάσματος ἔτετο παρεκελεύ-
σασθαι τὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος, πλάναις

C A P U T LVII.

Gloriam tribuit Deo qui per Filium sum
errantes illuminavit.

Neque enim nova ac recens est no-
stra religio: sed ex quo hujus mundi
fabricam aptè dispositam stetit credi-
mus, tu hanc religionem cum debita tui
Numinis observantia instituisti. Porro
humanum genus variis seductum er-
Nun iij

roribus impedit. Sed tu ne hoc malum amplius ingravesceret, per filium tuum splendidissimam attollens facem, cunctos de Numinis tui cultu admonuisti.

παντοίαις παρημέρον· ἀλλὰ σὺ γε δὴ δὲ τὸ
ἦ ἔ, ἡ ἀμὴ τὸ κακὸν Ἰπὶ πλέον ἐπέστη, κα-
θάρων φῶς ἀναχῶν, ὑπέμνησας ἀπὸ τῶν
τῆ τῆς πάντας.

CAPUT LVIII.

Iterum Deo gloriam tribuit ex ministerio totius mundi.

HUjus rei fidem faciunt opera tua. Tua nos potestas innocentes efficit ac fideles. Sol & Luna ratis ac definitis cursibus feruntur; nec sine ordine circa mundi totius axem fidera volvuntur. Certa lege recurrunt temporum vices. Tuo verbo stat terra firma soliditas, & venti præstituto tempore moventur, & aquarum impetus irrequieto fluxu prolabitur. Mare immotis continetur terminis. Et quidquid per terras perque Oceanum diffunditur, hoc ad maximos & mirabiles usus fabricatum est. Quod quidem nisi ex voluntatis tuæ arbitrio ita generetur, procul dubio tanta diverfitas, & multiplex divisio potestatis, univérso orbi ac rebus humanis perniciem attulisset. Nam qui adversus se invicem bellum gesserunt, utique gravius adversus humanum genus depugnarent. Quod profectò faciunt, tametsi oculis non cernuntur.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΗ.

δοξολογία πάλιν ἐκ τῶ κόσμου λειτουργίας.

Αἰσά προΐξεις ταῦτα πᾶντα τὰ
ἀκράτος ἀνάγκης ἡμᾶς κ' ἰσὺς ἐγγρά-
ῆλιθ' καὶ σελήνῃ ἔνομον ἔχουσι τὴν πορείαν
ἔδ' ἐ τὰ ἀστέρα ἀτακτῶν ἔχει τὴν ἔ κοσμο-
κίνησιν ἀεὶ φορῶν αἱ τῶ καιρῶν ἀμείνων
μίμωσ ἀνακυκλῆσαι ἢ τῆς γῆς ἐδραία σῶσι-
τὰ σὰ λόγῳ σωθῆσθαι καὶ τὸ πνεῦμα κ' ἰ-
ἐπαχθέντα καιρῶν ποιῆται τὴν κίνησιν ἢ τῶ
ὑδάτων φορῶν θέρσιν ἀπλῆστερ
ματὸς μυστῶν ἢ θάλασσα ὄρεσι ἐμπεδω-
λα πεπηγῶσι ἔ ὅ, τι ἀντὶ τῆ γῆ καὶ τῶ
συμπαρακλῆσιν ἀρτῶ το πᾶν θάρμασι τῶ
κ' χρῆσιμοις τεχνάζειν λυσταλείας. ἔ
μὴ κατὰ κρίσιν τ' σῆς βελήσεως ἐπὶ τῶ
ἀναμφιδόλως ἀν ἡ τὸσαῦτη διαφύρα, καὶ
πολλῆ τῆς θεοσεύας διακρίσει, παρὶ τῶ
κ' τοῖς πρᾶγμασιν ἐλυμνησῶ. αἰ γὰρ ἀ-
ἑαυτὸς μαχεδόντες, χαλεπώτερον αὐ τῶ
ἀνθρωπίνῳ ἐμαχέσαντο γῆρι. ὅπερ καὶ μὴ ὀφεί-
μῆροι πρᾶτῆσι.

CAPUT LIX.

Deum laudat, qui semper bona atque honesta docet.

GRatias tibi plurimas agimus omnium Domine ac summe Deus. Nam quanto magis ex discrepantibus studiis humana natura cognoscitur, tanto magis apud recte sentientes & vere virtutis studiosos, divinæ religionis disciplina stabilitur. Ceterum quisquis curari se non sinit, ne id alii imputet. Quippe medicina quæ præest curationi, palam omnibus proposita est. Illud tantum cavendum est, ne quis eam religionem violet, quam puram & immaculatam esse res ipsæ testantur. Proinde univérsi fruamur hujus boni nobis indulti consortio, hoc est pacis amœnitate; & animi nostri conscientiam, ab omnibus quæ illi contraria sunt abducamus.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΘ.

δοξολογία εἰς Θεὸν αὐτὸν διδ' ἀσκητῶν τὰ ἐκείνῳ.

Χαίρει σοι πλεῖστη δέσποτα τῶν ἀπάντων
Χμῆρισε Θεεῖ ὄντι γὰρ διαφύρασι ἀπὸ τῶ
δσμοσιν ἢ ἀνθρωπότης γνωρίζεται, τοσῶν
μᾶλλον τοῖς ὀρθότερον φερνῶσιν κ' γνησι-
πιστολομοσιν δέξῆσθαι, τὰ ἔ θεῖς λόγῳ μὴ
ματὰ σιωπῆσιν αἰα. πλὴν ὅς τις αὐτῶν ἐπε-
πνευσθ' κωλύει, ἄλλῳ τῶ τὸ μὴ λογίζεσθαι
ῆ διατεκνῆ τῶν ἰαμάτων ἀποκαθῆσθαι
σιν εἰς τεμφανῆσιν περὶ κημῶν. μόνον μὴ
καταβλαπῆτω τῶ ὅπερ ἀρχαῖον ἰαματῶν
πρᾶγματῶν παρεχθῶν. χρῆσιμῶσιν τῶ
πᾶσι ἀνθρώποι τῶ ἔ δοθέντι. ἀγαθῶσιν
κλησία, τῶ τῶ εἰρήνης καλῶσιν
τες δηλαδὴ τὴν σιωπῆσιν ἀπὸ πᾶσιν
ἐναντίς.

μ λλϞ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ξ΄.

Παραίσις ἐπιτίλει τῷ διατάματι, μὴδὲνα μὴδὲν ἐνοχλεῖν.

A

CAPUT LX.

Adhortatio sub finem edicti, ut nemo alteri molestiam faciat.

Πλωέας Θεοῦ ὅπως πείσας ἑαυτὸν ἀναδέ-
δεικται, τέτω τὸν ἕτερον μὴ καταβλα-
πύτω. ὅπως θάτερ Θεοῦ εἶδέ τε κὶ ἐνόησε, τέτω
τὸν πλησίον, εἰ μὴ γυῖα δὲ δυνάτον, ἀφελείτω.
εἰ δ' ἀδύνατον, ᾤσασθε μὴ ἐπιβῶ. ἄλλο γάρ
ἐστὶν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀθλον ἐκσυγῶς ἐπα-
μαρτυρεῖσθαι. ἄλλο τὸ μὴ ἡμιωρίας ἐπαναγί-
αζεν. ταῦτ' εἶπον ταῦτα διεξῆλθον μακρότερον, ἢ
ὅπως ἐμῆς ἰπικείας ἀπήτη σκοπος, ἐπειδὴ ἡ
πρωτῆς ἀληθείας ἀποκρύψασθαι πίσυν ὁκλή-
σασθαι μάστιγι ὅπως ἴπικες, ὡς ἀκῶ, φασὶ τῶν
καλῶν ἀσκητῶν τὰ ἐξ ἡλικίας καὶ τῶν σόφρων τὴν ἕξ-
σίαν ὅπως σωβέβησαν ἀνὸν πᾶσιν ἀνθρώποις,
εἰ μὴ τὸ μοχθηρῶς πλάνης ἢ βίαι Θεοῦ ἐπανα-
στασις, ἢ βλάβη τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀ-
μέτρου τὰς ἐνὶ ψυχαῖς ἐμπεπήγει.

B

Ceterum nemo ex eo quod ipse ani-
mo imbibit, alteri noxam pariat.
Sed quicumque aliquid intellexerit ac
noverit, eo siquidem fieri potest, prox-
imum juvet: sin id fieri non potest, omit-
tat. Aliud est enim, certamen pro im-
mortalitate sponte suscipere: aliud sup-
pliciorum vi adigere. Hæc dixi, & ube-
rius ac prolixius quàm mansuetudinis
nostræ propositum postulabat, ideo dif-
ferui, quòd fidei veritatem celare ac dif-
simulare nolebam. Præsertim cùm non-
nulli, ut audio, asserant, ritus ac cere-
monias templorum & potestatem tene-
brarum penitus esse sublata. Quod pro-
fecto iussissem omnibus hominibus, ni-
si pravi erroris violenta præsumptio, in
cladem atque in damnum reparationis
generis humani, quorundam mentibus
nimis infideret.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΑ΄.

Ὅπως δὲ τὸ ἑλεγχθῆναι διὰ τὰ κατὰ ἄρμον διανοῖα
ζητήσιν.

Τοιαῦτα βασιλεὺς ὡσανεὶ Θεῶν μεγα-
λοφρονῶν Θεοῦ κήρυξ, τοῖς ἐπαρχεῶταις
ἅπαν δι' οἰκείας ἀποστολῶν γραμματέων.
δαμονικῆς μὲν ἀπειργῶν τὰς δεχομένους
πλάνης. τὴν δ' ἀληθῆ μέλειαν θεοσεβείαν
ἐγγελοῦμαι. Φαιδρουοῦμαι δ' αὐτῶν ἵπικ
τέτοις, φημί τις διαγγελίαι, ἀμφιταρα-
χῆς ἢ μικρᾶς τὰς ἐκκλησίας διαλαβῆ-
σιν. ἐφ' ἣ τὴν ἀκοὴν πληγῆς, ἴασιν ἀφει-
νοῖ. τὸ δ' ἵπικα τοιοῦδε. ἐσεμνύετο μὴ ὁ
τῶν Θεῶν λέως, τὰς τῶν καλῶν καλλωπι-
οῦμαι. πρᾶξουσιν ἢ δὲ ἵπικ τις ἐξοθεν φόβου
ταρατῶν ὡς καὶ λαμπρᾶς καὶ βαδύτατης
ἐρήνης ἀπανταχοθεν τὴν ἐκκλησίαν Θεῶν
χάριτι ἀφειρηθείσης. φθόνου δ' ἄρα
καὶ τοῖς ἡμετέροις ἐφύσθη καλοῖς. εἰσω
μὴν εἰσαδοῦμαι. μέσθου δ' ἐν αὐτοῖς χο-
ρευῶν τοῖς τῶν ἀγίων ὁμίλοις, συμβάλει δὲ ἡ-
τα τὰς Ἐπισκόπους, ἴασιν ἐμβαλῶν ἐρεσ-
σίας, τῶν ἀποφάσει δολμάτων καπεῖθ' ὡς
ἀπὸ μικρᾶ ἀπυθῆσθαι μέγα πῶς ἕξκαετο.
ἀερας μὴ ὡσπερ ἀπὸ κορυφῆς δρεξάμενον τ'

D

CAPUT LXI.

Quomodo ab urbe Alexandria quæstiones com-
moia sint propter Ariam.

HÆC Imperator velut quidam
Dei præco maxima præditus vo-
ce, cunctis Provincialibus per suas lite-
ras inelamavit, dum subditos à demo-
num errore revocare, & ad verum Dei
cultum amplectendum incitare cona-
tur. Quas ob res cùm singulari gaudio
gestiret, nuntius ad eum perlatus est
de quodam non medioeri tumultu qui
Ecclesias occupaverat. Quo audito
perculsus, remedium excogitare cepit.
Porro tumultus origo hæc fuit: Flo-
rebat populus Dei, & cum alacritate
quadam ac tripudio honestis actibus in-
cumbebat. Nullus erat fortis metus,
qui perturbationem afferret; quippe
cùm Dei optimi maximi beneficio, a-
mcena & profundissima pax Ecclesiam
undique communiret. Sed enim invi-
dia nostris bonis insidias struens subse-
derat. Quæ primum quidem intro ir-
repeas, postea in medio Sanctorum
cætu tripudiavit. Tandem vero Epi-
scopos inter se commisit; tumultum &
altercationem inter eos excitans, divi-
norum dogmatum obtentu. Exinde
tanquam ex levi quadam scintilla, gra-
vissimum exarsit incendium. Quod qui-
dem ab Ecclesia Alexandrina velut

à capite exorfum, univēsam posthac Ægyptum, & Libyam, & ulteriorem Thebaidem peragravit. Sed & reliquas utbes ac provincias depastum est: adeo ut non solum ipsos Ecclesiarum Antistites verbis inter se digladiantes, verum etiam plebem ipsam discissam cernere liceret; aliis horum, aliis illorum partes amplectentibus. Porro rerum quæ gerebantur spectaculum eo usque processit indignitatis, ut in mediis infidelium theatris, divina prædicationis venerabilis doctrina turpissimo risu ac ludibrio traduceretur.

CAPUT LXII.

De Ario & Melitianis.

ET hi quidem in ipsa urbe Alexandria de sublimissimis rebus pertinaciter dimicabant. Alii verò per totam Ægyptum & superiorem Thebaidem, ob controversiam quandam quæ prius commota fuerat, interim dissidebant; adeo ut ubique discerpæ essent Ecclesie. Cum autem Ecclesie corpus hujusmodi morbo laboraret, universa Libya simul etiam agrotavit, & reliquæ exterarum provinciarum partes eodem morbo correptæ sunt. Nam qui Alexandria erant, Legatos ad singularum Provinciarum Episcopos dirigebant. Isti vero in alterutram partem discissi, seditioni quoque adjugebantur.

CAPUT LXIII.

Quomodo Legatum cum literis misit ad pacem componendam.

His auditis Imperator gravissimo dolore percussus, eamque rem instar domesticæ calamitatis habendam ratus, confestim ex Dei cultoribus quos circa se habebat, quemdam, quem ob modestiam fidei spectatum, & ob religionis confessionem superiori tempore præ cæteris nobilitatum esse cognoverat, Alexandriam dirigit, ut inter eos qui illic dissidebant pacem componeret: eidemque literas dat ad contentio- nis auctores, utiles imprimis ac necessarias. Quæ cum illustre specimen exhibeant curæ ac sollicitudinis illius quam pro Ecclesiis Dei gerebat, non absurdum fuerit, huic de illo institute narrationi ipsas inferere. Sunt autem ejusmodi.

A Αλεξανδρέων ἐκκλησίας διαδραμαίνουσα σύμπασαν Αἴγυπτον τε καὶ Λιβύην, τὴν τε περικενα Θεβαΐδα ἤδη ἵστασ' ἰσχυρὰς ἐπὶ τὸ ἐπαρχίας τε καὶ πόλεως, ὡς ἕμους ἐν αὐτῆς τῶν ἐκκλησιῶν προέδρους λόγους διακινῶν ἰζομένους, ἀλλὰ καὶ τὰ πλήθη κατὰ τὴν ἰσχυρίαν τῶν μὲν ὡς τῆς δεξιᾶς τῶν ἱερατικῶν ἀποστόλων μένων, εἰς τοσούτον ἵδιπλασθαι ἀποπίπτει τῶν ἰσχυριῶν θεῶν, ὡς ἤδη ἐν αὐτοῖς μέσους τῶν ἀπίστων θεάτρους, τὰ σεμνὰ τῶν ἐν Θεῷ ἀποστολικῆς καὶ ἀρχιεπισκοπικῆς ἐκκλησίας τὴν ἀίχμησιν ἰσχυρῶν χροῦσιν.

B

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ.

Περὶ τῶν αὐτῶν ἐν Μελιτιανῶν.

OΙ μὲν οὖν κατ' αὐτὴν τὴν Αλεξάνδρειαν νεανικῶς ᾄδει τῶν ἀνωτάτων διεπληροῦντο οἱ δ' ἀμφὶ πάσαν τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀνω Θεβαΐδα, προῦποκειμένης παλαιᾶς ἰσχυρίας χάριν διεσπασίον, ὡς παλαιᾶς διηρῆσθαι τὰς ἐκκλησίας, ἵετοιμοὶ δ' ἄσπερ πύμαλα κεκακωμένοι, σύμπασα Λιβύην σπένεκαμνε, σωενόσει ἵκη καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῶν ἐκτὸς ἐπαρχιῶν, οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ τῆς Αλεξάνδρειας, διεπερσεβούνη πρὸς τῆς κατ' ἐπαρχίαν Ἐπισκόπους οἱ δ' εἰς ἱερατικὴν τῶν ἐκκλησιῶν μέρος, τὸ ὁμοίως ἐκπονώσων εἶσεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΓ.

Ὅπως πρὸς εἰρήνης πέρας καὶ ἀποκαταστάσεως.

TΑῦτα ἰδυόμενοι ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν ψυχὴν ἰσχυρῶς ἀλγίστας, συμφορῶν οἰκείαν τὸ πρᾶγμα θεμένους, ἰσχυρῶς τῶν ἀμφ' αὐτὸν θεοσεβῶν, ὃν εὐήπεσθαι τὸ φρονιπέσως ἀρετῆς δεδοκιμασμένων ἀπολαμπρυνόμενοι ταῖς ἰσχυρῶν εὐσεβείας ἀπολογίας καὶ τῆς ἐμπροσθεν χρόνου, θεοσεβείας εἰσηλὺ τοῖς καὶ τὴν Αλεξάνδρειαν διεσπασίον πέμπει γράμμα τὴν ἀναγκαῖστον ἀποκαταστάσεως τοῖς τῶν ἐρεσχελίας αἰτίοις ἰσχυρῶν ἀποκαταστάσεως ἀπὸ γνώσεως ἀποδέχων ἀμφὶ τὸν λαὸν τῶν Θεῶν κηδεμονίας, τῆ ᾄδει αὐτῶν φερέσθαι ἀποκαταστάσεως καλόν, ἔχον τῆσθαι τὸν τῶσθαι.

ΚΕΦΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΔ.

Κωνσταντίνου ἐπιστολὴ πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Ἐπίσκοπον
καὶ Ἀρίον τὸν πρεσβύτερον.

Νικητὴς Κωνσταντίνου Ὁ Μέγιστος Ὁ Σεβαστός
Ἀλεξάνδρου καὶ Ἀρίου.

Διπλὴν μοι γεγενηθεὶς πρόφασιν τέτων
ἄν' ἐγγὼ τὴν χρεῖαν ὑπέστην, αὐτὸν ὡς εἰ-
κὸς τὸν τῷ ἡμῶν ἐγγενημάτων βοηθὸν καὶ σω-
τήρα τῶν ὅλων Θεὸν, ποιῆμαι μάρτυρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΕ.

Ὅτι οὐδὲ τὸ εἰρήνης ἐπιπέμματα σωθήσεται.

Πρῶτον μὲν γὰρ τὴν ἀπάντων τῶν ἐθνῶν περὶ
τὸ θεῖον παθεῖσιν, ὡς μίαν ἐξέως ἰσύσα-
σιν ἐνώσασιν. δεύτερον δὲ, τὸ τῆς κοινῆς οἰκουμε-
νικῆς σώμα καθάπερ χαλεπῶ τινὶ νοσήματι
πάσχον κακῶς, διαθεώσασθαι περὶ θυμῆθω. ἃ
δὴ παροισκοῦν, ἕτερον μὲν ἀπερρήτην διανοίας
ὀφθαλμῶ συμπελοχίον. ἕτερον δὲ τῆ τῆς
σελιωλικῆς χειρὸς ἔξουσία καθ' ἑνὴν ἐπειρώ-
μην. εἰδὼς ὡς εἰ κοινὴν ἀπαστοῖς τῷ Θεῷ θε-
ράσασιν ἐπ' εὐχαῖς ταῖς ἡμῶν ὁμόνοιαν κα-
ταστήσασιν, καὶ ἡ τῶν δημοσίων πρᾶξιμάτων
χρεῖα σωθῆσθαι ταῖς ἀπάντων ἐνσεβείαι
γνώμας τῶν μετεβολῶν καρπώσεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ.

Ὅτι καὶ τὰ ἐν Ἀφρικῇ ζητήσεις διαρθρώσασθαι.

Μανίας γὰρ δὴ ἤθεθεν ἐκ ἀνεκτικῆς ἀπασαν
Μετὰ Ἀφρικὴν ἐπιλαβέσθαι, καὶ διὰ τὰς
ἀδελφὰς κεφότητην τῶν δῆμων Ἰησοκείαν εἰς
διαφόρας αἰρέσεις ἰσίστα τελομηκότας, λαύ-
τιν ἐγγὼ τῶν νόθον κατὰ εἶλα βεληθεῖς, εἰδὲ
μῶν ἕτερον δὲκίον τὸ πρᾶξιμαί θεραπεύ-
αν ἐρεσκον, ἢ εἰ τὸν κοινὸν τὸ οἰκουμενικῆς ἐχθρὸν
ἔξελων, ὡς ταῖς ἱεραῖς ὑμῶν συνόδοις τὴν ἀθέ-
μιστον ἐαυτῶ γνώμην ἀνέστησεν, ἐνίκα ὑμῶν
πρὸς τὴν τῶν πρὸς ἀλλήλους διχονοούντων ὁμό-
νοιαν βοηθῆς ληποσειλαίμι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΖ.

Ὅτι καὶ τὸ ἀναβλεῖν τὰ τὸ ἱεροσολίμα πρᾶξιμαί.

Ἐπεὶ δὲ ἡ γὰρ ἡ Φωτὸς δυνάμις, καὶ ὁ τὸ ἱεραῖς
Ἰησοκείας νόμος, ὑπὸ τῆς ἐκείνου
ἐνεργείας, οἷον ἐκ τινῶν τῆς ἀναβλεῖς κόλ-

A

CAPUT LXIV.

Constantini Epistola ad Alexandrum Episco-
pum, & Arium Presbyterum.

Victor Constantinus Maximus Augustus,
Alexandro & Ario.

Uabus me causis impulsum fuisse
ad earum rerum quas gessi mini-
sterium obeundum, ipse conatum
meorum Adjutor, & Servator omnium,
mihi testis est Deus.

B

CAPUT LXV.

Quod pro pace continue satagebat.

NAm primum quidem omnium
gentium inolitam de Deo opinio-
nem in unam quasi habitudinem ac for-
mam compingere propositum fuit: de-
inde verò corpus orbis terrarum quasi
gravi quodam morbo tyrannidis op-
pressum, in pristinam valetudinem re-
stituere. Quæ cum mihi instar scopi
proposuissem, alterum quidem arcano
cogitationis oculo inquirebam: alte-
rum verò bellica vi atque potentia per-
ficere conabar. Quippe intelligebam,
si communem inter omnes Dei cultor-
es concordiam, sic ut mihi in votis erat,
stabilire potuissem, fore ut Republicæ
administratio, mutationem piis om-
nium sensibus congruentem nanci-
sceretur.

CAPUT LXVI.

Quomodo quæstiones in Africa excitatas
compressit.

Itaque cum intolerabilis quædam in-
saniam totam Africam corripuisset, ob
quosdam qui temeraria levitate reli-
gionem populorum in varias sectas di-
scindere ausu fuerant; hunc ego mor-
bum sedare cupiens, nullum aliud re-
medium ad ejus curationem idoneum
reperiebam, quam ut communi hoste
generis humani è medio sublato, qui
sacro sanctis Synodis vestris impiam
suum sententiam ac iussionem oppo-
suerat; quosdam vestrum ad sarcien-
dam inter dissidentes concordiam, mi-
nistros atque adjuutores mitterem.

CAPUT LXVII.

Quod religio ab Orientis partibus ceperit.

NAm quoniam veri luminis vis, &
lex sacro-sanctæ religionis, Dei
beneficio ex sinu (ut ita dicam) Orientis

000

edita, universum simul terrarum orbem facris radiis illustraverat; non sine causa vos cunctarum gentium salutis auctores ac duces fore confidens, & mentis affectu & oculorum acie exquirere laborabam. Statim igitur post magnam illam victoriam, & post certissimum de hostibus triumphum, ante omnia illud rursus scrutari constitueram, quod præcipuum & maximi momenti esse judicabam.

CAPUT LXVIII.

Quomodo seditionem moleste ferens, pacem suavit.

VERUM, o eximia Dei providentia! quis & qualis nuntius aures meas, seu potius animum ipsum acerbissime fauciat; cum mihi significatum est multo graviora inter vos orta esse diffidia, quam sunt illa quæ in Africa remanserunt. Adeo ut partes vestræ, à quibus medelam aliis suppeditari posse sperabam, majore jam curatione indigeant. Ac mihi quidem de harum rerum initio atque origine accuratius cogitanti, levis admodum causa esse visa est, nec tantâ animorum contentione digna. Itaque ad hujus epistolæ scribendæ necessitatem redactus, & ad concordem utriusque vestrum solertiam scribens, invocato ad hoc opus auxilio divinæ Providentiæ, arbitrum me diffensionis vestræ, & quasi pacis moderatorem merito interpono. Nam qui etiam si gravior subesset causa discordiæ, tamen Deo juvante, piis audientium mentibus rationem infinuans, haud difficile possem singulos ad salubriora consilia revocare; idem cum levis admodum & exigua nunc causa sit, quæ totius corporis consensiohi obstat, cur non multo faciliorem & expeditiorem hujus rei correctionem mihi ipse spondeam?

CAPUT LXIX.

Vnde nata sit controversia inter Arium & Alexandrum, & quod talia non erant disquirenda.

PROPTER præsentis controversiæ initium hinc extitisse comperio. Cum enim tu Alexander à presbyteris tuis requires, quid quisque eorum de quodam legis loco sentiret, seu potius de quadam parte inanis quæstionis eos interrogares: cum quætu, Ari, id quod vel nunquam

των ενδοθεις, απασαν ομει την οικημενικην λαμπηει κατηςραφεν. εικοτως υμεις ωσπερ τνας δοχηγας της των εθνων σωτηριας υποδεξεν πσεινων, ομει κη ψυχης νευματικου οφθαλμω ενεργεια ζητειν επειρωμικα μαγεινη τη μεγαλη νικη κη τη των εχθρων αλπινη θριαμβεια, τω τε πρωτον ειδομην εεθλασθη δη πρωτον μοι ελιμωτα τον απαντων υποδεχεν ηγουμην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΗ.

Οτι λυπηθεις δια των εσεων, τα οφει ερηνη συμπεριλαμβανει.

Β **Α**Λ' ω καλλιση κη φεια προνοια. οσον ματτης ακοης, μαλλον η της καρδιας σου της τραυμα καιειον ηψατο, πολλω χαλιω παλινραν των εκει καταλειφθεντων την εν υμιν χωμοενην διχοσασιαν σημαιον. ως πλειον ηδη τα καθ υμας μεση θεραπειας δεσπα παε ων τοις αλλοις την ιασιν υποδεξεν ηπασα. διαλογιζομενω δη μοι τιω δοχηνη κη τι υποθεσιν τετων, αγαπη ευτελης εεδαμικα αξια της τοσαυτης φιλονεικίας η προσφραση εφωροθη. διοπε εθη την της επιστολης των της αναληνη επειχθεις, κη προς την ομολογηνη υμω αλχινοιαν γραφων, την τε φειαν προνοιαν καλεσας δωρον τον προαγματι μωθεν ε προς αλληλικε υμω αμφισεπητικωες, οση ειρηνης προτανι εμαυτον προσαγω εικοτως οπε ηδη σωμαεθρικω τε κρειητοι κη υμειζων ην τις αφορμη διχονοιας, ε χαλατικω αν ηδωμηθην, οσιας των αιχοντων γρημας ελχειζω τον λογον, εις το χρησιμωτερον εκασον μελασησαι, τε το μικρας κη λια ευτηλες αφορμης υπαρχεσης η προς το εω εμποδων ισαλα, πως εσα ευχερεσειω προ πολλω ραδιωτεραν μοι τε προαμματος του ε πανεθωσιν μηνσεισει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΞΘ.

Ποθεν η Αλεξανδρι κη Αριε Ζητησις αρχαιω, κη ητι ηρανη ευρητις ταυτα

ΜΑΝΘΑΝΩ ΤΟΙΝΩ ΕΚΕΙΘΕΝ ΥΠΗΡΞΑΜΕΝ ΠΑΡΘΙΟΣ ΖΗΤΗΜΑΙΟΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΘΟΛΗΝ. ΟΤΕ ΣΥ Ω ΑΛΕΞΑΝΔΡΕ ΑΩΣΑ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ ΕΙΡΤΕΙΣ, Η ΔΗ ΠΟΙΕ ΑΥΤΩΝ ΕΚΑΣΟΣ ΥΠΕΡ ΙΑΘ ΤΑΥΤΩ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑ ΝΟΜΩ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ, ΜΑΛΛΟΝ Δ' ΟΠΕ ΜΑΛΑΙΣ ΙΝΟΣ ΖΗΤΗΣΕΩΣ ΜΕΡΕΣ ΕΠΥΘΑΝΕΣΤΗ

ἡ ἀρετὴ, τῆς ὅπερ ἢ μίτη τὴν δόξαν ἐνδυμη-
 θήσῃ, ἢ ἐνδυμηθέντα σιωπῇ ἀποδέναι ἀπο-
 σήκῃ, ἢ ἀποσῆκῃ ἐντέθεικας, ὅθεν τῆς ἐν ὑ-
 μῶν διχονοίας ἐγερθείσης, ἢ μὲν σιωδῶ ἡε-
 μήθη, ὃ ἴ ἀγνώτα ἡ λαὸς εἰς ἀμφοτέρους χι-
 σθεῖς, ἐκ τῆς τῆ κοινῆ σώματι ἁρμοῖας ἐ-
 χωρίσθη. ὅθεν ἐκάτερος ὑμῶν ἰξίσχτην συ-
 γρωμῶν ἀξαρῶν, ὅπερ ἂν ὑμῶν ὁ σιωδερῶ-
 πων ὑμῶν δικαίως παρανεῖ, δεξάδω πῶ τῆ-
 τό ἐστιν; ἄτε ἐρωτῶν ὑπὲρ τῶν τοιαύτων ἰξ δό-
 χης προσήκον ἦν, ἄτε ἐρωτῶμερον δὲ περὶ ἐ-
 δα τὰς γδ τοιαύτας ζητήσεις, ὅποσας μὴ
 νόμος τῆς ἀνάγκης ἀποσῆ, ἀλλ' ἀνωφελῆς
 δόχας ἐρεχέλια ἀποσῆθῃσιν. εἰ μὴ φυσικῆς π-
 νος γυμνασίας ἐνεκα γίγνοιτο, ὅμως ὁ φείλο-
 μῶν εἰσὼ τῆς διανοίας ἐκλείειν, καὶ μὴ προχέ-
 ρως εἰς δημοσίας σιωδῶς ἐκφέρειν, μὴ δὲ
 ταῖς τῶν δῆμων ἀκοαῖς ἀπρονοήτως πισυεῖν.
 πῶς γὰρ ἐστὶν ἕκαστος, ὡς πραγμάτων ἔτω
 μεγάλων κλίαν δυαχερῶν δυναμιν, ἢ πρὸς
 το ἀνεβῆς σιωδεῖν, ἢ καὶ ἀξίαν ἐμῶν ἐδ-
 σαι εἰ ἴ καὶ τῶτο τίς ἐυχρεῶς ποιεῖν νομιδῆν,
 πῶς δὴ πε μέρῳ τῆ δῆμος πεισει; ἢ τίς
 ταῖς τῶν τοιαύτων ζητημάτων ἀχειρῆσαι, ἔξω
 τῆς ἄπικιδῶς παρρηλαδῆσεως ἀντισταῖ;
 ἔκτιν ἐφεκτέον ἐστὶν ἐν τοῖς τοιαύτοις τὴν πολυ-
 λογίαν, ἵνα μὴ πως ἢ τῆ ἡμῶν ἀδυνεία τῆς
 φύσεως τὸ προταθέν ἐμῶν ἐδσαι μὴ διωη-
 σῆθῃ, ἢ τῆ τῶν ἀκροατῶν βραδυτέρα σιω-
 σε, ἀποσῆ τῆ ρηθέντῳ καλῶν ἡ ἐλ-
 φῆ μὴ χωρησάντων. ἰξ ὅποτέρους τῶτων, ἢ
 βλασφημίας, ἢ χρίσματῳ εἰς ἀνάγκην ὁ
 δῆμῳ ἀρεῖσαι.

A cogitare, vel sanè cogitatum silentio
 premere debueras, imprudenter protu-
 lisses; excitatâ inter vos discordiâ, com-
 munionio quidem denegata est; sanctissi-
 mus autem populus in duas partes di-
 scissus, à totius corporis unitate discel-
 sit. Quocircâ uterque vestrum veniam
 vicissim alteri tribuens, id amplectatur,
 quod confervus vester vobis iustissime
 suadet. Quidnam verò illud est? Nec
 interrogare de huiusmodi rebus princi-
 pio decebat, nec interrogatum respon-
 dere. Tales enim quæstiones, quas nul-
 lius legis necessitas præscribit, sed inu-
 tilis otii altercatio proponit; licet inge-
 nii exercendi causâ instituantur, tamen
 B intra mentis nostræ penetralia contine-
 re debemus, nec eas facile in publicos
 efferre conventus, nec auribus vulgi in-
 consultè committere. Quotus quisque
 enim est, qui tantarum rerum tamque
 difficultium vim atque naturam aut ac-
 curatè comprehendere, aut pro digni-
 tate explicare sufficiat? Quòd si quis id
 facile consequi posse existimetur, quo-
 tæ tandem parti vulgi id persuasurus est?
 Aut quis in eiusmodi quæstionum sub-
 tili & accurata disputatione, citra peri-
 culum gravissimi lapsus possit consistere?
 C Quocirca in huiusmodi quæstioni-
 bus loquacitas comprimenda est; ne
 forte aut nobis id quod propositum est
 explicare ob naturæ nostræ infirmita-
 tem non sufficientibus; aut auditoribus,
 ob ingenii tarditatem ea quæ dicuntur
 minimè assequentibus; ex alterutro ho-
 rum aut in blasphemiarum, aut in schisma-
 tis necessitatem populus incurrat.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ο΄.

Παρανομιὰ περὶ ἐμονοίας.

Διόπερ καὶ ἐρώτησις ἀπροφύλακτος, καὶ ἀπρό-
 κησις ἀπρονοήτῳ, ἰσθν ἀλλήλαις ἀνπι-
 δότωσαν ἐφ' ἐκάτερω συγνώμην. εἰ δὲ γδ πῶ
 τῆ κορυφαῖς τῶν ἐν τῷ νόμῳ ἀξαρῶν ἐμῶν
 ἢ τῆς φιλονεικίας ἰξήθη προφα-
 σις, εἰ δὲ καινῆ πῶ ὑμῶν ὑπὲρ τῆς Ἐθεῆς θρη-
 σκείας αἰρεσις ἀντισταῖ, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐ-
 τὸν ἐχέει λογισμόν. ὡς πρὸς τὸ τῆς κοινωρίας
 σιωθημα δύνασθαι σιωδεῖν.

D CAPUT LXX.

Exhortatio ad concordiam.

P Roinde & incauta interrogatio, &
 inconlulta responsio, in utroq; ve-
 strum veniam sibi mutuò concedant.
 Neque enim de præcipuo & summo le-
 gis nostræ mandato inter vos est orta
 contentio; neque novum aliquod à vo-
 bis de Dei cultu introductum est dog-
 ma. Sed unam eandemque sententiam
 tenetis; adeò ut ad communionis so-
 cietatem coire facile possitis.

CAPIUT LXXI.

Quod ob leves quasdam voculus perinaciter certandum non fuit.

Vobis enim pertinaciter contententibus de rebus parvis atque levissimis, tantam populi multitudinem vestro consilio regi non decet, in tanta praesertim animorum dissensione: nec solum id indecorum, sed profus nefas esse existimatur. Atque ut prudentiam vestram minore exemplo commonefaciam; scitis ipsos etiam Philosophos unius sectae professione inter se omnes foederari; eosdem tamen in aliqua assertionum parte interdum discrepare. Verum licet in ipsa scientiae perfectione dissentiant, nihilominus ob sectae communionem rursus in unum conspirant. Quod si ita est, quomodo non multo iustius fuerit, vos qui maximi Dei ministri constituti estis, in eiusdem religionis professione unanimes permanere. Sed accuratius si placet & attentius expendamus id quod jam dixi; aequumne sit ut ob levium & inanium verborum inter vos contentiones, fratres fratribus velut in acie oppositi stent; utque venerabilis conventus, per vos qui de rebus adeo exiguis & minime necessariis rixamini, impia dissensione dissideat. Plebeia sunt haec, & quae periculi magis inficitia quam Sacerdotum & prudentium virorum sapientiae congruant. Abscedamus nostra sponte a diaboli tentationibus. Maximus Deus noster & omnium Servator, commune cunctis protulit lumen. Sub cuius auspicio ac providentia, mihi ejus famulo & cultori concedite, quatenus, ut hoc opus ad exitum perducam, quo plebs illius mea allocutione atque opera, & admonitionum instantia ad conventus unitatem revocetur. Nam cum vobis, ut dixi, una eademque sit fides, una de religione nostra sententia; cumque legis praecipuum utraque sui parte omnes in unam animorum consensionem constringat: istud quod levem inter vos contentionem excitavit: quandoquidem ad totius religionis summam non pertinet, non est cur ullum inter vos discidium ac seditionem faciat. Atque haec non edico, ut vos de inepta, & qualiscunque demum vocanda est quaestione, idem omnino sentire cogam. Potest enim gravitas conventus integre apud vos conservari, & una eademque inter omnes

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΑ

Μη δὲ μικρὰς λέξεις φιλονεικεῖν περὶ αὐτῶν.

Υμῶν γὰρ ἐν ἀλλήλοις ὑπὲρ μικρῶν ἡλίαν ἐλαχίστων φιλονεικούντων, τοσούτον τὸ θεὸν λαὸν ταῖς ὑμετέρας ἰδιότησιν ἐπεροσθήκει διὰ τὸ διχονοεῖν. ἀλλ' ἔτι περὶ ὅπως ὄπως θεμιτὸν εἶναι πιστεύεται. ἡμεῖς δὲ μικρῶν ὡς ἀδείγματι τὴν ὑμετέραν συνουσίαν ἠκολούθησαμεν. λέξω ἰσχυρῶς καὶ τὰς φιλοσοφίας αὐτὰς, ὡς ἐν μὴ ἅπαντες δόγμασι συμβιβασίμῃ. πολλὰ γὰρ ἐπεὶ ἀν' ἐν τῇ ἁπλοφάσει μέρει διαφανῶσιν. εἰ καὶ τῆς οὐκ ἐστὶν ἐπισημῆς ἀρετῆς χωρὶς ὄντας, τῆς μείντοι τοσούτου ματρὸς ἐνώσει, πάλιν εἰς ἀλλήλους συμπνεύσει. εἰ δὲ τὸ ἐστὶ, πῶς ἔπολλω δικαιοτέρων ἡμᾶς τὰς τῆς μεγάλης Θεοῦ θεραπειῶν καὶ σωτηρίας, ἐν τοιαύτῃ περὶ αὐτῶν ἀπονοίας. ἡμεῖς δὲ ἀλλήλοις εἶναι ἁπλοῦς λογισμῶν μείζονα, ἢ πλείονα συνέσει, τὸ ἴδιον εἶπε ὁρθῶς ἔχει δι' ὀλίγας καὶ μάλα ἰσχυρῶν ἐν ἡμῖν φιλονεικίας, ἀδελφοὺς ἀλλήλους ἀντικεισθῆναι καὶ τὸ τῆς συνόδου ἡμῶν ἀσθενεῖ διχονοία χωρίζεται δι' ἡμῶν, οἱ περὶ ἀλλήλους ὑπὲρ μικρῶν ἔτω καὶ μηδαμῶς ἀναγκαίων φιλονεικεῖμεν. δημῶδ' ταῦτα εἶναι καὶ παιδικαῖς ἀνοίαις ἀεμιόητονα μάλα, ἢ τῶν ἱερέων καὶ φρονιμῶν ἀνδρῶν συνουσίᾳ προσήκουσα. ἄποσώμεν ἐκόντες τῶν διαβολικῶν πειρασμῶν. ὁ μέγας ἡμῶν Θεὸς ὁ κοινὸς ἀπάντων σωτὴρ, κοινὸν ἅπασιν τὸ Φῶς ἔδωκεν ὑφ' ἧς τῆς περὶ αὐτῶν ταύτων ἐμοὶ τῷ θεραπειῶν τῆς κρείττονος τὴν ἀσθενεῖν εἰς τέλος ὀνειργεῖν συγχωρήσει. ὅπως αὐτὰς τὰς ἐκείνων δόξας ἐμῆ περὶ φωνῆς καὶ ὑπηρεσίας ἡμετέρας ἐν ἡμῶν, περὶ τὴν τῆς συνόδου κοινωσίαν ἐπιναλοῖμι. ἐπεὶ γὰρ ὡς ἐφ' ἡμᾶς μία πᾶς ἐστὶ ὑμῶν πίστις, καὶ μία τῆς καθ' ἡμᾶς αἰρέσεως συνουσία. τε τὸ νόμον ὡς ἀγαθὸν μα τοῖς δι' ἑαυτῶν μέρεσιν εἰς μίαν ψυχῆς ἀσθενεῖν τὸ ὅλον συγχωρήσει. τὸ ὅπως ὀλίγω ἐν ὑμῖν ἀλλήλοις φιλονεικίαν ἠγάθειν, ἐπεὶ δὲ μὴ πρὸς τὴν τῆς πάλιν ἀναμῶν ἀντικεισθῆναι, χωρισμὸν πᾶσι ἔσασιν ἐν ὑμῖν μηδαμῶς ποιέτω. καὶ λέγω ταῦτα, ἔγω ὡς ἀναγκαζῶν ὑμᾶς ἔξ' ἅπαντες τῆς ἡμῶν ἐπισημῶν οἷα δὲ ποτέ ἐστιν ἐκείνη ἢ ζήτησις, συνουσίᾳ δαδύαται γὰρ καὶ τὸ τῆς συνόδου τιμῶν

ὑμῖν ἀκεραίως σώζοσθε, καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ καὶ ἅπαντων κοινῶν τῆς εἰσερχομένης καὶ ἐκπορευομένης ἀπὸ τοῦ αἰθέρος ἀλλήλων ὑμῖν ὑπὲρ ἐλαχίστης διαφωάνια χηρήσασθε, καὶ ἡ μία τις ἐν ὑμῖν φύσις ἢ γνώμη πολιτευέσθαι. πρὶ μὲν οὖν τῆς θείας προνοίας, μία τις ἐν ὑμῖν ἕως πύθης μία σώσις, μία σωθήκη ἐκρηκίον. ἀδ' ὑπὲρ τῆς ἐλαχίστων τέτων ζήσεων ἐν ἀλλήλοις ἀκλειστοῖς θεῶν, καὶ μὴ πρὸς μίαν γνώμην συμφέρης θεῶν, μένειν εἰς ὁλοκαύτωμα προσήκει, τῷ δ' ἐκδιανοαίᾳ ἀπορρήτῳ τῆς ἐμμενῆ. τὸ μὲν οὖν τῆς κοινῆς φιλίας ἐξαιρέτων, καὶ τῆς ἀληθείας πίστεως, ἢ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐνομιμῆς θρησκείαν τιμῆ, μὴ μὲν παρ' ὑμῖν ἀσάδυστος ἐπανέλθετε δὴ πρὸς τὴν ἀλλήλων φιλίαν τε καὶ χάριν. ἀπόδοτε τῷ λαῷ ἑξ ὑμῶν τὰς οικείας ἀειπλοκὰς, ὑμεῖς τε αὐτοὶ καθάπερ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀκαθήρατους, ἀνδρῶν ἀλλήλων ἐπιγινώσκοντες, ἢ τὴν πολλὰς φιλίας γινώσκοντες, ἢ τὴν ἐχθρὰς ὑποθέτων, ἀνδρῶν εἰς ἀλλήλων ἐπανέλθετε.

A communio retineri, quamvis invicem de re aliqua minimi momenti dissentiat. Siquidem nec idem omnes volumus in omnibus, nec una omnium indoles est atque sententia. Itaque de divina quidem Providentia una inter vos sit fides, unus intellectus, una de Deo consensus. Quae verò de levissimis istis quaestionibus inter vos subtiliter disputatis; licet non in eandem coeatis sententiam, interiore mentis cogitatione continere & arcano pectoris recondere debetis. Maneat firma in vobis communis amicitiae prerogativa, & veritatis fides, & Dei legisque observantia. Recurrite ad mutuam dilectionem & caritatem; reddite universo populo suos amplexus. Vosmet ipsi expurgatis ut ita dicam animis vestris, vos vicissim agnoscite. Saep enim post depositas inimicitias reconciliata iterum gratia, jucundior existit amicitia.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΒ΄.

CAPUT LXXII.

Οὗ δι' ἡλιθίων ὑπερβολῶν διακρίσειν ἡναικάριος καὶ μέλλων τις τὴν ἀναβολὴν ἀναβῆναι ἐπιχειροῦν διὰ ταῦτα.

Quomodo dolore affectus pra pietate lacrymas effudit: & iter quod facturus erat in Orientem, ob hanc causam repressit.

Ἀπόδοτε ὅν μοι γαλιλαῖας μὲν ἡμέρας, ἀνυκίας δ' ἀμεμήνησθε, ἵνα καὶ μοι τις ἡσυχία καθαρῶ φώτος, καὶ βίαις λοιπὸν ἡσυχία εὐφροσύνη σώζηται, εἴ ἢ μὴ, ἔσται ἀνάγκη, καὶ ἀκεραῖος δι' ὅλην συγχέοσθε, καὶ μὴ τὸν τε ζωὴ αἰῶνα πρῶτος ὑφίστασθε. τῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ λαοῦ, τῆς σωθεσθῶντων λέγων τῶν ἐμῶν, ἔτι τὰς ἀδικῶν ἐβλαβερά πρὸς ἀλλήλων φιλονεικίαν κεχωρισμένων, ἐμὲ πῶς ἐγχορεῖ τῷ λογισμῷ σωθῆσθαι λοιπὸν ἵνα ἢ τῆς ἐπιτέτω λυπῆς τῶν ὑπερβολῶν αἰσθῆσθε. πρῶτον δ' ἐπιστῆτε τῆς Νικομηδείων πόλει, ἀδραχῆμα πρὸς τὴν ἑσπέραν ἡπεργόμεν τῆ γνώμη. ἀπὸ οὖν δὴ μοι πρὸς ὑμᾶς, καὶ τῷ πλείονι μέρει σὺ ὑμῖν οὖν, καὶ τῶν δὲ ἐγράμματός ἀγγελία πρὸς τὸ ἑμπρασιῶν λογισμὸν ἀνεχαιτίσεν, ἵνα μὴ τοῖς ἐφθαλμοῖς ὁρᾶν ἀναγκασθῆναι, ἀμὴ ἢ ταῖς ἀκοαῖς προσέδοξεν ἀναγκασθῆναι. ἀνοιξατε δὴ μοι λοιπὸν ἐν τῇ καθ' ὑμᾶς ὁμοιοίᾳ, τῆς εἰσῆς τὴν ὁδὸν, ἢ τῆς πρὸς ἀλλήλων φιλονεικίας ἀπεκλείσασθε ἐσυχωρήσασθε θάπλον ὑμᾶς τε ὁμῶς, καὶ τὰς ἀλλῶν ἀπαντᾶς δήμες ἰδῆναι χαίροντας, καὶ τῶν ὑποπῆς κοινῆς

R Eddite igitur mihi tranquillos dies, & noctes curarum expertes; ut mihi quoque purae lucis voluptas, & quietae vitae laetitia in posterum conservetur. Quod nisi consecutus fuero, ingemiscam necesse est, totulque lacrymis perfundar; nec reliquum vitae tempus placidè exigam. Nam quandiu populus Dei (conservos meos dico) iniqua & perniciofa contentione discissus est, qui fieri potest ut ego deinceps animo consistam. Porro ut doloris hac de re mei magnitudinem intelligatis; Nuper cum Nicomediam venissem, protinus in Orientem iter facere decreveram. Cùmque profectioem urgerem, & majore jam ex parte vobiscum essem, hujus rei nuntius consiliùm nostrum retro avertit; ne cogeret ea coram aspiciere, quae ne auditu quidem tenus tolerare me posse existimabam. Deinceps ergo viam mihi in Orientem aperite consensu vestro, quam mihi mutuis inter vos contentionibus obstruxistis. Date hoc mihi, ut vos aliòsque omnes populos laetos atque

hilaris quamprimùm videre, & pro
communi omnium concordia ac liber-
tate debitas Deo gratias cum unanimi
laudum concentu referre possim.

ἀπάντων ὁμονοίας τε καὶ εὐθυθείας ἐσθλῶν
μὲν χάριν, ἐπ' εὐφρήμοις λόγων συνήθη
συνὸμολογησάτω κρείθων.

CAPUT LXXIII.

Quod post has etiam Imperatoris literas perse-
veravi contentio.

ET adhuc quidem modum Impera-
tor Deo carus, misit à epistolâ pacem
Ecclesiæ Dei reformare studuit. Quin-
etiam vir bonus & Dei cultor eximius,
ut suprâ dixi, non solum in literis perfe-
rendis, sed etiam in implenda ejus à quo
missus fuerat voluntate, egregiam ope-
ram navavit. Verùm majus erat nego-
tium quàm ut literarum ministerio fe-
dari posset. Ad eò ut contententium ri-
xa magis in dies aucta sit, & cunctas O-
rientis provincias vis mali pervaserit.
Hæc livor invidiæ, & malignus demon
Ecclesiæ felicitatem semper agrè fe-
tens, in nostram perniciem machina-
tus est.

Finis Libri secundi.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓ'

Ἐπίμοις καὶ μὲν τὸ γράμμα τῆτο, ταραχῆ καὶ
ζητήσεων.

Ο Μὲν δὴ Θεοφιλῆς ὠδέτα παρὰ εἰρήνην
τῆ ἐκκλησίας ὁ Θεός, διὰ τὴν καλῶς
φθείσης πρὸς αὐτὴν γραφῆς διηκουέτω ἡ
γραφὴ μόνον συμπραξίμων, ἀλλὰ καὶ τὰ
ἀπέμνησται καὶ νέμασι καλὸς καὶ γὰρ
τὰ πάντα Θεοσεβῆς ἀνὴρ, ὡς εἶρηται, τὸ
εὐκρεῖτον ἢ καὶ τὴν τῶν γράμματι δὲ
κων. ὡς ἀξιοθῆναι μὲν ἐπιμείζον τιν
διαμαχομένων ἔριν, χωρήσασθαι δὲ εἰς ἀπασ-
τὰς ἀνάδοκας ἐπαρχίας τῆ κακῆ τῶν
μὴν ταῦτα μὲν ὄσω φθόνος περὶ πονη-
δαίμων, τοῖς τῆ ἐκκλησίας βασιλείων ἀρ-
θοῖς καλεωγάζετο.

Τέλος τῶν δευτέρων λόγων.

ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

- α' Σύνκρισις εὐσεβείας Κωνσταντίνου καὶ τῆς τῆς διωκτικῆς ἀσθενείας.
β' Ὅτι παρὰ τὴν εὐσεβείαν Κωνσταντίνου ἐμπάρρησια ζομένους τὸν ὁ σαυρὸς σπείνει.
γ' Περιεῖκον αὐτὸς ἐν ἡ ὑπέκειτο μὲν ὁ σαυρὸς, πέπληκτο ἡ κάτω ὁ δρῶν.
δ' Ὅτι παρὰ τῶν διὰ Ἀρείου ἐν Αἰγύπτῳ ζητημάτων.
ε' Περὶ τῆς διὰ τὸ Πάγκα διχονοίας.
ς' Ὅπως συνόδον ἐν Νικαίᾳ γινέσθαι παρὰ τὴν ἀσθενείαν.
ζ' Περὶ οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς ἣν ἐν πάντων ἐθνῶν παρῆσαν Ἐπίσκοποι.
η' Ὅτι ὡς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, ἐκ διαφόρων συνήλθον ἐθνῶν.
θ' Περὶ δρετῆς καὶ ἡλικίας τῶν διακοσίων πενήκοντα Ἐπισκόπων.
ι' Σύνοδος ἐν παλατίῳ οἷς ὁ Κωνσταντῖνος εἰσελθὼν, σιωπεκαθέσθαι.
ια' Ἡσυχία συνόδου καὶ τὸ εἰπεῖν τι Ἐυσεβίου τὸν Ἐπίσκοπον.
ιβ' Κωνσταντῖνος πρὸς τὴν σύνοδον παρὰ εἰρήνης.
ιγ' Ὅπως τὰς ἀμφισβητήσας τῶν Ἐπισκόπων εἰς ὁμονοίαν συνῆψεν.
ιδ' Περὶ πρῆως καὶ τῶν Πάγκα, τῆς συνόδου σύμφωνος ἐκθεσίς.
ιε' Ὅπως τοῖς Ἐπισκόποις σιωπεκαθέσθαι Κωνσταντῖνος, τῆς εἰκοσάτηριδος ἐστίν.
ισ' Χαρίσματα Ἐπισκόποις, καὶ γράμματα πρὸς τὰς πάντας.
ιζ' Κωνσταντῖνος πρὸς τὰς ἐκκλησίας παρὰ τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου.
ιη' Τὰ αὐτὰ παρὰ συμφωνίας τῆς ὁ Πάγκα ἑορτῆς, ἐκ τῆς Γαλατίας.
ιθ' Παράνεσις Ἰσακκλαθεῖν μάλλον τῶν πλείων τῆς οἰκουμένης μέρεσι.
κ' Παράνεσις τοῖς παρὰ τῆς συνόδου γραφεῖσι παιδῆναι.
κα' Συμβουλία πρὸς τὰς Ἐπισκόπους παρὰ εὐφροσύνης, παρὰ ὁμονοίας.